

Strategický rámec sociálního podnikání pro období 2026 - 2030

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Obsah

Manažerské shrnutí	5
Úvod	8
1 Strategické cíle a vize	9
1.1 Cíle a vize	9
1.2 Hierarchie cílů	11
2 Struktura strategického rámce a jeho projednávání	14
3 Kontext	16
3.1 Kořeny sociálního podnikání v ČR	16
3.2 Definice	16
3.3 Evropský kontext včetně přehledu EU perspektivy a politik sociální ekonomiky	17
3.4 Sociální kontext	19
3.5 Právní kontext	20
3.6 Oblasti strategické podpory	22
4 Financování	24
4.1 Popis současného stavu	24
4.1.1 Veřejné financování	24
4.1.2 Soukromé financování	26
4.2 Proč je téma třeba řešit	27
4.3 Oblasti strategické podpory	29
5 Trhy	34
5.1 Popis současného stavu	34
5.2 Proč je téma třeba řešit	36
5.3 Oblasti strategické podpory	37
6 Veřejné zakázky	39
6.1 Popis současného stavu	39
6.2 Proč je téma třeba řešit	39
6.3 Oblasti strategické podpory	40

7	Specializované služby a podpora	43
7.1	Popis současného stavu	43
7.2	Proč je téma třeba řešit	43
7.3	Oblasti strategické podpory	43
7.4	Měření/sledování sociálního dopadu	45
8	Zvyšování povědomí	47
8.1	Popis současného stavu	47
8.2	Proč je téma třeba řešit	47
8.3	Oblasti strategické podpory	47
9	Vzdělávání a kompetence	50
9.1	Popis současného stavu	50
9.2	Proč je téma třeba řešit	50
9.3	Oblasti strategické podpory	50
10	Inovace a spolupráce	53
10.1	Popis současného stavu	53
10.2	Proč je téma třeba řešit	54
10.3	Oblasti strategické podpory	55
11	Výzkum a sběr dat	58
11.1	Popis současného stavu	58
11.2	Oblasti strategické podpory	61
12	Analýza sociálního podnikání v ČR	62
12.1	Úvod do problematiky a vymezení pojmů	62
12.2	Priority na úrovni Evropské unie	64
12.3	Situace v České republice	66
12.3.1	Počet sociálních podniků, vývojová tendence	66
12.3.2	Přínosy a pozitivní dopady sociálního podnikání	67
12.3.3	Informace z Dotazníkového šetření MPSV z roku 2022	68
12.3.4	Mezirezortní přístup k sociálnímu podnikání a klíčoví aktéři	72

12.3.5	Důvody vzniku zákona o integračním sociálním podniku	75
	Seznam zkratek.....	79
	Seznam tabulek	79
	Seznam příloh	80
	Přílohy.....	81

Manažerské shrnutí

Strategický rámec sociálního podnikání pro období 2026-2030 je klíčový strategický dokument, který definuje základní směřování a hlavní oblasti rozvoje sociálního podnikání v České republice. Tento rámec, vytvořený s ohledem na dynamicky se měnící legislativní a socioekonomické prostředí, reflektuje zásadní legislativní změny, zejména zákon č. 468/2024 Sb., o integračním sociálním podniku (dále též „ZISP“), který nabyl účinnosti 1. ledna 2025. Kromě toho vychází z evropských doporučení pro sociální ekonomiku, včetně Akčního plánu pro sociální ekonomiku z roku 2021 (COM(2021)778 final) a Doporučení Rady ze dne 27. listopadu 2023 o vytvoření rámcových podmínek pro sociální ekonomiku (C/2023/1344). Ve Strategickém rámci je kladen důraz na propojení mezi vizemi, strategickými cíli a konkrétními opatřeními, která mají vést k rozvoji a stabilizaci sociálního podnikání jako integrální součásti národního hospodářství.

Strategický rámec se věnuje sociálnímu podnikání v celé jeho šíři, a neomezuje se pouze na integrační sociální podniky, na které je zaměřen ZISP.

Nejvyšší cíl: Sociální podnikání je respektovanou oblastí společnosti a přispívá k udržitelnému rozvoji. Podporuje vlastní aktivitu lidí při řešení společenských problémů prostřednictvím podnikání. Jedná se o podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí, podporu místního rozvoje a pracovních příležitostí pro osoby se specifickými potřebami.

Pro naplnění nejvyššího cíle stanovuje Rámec **osm priorit**, které se promítají do konkrétních opatření a aktivit:

1. **Stabilní politické, legislativní a ekonomické prostředí:** Vytvoření předvídatelného a motivačního prostředí pro sociální podniky, které zajistí harmonizaci legislativy s politikami Evropské unie a podporuje zakládání a rozvoj sociálních podniků. Zahrnuje předvídatelnost a transparentnost legislativního a finančního prostředí v oblasti nástrojů podpory zaměstnanosti a chráněného trhu práce. Důraz je kladen na vícezdrojové financování a otevření soukromého kapitálu pro sociální podniky.
2. **Obchodní příležitosti pro sociální podniky:** Podpora vytváření obchodních příležitostí pro sociální podniky prostřednictvím aktivní spolupráce s veřejným i soukromým sektorem. Tato priorita zahrnuje začlenění sociálních podniků do udržitelných dodavatelských řetězců, podporu sociálně odpovědného zadávání veřejných zakázek a vytváření partnerství, která umožní sociálním podnikům efektivněji konkurovat na trhu.

3. **Posílení role krajů a obcí v podpoře sociálního podnikání:** Zvýšení aktivního zapojení krajů a obcí do podpory sociálního podnikání na regionální a místní úrovni. To zahrnuje vytváření regionálních dotačních programů, podporu sociálně odpovědného zadávání veřejných zakázek a aktivní zapojení krajů do spolupráce podniků na místní úrovni.
4. **Osvěta o sociálním podnikání:** Zvyšování povědomí odborné i široké veřejnosti o přínosech sociálního podnikání pro společnost, ekonomiku a životní prostředí. Důraz je kladen na systematickou propagaci sociálních podniků, zvyšování jejich viditelnosti a uznání mezi veřejností, médii a soukromým sektorem.
5. **Vzdělávání a rozvoj kompetencí v sociálním podnikání:** Rozvoj odborných a manažerských dovedností pracovníků sociálních podniků, podpora inovací a podnikatelských dovedností. Prioritou je posílení informovanosti a kompetencí zástupců veřejné správy při zavádění nástrojů podpory sociálního podnikání a iniciování specializovaných vzdělávacích programů na středních a vysokých školách.
6. **Rozvoj partnerství a spolupráce mezi klíčovými aktéry:** Podpora vytváření sítí a partnerství mezi sociálními podniky, veřejnou správou, soukromým sektorem, nestátními neziskovými organizacemi a akademickými institucemi. Tyto sítě hrají zásadní roli v podpoře sociálního podnikání, umožňují výměnu zkušeností a sdílení osvědčených postupů. Důraz je kladen na financování podpůrných organizací a sítí sociálních podniků z veřejných zdrojů.
7. **Digitalizace a inovace v sociálním podnikání:** Podpora zavádění inovací a digitalizace v oblasti sociálního podnikání. Prioritou je posilování digitálních kompetencí všech zaměstnanců sociálních podniků, včetně těch se specifickými potřebami, a podpora vytváření udržitelných byznys modelů.
8. **Pracovní začlenění osob se specifickými potřebami prostřednictvím sociálního podnikání:** Efektivní začleňování osob se specifickými potřebami do pracovního trhu a do společnosti prostřednictvím sociálních podniků. Prioritou je vytváření optimálního prostředí pro sociální podniky při začleňování osob se specifickými potřebami a podpora získávání nových kompetencí, které mohou uplatnit na otevřeném trhu práce.

Strategický rámec zároveň nastavuje pevné základy pro další kroky. **Na tento rámec bude navazovat Strategie sociálního podnikání, která se zaměří na konkrétní implementaci stanovených cílů včetně harmonogramu a finančního rámce.** Tato strategie bude hrát klíčovou roli při naplňování ambiciózních cílů stanovených ve strategickém rámci a přispěje k dalšímu rozvoji sociálního podnikání v České republice.

Celkově Strategický rámec reflektuje význam sociálního podnikání pro společnost a jeho potenciál přispět k řešení klíčových výzev, jako je udržitelný rozvoj, sociální začleňování a inovace. Dokument

klade důraz na spolupráci, vzdělávání, inovace a podporu znevýhodněných skupin, čímž nastavuje pevné základy pro budoucí rozvoj sociálního podnikání. Tento rámec představuje komplexní a strategický přístup k rozvoji sociálního podnikání v České republice a stanovuje jasné priority a cíle pro jeho budoucí směřování.

Úvod

Strategický rámec je národní dokument, který vymezuje základní strategické směřování a klíčové oblasti rozvoje sociálního podnikání v České republice (dále též „ČR“). Vznik tohoto strategického rámce se setkává v ČR se vznikem první legislativní úpravy sociálního podnikání, kdy od 1. 1. 2025 nabyl účinnosti zákon 468/2024 Sb., o integračním sociálním podniku.

Sociální ekonomika a sociální podnikání se staly v letech 2018–2024 v EU součástí mainstreamu a v evropském Akčním plánu pro sociální ekonomiku¹ bylo doporučeno všem členským státům, aby schválily strategii sociální ekonomiky do konce roku 2025.

K velkému posunu došlo také v České republice, která se dočkala své první legislativní úpravy integračního sociálního podnikání. Souběžně s dopracováním zákona probíhaly také práce na strategickém rámci sociálního podnikání, který je prvním národním strategickým dokumentem zabývajícím se tímto tématem. Strategický rámec klade důraz na analytickou a strategickou část, stanoví základní strategické směřování a rámcovou implementaci. Bude na něj navazovat dokument s názvem Strategie sociálního podnikání, který se zaměří zejména na implementaci tohoto strategického rámce včetně harmonogramu a finančního rámce.

Strategický rámec se zabývá sociálním podnikáním v kontextu sociální ekonomiky, což se promítlo i do jejího názvu. Ten byl zvolen z toho důvodu, že se jedná na rozdíl od sociální ekonomiky o termín běžně používaný v českém prostředí odbornou i širokou veřejností a je pro ni srozumitelný. Další terminologické upřesnění se týká výrazu osoba se specifickými potřebami. Ve strategickém rámci se osobou se specifickými potřebami nemyslí jenom výčet z § 3 ZISP, ale patří mezi ně také osoby zranitelné či znevýhodněné na trhu práce.

Strategický rámec se věnuje sociálnímu podnikání v celé jeho šíři a neomezuje se pouze na integrační sociální podniky, na které je zaměřen nový zákon.

¹ Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Rozvoj hospodářství ve prospěch lidí: akční plán pro sociální ekonomiku, COM(2021)778 final, v Bruselu, dne 9.12.2021. (str. 21) [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: [IMMC.COM%282021%29778%20final.CES.xhtml.1_CS_ACT_part1_v2.docx](#)

1 Strategické cíle a vize

1.1 Cíle a vize

Nejvyšší cíl

Sociální podnikání je respektovanou oblastí společnosti a přispívá k udržitelnému rozvoji. Podporuje vlastní aktivitu lidí při řešení společenských problémů prostřednictvím podnikání. Jedná se o podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí, podporu místního rozvoje a pracovních příležitostí pro osoby se specifickými potřebami.

Priority (strategické oblasti)

1. Stabilní politické, legislativní a ekonomické prostředí
2. Obchodní příležitosti pro sociální podniky
3. Role krajů a obcí v podpoře sociálního podnikání
4. Osvěta o sociálním podnikání
5. Vzdělávání o sociálním podnikání
6. Partnerství a spolupráce klíčových aktérů k podpoře sociálního podnikání
7. Digitalizace a inovace na podporu sociálního podnikání
8. Pracovní začlenění osob se specifickými potřebami prostřednictvím sociálního podnikání

Strategické cíle

1. Vytvořit stabilní politické, legislativní a ekonomické prostředí pro sociální podnikání.
2. Posílit roli institucí soukromého a veřejného sektoru při vytváření obchodních příležitostí pro sociální podniky.
3. Upevnit roli krajů a obcí v podpoře sociálního podnikání.
4. Zvýšit povědomí odborné a široké veřejnosti o sociálním podnikání.
5. Posílit vzdělávání pro rozvoj sociálního podnikání.
6. Posílit dialog mezi klíčovými aktéry za účelem zvýšení efektivity ekosystému sociálního podnikání.
7. Podpořit využití digitalizace a inovací v sociálním podnikání.

8. Vytvořit vhodné podmínky pro sociální podniky při začleňování osob se specifickými potřebami.

Vize pro prioritu 1 Stabilní politické, legislativní a ekonomické prostředí

Sociální podnikání je pozitivně vnímané napříč politickými stranami. Sociální podniky a sociální podnikatelé se řídí legislativou, která je motivuje k zahájení i k rozvíjení podnikání. Ve společnosti je vytvořeno příznivé ekonomické prostředí jak ze strany státu, tak ze strany trhu i občanů.

Vize pro prioritu 2 Obchodní příležitosti pro sociální podniky

Soukromý i veřejný sektor vidí ve spolupráci se sociálními podniky příležitost k řešení sociálních i environmentálních problémů a naplňování závazků v oblasti udržitelnosti. Sociální podniky jsou součástí udržitelných dodavatelských řetězců a jsou vnímány jako kvalitní a spolehliví obchodní partneři.

Vize pro prioritu 3 Posílení role krajů a obcí v podpoře sociálního podnikání

Kraje disponují nástroji podpory sociálního podnikání na svém území a mají oblast sociálního podnikání zapracovanou ve svých strategických a koncepčních dokumentech. Obce zakládají sociální podniky nebo se podílejí na jejich zakládání. Kraje a obce jsou informované o sociálně odpovědném zadávání veřejných zakázek a odpovědných nákupech. Tyto nástroje kraje a obce samy aktivně využívají k podpoře sociálního podnikání.

Vize pro prioritu 4 Osvěta o sociálním podnikání

Odborná i široká veřejnost si je vědoma potenciálu sociálního podnikání pro ekonomický a sociální rozvoj v regionech a pro zaměstnanost osob se specifickými potřebami. Sociální podniky jsou vnímány jako spolehlivý obchodní partner pro dodavatele a pro odběratele ze sektoru soukromého i veřejného. Mohou být zakládány díky fungující občanské společnosti, představují nový způsob odpovědného přístupu k řešení místních problémů.

Vize pro prioritu 5 Vzdělávání o sociálním podnikání

Veřejná správa má informace pro zavádění nástrojů podpory sociálního podnikání, které implementuje ve prospěch jeho rozvoje. Zaměstnanci sociálních podniků mají odpovídající znalosti a kompetence pro výkon na dané pozici. Díky vzdělání se v sociálních podnicích rozvíjí podnikání a zavádění inovací. Střední a vysoké školy předávají studentům informace o sociálním podnikání.

Vize pro prioritu 6 Partnerství a spolupráce klíčových aktérů k podpoře sociálního podnikání

Klíčoví aktéři vytvářejí na národní i krajské úrovni podpůrné prostředí pro rozvoj sociálního podnikání a spolupracují spolu. Sociální podnikání má nadresortní charakter a řeší ho kromě MPSV také další

resorty. Sítě sociálních podniků jsou respektovanými partnery veřejné správy. Sociální podniky spolupracují při výměně zkušeností a informací a sdílí vzájemně know-how.

Vize pro prioritu 7 Využití digitalizace a inovací v sociálním podnikání

Centrální státní správa podporuje zavádění inovací a digitalizaci v oblasti sociálního podnikání. Sociální podniky posilují digitální kompetence všech svých zaměstnanců včetně těch se specifickými potřebami. Sociální podnikání funguje na udržitelných byznys modelech.

Vize pro prioritu 8 Pracovní začlenění osob se znevýhodněním prostřednictvím sociálního podnikání

Osoby se specifickými potřebami získávají prostřednictvím práce v sociálním podniku nové kompetence, které mohou uplatnit na otevřeném trhu práce. Zákon o integračním sociálním podniku vytváří optimální prostředí pro sociální podniky při začleňování osob se specifickými potřebami.

1.2 Hierarchie cílů

SC 1. Vytvořit stabilní politické, legislativní a ekonomické prostředí pro sociální podnikání.

Propsat široké evropské pojetí sociální ekonomiky do českých koncepčních a strategických dokumentů.

(kap. Kontext)

Vytvořit stabilní a předvídatelné prostředí pro fungování sociálních podniků. *(kap. Kontext)*

Provést evaluaci dopadů zákona o integračním sociálním podniku. *(kap. Kontext)*

Řešit vztah mezi chráněným trhem práce a sociálním podnikáním. *(kap. Kontext)*

Posílit přístup k vícezdrojovému financování. *(kap. Finance)*

Otevřít soukromý kapitál pro sociální podniky. *(kap. Finance)*

Zlepšit efektivitu stávajících nástrojů financovaných z evropských fondů. *(kap. Finance)*

Podpořit předvídatelnost a transparentnost legislativního a finančního prostředí v oblasti nástrojů podpory zaměstnanosti. *(kap. Finance)*

Zlepšit možnosti veřejného nakupování od sociálních podniků rozvojem právního prostředí. *(kap. Veřejné zakázky)*

Zhodnotit dopady zákona o integračním sociálním podniku na státní rozpočet. *(kap. Výzkum)*

Zpracovat kvantitativní studii zaměřenou na dostupná data týkající se sociálního podnikání. *(kap. Výzkum)*

SC 2. Posílit roli soukromého a veřejného sektoru při vytváření obchodních příležitostí pro sociální podniky.

Zvýšit informovanost firem o odpovědném nakupování a spolupráci se sociálními podniky *(kap. Trhy)*

Uspadnit působení sociálních podniků na vnitřním trhu. *(kap. Trhy)*

Zajistit dostupné informace a metodickou podporu o možnostech veřejného nakupování od sociálních podniků. *(kap. Veřejné zakázky)*

Zajistit přístup zadavatelů, komerčního sektoru i sociálních podniků ke vzdělávání nezbytnému pro zapojování sociálních podniků do veřejných nákupů. *(kap. Veřejné zakázky)*

Posílit spolupráci mezi sociálními podniky, veřejným a soukromým sektorem. *(kap. Inovace a spolupráce)*

SC 3. Upevnit roli krajů a obcí v podpoře sociálního podnikání.

Podpořit tvorbu regionálních dotačních programů. *(kap. Finance)*

Podpořit strategický přístup státu, regionů i zadavatelů k veřejným nákupům pro širší zapojení sociálních podniků. *(kap. Veřejné zakázky)*

Zapojit kraje do propagace spolupráce podniků na místní úrovni. *(kap. Trhy)*

SC 4. Zvýšit povědomí odborné a široké veřejnosti o sociálním podnikání.

Zlepšit pozici sociálních podniků systematickou propagací. *(kap. Trhy)*

Zvýšit viditelnost sociálních podniků a jejich potenciálu jako obchodních partnerů pro zadavatele veřejných zakázek. *(kap. Veřejné zakázky)*

Zvýšit viditelnost a uznání sociálních podniků mezi veřejností, médii a soukromým sektorem. *(kap. Zvyšování povědomí)*

Podpořit zapojení veřejných institucí do propagace sociálních podniků a jejich přínosů. *(kap. Zvyšování povědomí)*

Zvýšit informovanost o přínosech sociálního podnikání pro ekonomiku a společnost jako celek. *(kap. Zvyšování povědomí)*

SC 5. Posílit vzdělávání pro rozvoj sociálního podnikání.

Poskytovat odbornou podporu, vzdělávání a poradenství pro sociální podniky, zaměřené na odborná témata jako jsou zejména právní, finanční a manažerské aspekty. *(kap. Podpora)*

Zvýšit profesionalizaci a konkurenceschopnost sociálních podniků na trhu práce. *(kap. Podpora)*

Posílit informovanost a kompetence zástupců veřejné správy při zavádění nástrojů podpory sociálního podnikání. *(kap. Vzdělávání)*

Rozvíjet odborné a manažerské dovednosti vedoucích pracovníků sociálních podniků, zaměřit se na rozvoj jejich podnikatelských kompetencí a zavádění inovací. *(kap. Vzdělávání)*

Iniciovat a rozvíjet specializované vzdělávací programy na středních a vysokých školách, budovat tak systematicky expertní zázemí pro rozvoj sociálního podnikání. *(kap. Vzdělávání)*

Podporovat spolupráci a sdílení know-how mezi sociálními podniky vzájemně. *(kap. Vzdělávání)*

SC 6. Posílit spolupráci mezi klíčovými aktéry za účelem rozvoje ekosystému sociálního podnikání.

Podpořit financování podpůrných organizací a sítí sociálních podniků z veřejných zdrojů. *(kap. Finance)*

Zvýšit motivaci sociálních podniků zapojit se do výběrových řízení korporátních společností. *(kap. Trhy)*

Zahájit řízený dialog mezi sociálními a běžnými podniky. *(kap. Trhy)*

Podpořit spolupráci s MPO, CzechInvestem a kraji, které mohou pomoci s využitím dalších zdrojů a programů na podporu sociálního podnikání. *(kap. Podpora)*

Posílit spolupráci mezi sociálními podniky a klíčovými aktéry a podpořit jejich vzájemné propojení. *(kap. Zvyšování povědomí)*

Podpořit fungování a rozvoj národních a regionálních sítí sociálních podniků. *(Kap. Inovace a spolupráce)*

SC 7. Podpořit využití digitalizace a inovací v sociálním podnikání.

Rozvíjet inovační kapacity v sociálních podnicích s důrazem na digitalizaci a technologické inovace. *(kap. Podpora)*

Podpořit rozvoj inovativních řešení, včetně digitalizace a udržitelných byznys modelů, osvětou, vzděláváním, nastavením opatření včetně finanční podpory. *(kap. Inovace a spolupráce)*

SC 8. Vytvořit vhodné podmínky pro sociální podniky při začleňování osob se specifickými potřebami.

Zvýšit informovanost firem o specifikách a benefitech zaměstnávání osob se specifickými potřebami v kontextu ESG. *(kap. Trhy)*

Zajistit pravidelné vzdělávání pro všechny zaměstnance sociálních podniků, s akcentem na integrační personalistiku a osoby se specifickými potřebami. *(kap. Vzdělávání)*

Zhodnotit dopady zákona o integračním sociálním podniku na situaci osob se specifickými potřebami. *(kap. Výzkum)*

2 Struktura strategického rámce a jeho projednávání

Strategický rámec je členěn do devíti věcných okruhů, které jsou klíčové pro rozvoj sociálního podnikání v ČR. Jedná se o komplexní problematiku, která pokrývá celý ekosystém sociálního podnikání. Mezi jednotlivými tématy nicméně dochází k určitým překryvům, kterým se nelze v takto provázané a složité problematice vyhnout. Jedná se o následující okruhy:

1. Kontext
2. Financování
3. Trhy
4. Veřejné zakázky
5. Specializované služby a podpora
6. Zvyšování povědomí
7. Vzdělávání a kompetence
8. Inovace a spolupráce
9. Výzkum a sběr dat

Každá kapitola je dělena na tři části: Popis současného stavu, Proč je třeba téma řešit a Oblasti strategické podpory, pod kterou patří specifické cíle, klíčové aktivity, rizika/bariéry a opatření. Kapitola Strategické cíle a vize vymezuje hlavní cíl, priority strategického rámce společně s jejich vizemi a strategické cíle. Je zde také uvedena přehledně hierarchie všech cílů strategického rámce, tj. k jednotlivým strategickým cílům jsou přiřazeny specifické cíle jednotlivých kapitol.

Kapitola Analýza sociálního podnikání byla zpracovaná z velké části z podkladů RIA² k ZISP. Informace v ní obsažené slouží jako věcný podklad pro strategický rámec a slouží pro orientaci v daném tématu. Definice zde uvedené jsou převzaté z oficiálních dokumentů MPSV včetně RIA vždy s uvedením zdroje. Jsou zde popsány nejdůležitější evropské dokumenty vztahující se k sociální ekonomice a priority EU. Hodně prostoru je věnováno popisu situace v České republice.

Participace proběhla formou sběru podnětů, a to několika způsoby:

- Veřejné online setkání se uskutečnilo v srpnu 2024 a zúčastnilo se ho 38 osob. V příloze 1 *Participace 1: Shrnutí témat online setkání* je přehled hlavních témat, která účastníci zmínili v dotazech.
- Dotazníkové šetření za účelem získání názorů a zpětné vazby od různých typů organizací a jednotlivců působících v oblasti sociálního podnikání proběhlo v srpnu 2024

² Viz text RIA k zákonu o integračním sociálním podniku <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=661&CT1=0>

a zúčastnilo se ho 53 respondentů. V příloze 2 *Participace 2: Vyhodnocení dotazníkového šetření* je jeho vyhodnocení včetně hodnocení stávajících nástrojů podpory, návrhů na rozvoj a bariér.

- Sběr podnětů ze 14 krajů se uskutečnil formou dotazníku, jenž vyplňovali zaměstnanci krajských úřadů nebo pracovníci SPointů, kteří mají na starosti sociální podnikání. V krajích, kde SPointy chybí, ho vyplňovali pracovníci SPointů ze sousedících krajů. Sběr dat proběhl od června do srpna 2024. V příloze 3 *Participace 3: Vyhodnocení dotazníkového šetření krajů* je jeho vyhodnocení. Součástí tohoto dotazníkového šetření bylo zmapování nástrojů podpory sociálního podnikání v každém kraji a tyto údaje byly aktualizované k 1. 1. 2025. Přehled, jak se který kraj věnoval sociálnímu podnikání na začátku roku 2025, je zachycen v přehledné tabulce v příloze 4 *Nástroje podpory sociálního podnikání v krajích*.
- K pracovní verzi strategického rámce se vyjádřili někteří členové Platformy sociálního podnikání při Úřadu vlády ČR poté, co byl Platformě zaslán dokument k připomínkám.

Veškeré podněty byly předány zpracovatelům strategického rámce, kteří je podle svého uvážení využili při práci na jejich kapitolách.

Dokument vznikl na půdě MPSV. Pracoval na něm tým expertů složený z pracovníků MPSV a externích spolupracovníků pod vedením odborné garantky Petry Francové. Na jednotlivých kapitolách strategického rámce pracovali (v abecedním pořádku):

- Marie Dohnalová
- Petra Francová
- Adam Gromnica
- Gabriela Kurková
- Jakub Majzel
- Táňa Plecháčková
- Jolana Turnerová
- Markéta Vinkelhoferová
- Šárka Vokálová
- Miriam Vránová
- Ondřej Závodský.

3 Kontext

3.1 Kořeny sociálního podnikání v ČR

Svépomocné, dobrovolnické a veřejně prospěšné aktivity jsou součástí naší kultury. Zejména od 60. let 19. století se rozvíjí spolkový život i družstevní svépomoc. Jsou zakládány spolky a další organizace jako forma výrobní či finanční svépomoci. Příkladem jsou ženské výrobní spolky, které měly za cíl umožnit ekonomickou soběstačnost ovdovělým a chudým ženám. Dochází k propojování základů myšlenek solidarity s praktickou realizací. Zakládají se ekonomické subjekty jako formy projevů spotřební, výrobní a finanční svépomoci. Rozvíjí se spolkový život i družstevní svépomoc. Po vzniku samostatné Československé republiky nalezneme družstva v každé oblasti podnikání, také dochází k velkému rozkvětu spolkového života. Po roce 1989 vznikla řada vzájemně nebo veřejně prospěšných sdružení a družstev navazujících na svoji minulost a tradici anebo byla nově založená. Myšlenky solidarity a svépomoci se začaly obnovovat.

3.2 Definice

Sociálním podnikem se rozumí „subjekt sociálního podnikání“, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo její součást nebo fyzická osoba, které splňují principy sociálního podniku. Sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v zakládacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.³

Principy sociálního podniku jsou: společensky prospěšný cíl (formulovaný v zakládacích dokumentech), sociální prospěch, ekonomický prospěch, environmentální prospěch a místní prospěch. Dosahování zisku, který je z většiny reinvestován, je zde stejně důležité jako zvyšování společenského prospěchu.⁴

Integračním sociálním podnikem může být nestátní nezisková organizace, družstvo, obchodní korporace, samostatně výdělečně činná osoba. Integrační sociální podnik poskytuje zaměstnancům podporu odpovídající jejich specifickým potřebám. Tato podpora spočívá zejména v pomoci se začleněním na trh práce a do společnosti formou poskytování informací o aktuální situaci na trhu práce, poradenství a doprovázení při vyřizování záležitostí nezbytných pro začlenění na trh práce a integraci do společnosti.⁵

³ Principy a definice. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>

⁴ Principy a definice. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>

⁵ Vládní návrh zákona o integračním sociálním podniku. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=234431>

Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku. Pro sociální podnik je stejně důležité dosahování zisku i zvýšení veřejného prospěchu.⁶

Environmentální sociální podnikání je založeno na principech trojího prospěchu: sociálního, environmentálního a ekonomického. Přispívá k místnímu rozvoji a komunitnímu životu. Řeší ekologické problémy a přináší důstojné pracovní uplatnění nejen znevýhodněným lidem. Přináší originální produkty a služby šetrné k životnímu prostředí.⁷

3.3 Evropský kontext včetně přehledu EU perspektivy a politik sociální ekonomiky

Sociální ekonomiku lze zahrnout do tzv. třetího sektoru. Třetí sektor existuje vedle sektoru veřejného a tržního sektoru. Místo třetí sektor se běžně používá pojem občanský nebo neziskový sektor. Subjekty sociální ekonomiky jsou soukromé, odlišné od státních institucí, i od komerčních subjektů zaměřených primárně na výdělečnou činnost.⁸ Sociální ekonomiku tvoří „souhrn aktivit uskutečňovaných jejími subjekty, jejichž cílem je zvýšit zaměstnanost v místních podmínkách anebo uspokojit další potřeby a cíle komunity v oblasti ekonomického, sociálního, kulturního a environmentálního rozvoje.“⁹

Evropské dokumenty i organizace Social Economy Europe uvádějí, že sociální a solidární ekonomika zahrnuje družstva, sdružení, vzájemné společnosti, nadace, sociální podniky, svépomocné skupiny a další subjekty, které působí v souladu s hodnotami evropské Charty sociální ekonomiky.¹⁰

Subjekty sociální ekonomiky jsou soukromé subjekty, samostatné a nezávislé na státu. Reprezentují novou dynamiku vývoje v rámci třetího sektoru, která je směřována k poskytování služeb či výrobě zboží s jasným sociálním cílem, ve prospěch komunity nebo celé společnosti. Jde o jiný přístup k podnikání, který vedle environmentálního chování propojuje veřejně prospěšný (společenský) zájem, ekonomický výkon a demokratické řízení (mají tři rozměry: sociální, ekonomický a správní). Sociální

⁶ Principy a definice. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>

⁷ Environmentální sociální podnikání. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: https://szif.gov.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2FRO%2F500%2F1623741251060%2F1624887057853%2F1624887576541.pdf

⁸ EU Social Economy Gateway. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/index_en

⁹ Principy a definice. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>

¹⁰ The CEP-CMAF Social Economy Charter, 2002. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: <https://www.socialeconomy.eu.org/the-social-economy/the-social-economy-charter/>

podniky mají různé právní formy, zejména družstva, vzájemně prospěšné společnosti, spolky a další právní formy platné v dané zemi. Respektují hlavní principy: upřednostnění sociálních a/nebo environmentálních cílů před ziskem; reinvestování většiny zisku pro naplňování sociálních a/nebo environmentálních cílů; provádění činností v zájmu členů/uživatelů (kolektivní zájem) a/nebo společnosti jako celku (obecný zájem)¹¹; demokratické a/nebo participativní řízení (otevřenost vedení vůči zúčastněným stranám, demokratický rozhodovací proces, účast členů a/nebo zaměstnanců na rozhodování).¹²

Cílem Akčního plánu pro sociální ekonomiku z roku 2021 je zlepšit rámcové podmínky pro sociální ekonomiku v celé Evropě, včetně většího zviditelnění a uznání a přístupu k financování a trhům, zvýšit sociální investice, podpořit subjekty sociální ekonomiky a sociální podniky při zakládání, rozšiřování, inovacích a vytváření pracovních míst. Dalšími cíli jsou posílit sociální inovace, podpořit rozvoj sociální ekonomiky a zvýšit její sociální a hospodářskou transformační sílu. V rámci Akčního plánu je navrhována řada opatření na období 2021–2030. Uvedený Akční plán vychází z Iniciativy pro sociální podnikání a z Iniciativy pro začínající a rychle se rozvíjející podniky. Organizace sociální ekonomiky kladou sociální a environmentální účely na první místo a většinu svého zisku reinvestují zpět do organizace nebo na konkrétní sociální účel.¹³

Další důležité dokumenty, které se vyjadřují k sociální ekonomice a/nebo k sociálnímu podnikání jsou: doporučení Rady Evropy k vypracování rámcových podmínek sociální ekonomiky z roku 2023; rezoluce Mezinárodní organizace práce o důstojné práci a sociální a solidární ekonomice; doporučení Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) o sociální a solidární ekonomice; doporučení Mezinárodní organizace práce o sociální a solidární ekonomice; doporučení Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) o sociální a solidární ekonomice a sociálních inovacích obě z roku 2022, rezoluce OSN o sociální a solidární ekonomice pro udržitelný rozvoj z roku 2023.¹⁴

¹¹ Místo obecného zájmu je v zahraničních definicích uveden: veřejný zájem, společenský zájem nebo místní, lokální zájem.

¹² EU Social Economy Gateway. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z:

https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/index_en

¹³ Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Rozvoj hospodářství ve prospěch lidí: akční plán pro sociální ekonomiku, COM(2021)778 final, v Bruselu, dne 9.12.2021. (str. 4) [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: [IMMC.COM%282021%29778%20final.CES.xhtml.1_CS_ACT_part1_v2.docx](https://data.consilium.europa.eu/doc/default-source/economy/com2021778-final-ces-xhtml11-cs-act-part1-v2.docx)

¹⁴ EU Social Economy Gateway. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z:

https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/index_en

3.4 Sociální kontext

Mění se podmínky ve společnosti jsou ovlivněny vládou politikou a kladou důraz také na ekonomizaci sociální práce.

Strategický rámec Česká republika 2030 (ČR 2030)¹⁵, který spojuje ekonomický, sociální a environmentální pilíř udržitelného rozvoje a stanovuje vizi dlouhodobého rozvoje České republiky, ukotvuje snahu o rozšíření přístupu k důstojné práci i pro osoby, které jsou na běžném trhu práce dosud znevýhodněné. Cílí na prohloubení možností aktivizace osob se sociálním i zdravotním znevýhodněním a na eliminaci dlouhodobé nezaměstnanosti. Strategický rámec také klade důraz na snižování podílu osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením mj. skrze dostupnost zaměstnání. Cíle ČR 2030 jsou dále naplňovány dílčími strategiemi. Na rovnost na trhu práce, včetně snížení podílu osob ohrožených chudobou, zajištění rovných příležitostí a odměňování, klade také důraz aktualizovaná Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030, zejména její první kapitola Práce a péče.

V oblasti sociálních služeb je v souvislosti s dotacemi ze státního rozpočtu na poskytovatele apelováno, aby se chovaly ekonomicky. Nestátní neziskové organizace, které nejsou zakládány za účelem podnikání, často své služby doplňují vedlejší činností, která jim přináší ekonomický prospěch. Navíc vytvářejí nová pracovní místa pro pracovní uplatnění svých klientů. V tomto ohledu se organizace poskytující sociální služby ubírají směrem sociálního podnikání. Jejich silnou stránkou je, že umí dobře pracovat s cílovou skupinou.¹⁶

Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030 zdůrazňuje věkové znevýhodnění na trhu práce a uvádí nástroje pasivní politiky zaměstnanosti a aktivní politiky zaměstnanosti.¹⁷ Strategie sociálního začleňování 2021–2030 spojuje téma zaměstnávání s tématem chudoby a sociálního vyloučení. V souvislosti se sociálními inovacemi jsou zmíněny integrační sociální podniky, které vytvářejí nová pracovní místa pro zaměstnávání právě těch osob, u kterých je hrozba chudoby a sociálního vyloučení.¹⁸ Sociální podniky jsou rovněž prostředím pro uplatnění dobrovolníků. Koncepce rozvoje dobrovolnictví v ČR do roku 2030 podpoří komplexní rozvoj dobrovolnictví na území ČR. Na lokální úrovni představují sociální podniky příležitost pro dobrovolníky z řad místních občanů.¹⁹

¹⁵ Jedná se o aktualizovanou verzi dokumentu Strategický rámec Česká republika 2030, která byla schválena vládou dne 6. 11. 2024 usnesením č. 802.

¹⁶ Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/>

¹⁷ Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategicky-ramec-politiky-zamestnanosti-do-roku-2030>

¹⁸ Strategie sociálního začleňování 2021–2030 [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030>

¹⁹ Koncepce rozvoje dobrovolnictví v ČR do roku 2030. [online]. [cit. 2025-05-13]. Dostupné z: <https://dobrovolnictvi.net/wp-content/uploads/koncepce-1.pdf>

3.5 Právní kontext

Nejdůležitější právní normou v oblasti sociálního podnikání je zákon č. 468/2024 Sb., o integračním sociálním podniku, který nabyl 1. 1. 2025 své účinnosti. Tento právní předpis doprovází rovněž zákon č. 469/2024 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím ZISP (dále též „zákon změnový“). Nutno podotknout, že ZISP nebyl prvním pokusem o ukotvení sociálního podnikání v ČR, v minulosti vznikly dva pokusy, a to jak vládní návrh, tak stručný poslanecký návrh.

Závazek přijetí právní normy regulující sociální podnikání je obsažen již v programových dokumentech stávající vlády. Práce na formulaci paragrafového znění byly započaty v roce 2022 na MPSV. V roce 2023 prošel vnitřním i mezirezortním připomínkovým řízením a na sklonku tohoto roku byl předložen Úřadu vlády ČR, resp. Legislativní radě vlády. Zde došlo k významným formulačním změnám a rovněž rozdělení dané materie do dvou návrhů zákonů (viz výše).

Bez důležitosti není ani skutečnost, že k 1. 1. 2024 vzniklo na sekci 4, odboru integrace na trh práce MPSV, oddělení sociálního podnikání. Vláda ČR návrhy obou zákonů schválila v březnu 2024, následně byly návrhy zákonů předloženy Poslanecké sněmovně PČR, zde byly zaevidovány pod čísly tisků 661 a 662. Prvním čtením zákony prošly v květnu, druhým čtením v září a třetím v listopadu. Úspěch v této fázi legislativního procesu byl umocněn skutečností, že se pro jeho přijetí vyslovili všichni přítomní poslanci. Následně zákon prošel v prosinci 2024 hlasováním Senátu PČR. Zde byl poměr přítomných senátorů pro přijetí podstatně nižší, část zákonodárců navrhovala vrácení návrhů do poslanecké sněmovny s pozměňovacím návrhem na odložení účinnosti o jeden rok. Návrhy zákonů tak byly podepsány prezidentem republiky 23. 12. 2024 a ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv byly pod výše uvedenými čísly vyhlášeny jen čtyři dny před koncem roku.

ZISP ve svém úvodním ustanovení předně uvádí, že integrační sociální podnik (dále též „ISP“) svou činnost realizuje v souladu s hodnotami sociální a environmentální udržitelnosti, solidarity, důvěry, vzájemnosti, místního rozvoje, sociální soudržnosti a začleňování. Dále jsou vydefinovány cílové skupiny zaměstnanců, osob se specifickými potřebami z řad osob se zdravotním či sociálním znevýhodněním. Specifickou skupinou osob se specifickými potřebami jsou zaměstnanci ve věku 60 let a více. Takovýchto osob musí ISP zaměstnat stanovený podíl vůči celkovému počtu svých zaměstnanců. Tento podíl byl stanoven ve výši 30 %. Mezi další zákonem stanovené povinnosti patří péče o znevýhodněné zaměstnance či např. povinnosti v přerozdělování alespoň poloviny dosaženého zisku na stanovený účel.

Kompetence ve vedení správního řízení o přiznání, změně nebo odnětí statusu ISP jsou zakotveny ve prospěch MPSV. Mezi hlavní formy podpory patří ustanovení dvou nových příspěvků na zaměstnávání osob se specifickými potřebami, symbolický příspěvek na zaměstnávání a motivační

příspěvek. Motivační příspěvek obdrží takový ISP, jehož dosavadní zaměstnanec z řad osob se specifickými potřebami následně uspěje u zaměstnavatele na otevřeném trhu práce. V podobě novelizace zákona o zaměstnanosti je rozšířen okruh možného dodavatele náhradního plnění o ISP. V neposlední řadě se významně v podobě novelizace zákona o zadávání veřejných zakázek rozšiřuje možnost zadávání veřejných zakázek ISP.

K hlubšímu pochopení variant i vybraných řešení lze odkázat jak na důvodovou zprávu k oběma právním předpisům, tak i na společnou závěrečnou zprávu RIA a další tam uvedené dokumenty, z nichž tvůrci zákonů vycházeli. Ke stejnému dni jako nabyl své účinnosti ZISP byl paralelní novelou změněn i ZoZ. O několik měsíců později byl schválen zákon, jímž se mění mimo jiné i ZZVZ. Obě novely jsou pro fungování ISP stěžejní. V případě ZZVZ došlo k posunutí limitů pro zakázku malého rozsahu i podlimitní veřejnou zakázku, v případě ZoZ byla významně zpřesněna pravidla, která mohou mít vliv na ISP, jež jsou zároveň zaměstnavateli na chráněném trhu práce. Celý regulační rámec musí po stanovené době projít procesem evaluace, aby byla ověřena, případně upřesněna účinnost zvolených řešení i jejich parametrického nastavení v několikaleté praxi po nabytí účinnosti ZISP. Ani výše heslovitě popsaný regulační rámec není izolovaný od doposud existujících pravidel. Dotváří ho mnoho souvisejících právních předpisů, dotačních výzev ESF+ nebo proces pilotování tzv. integračního pracovního místa. V případě integračního pracovního místa navíc došlo k 1. 1. 2025 k významnému rozšíření pilotáže tohoto nástroje.

Kromě uvedeného procesu evaluace již zakotvených pravidel bude nutné v období tohoto strategického rámce podrobit široké diskusi možnost zakotvení dalších druhů sociálních podniků (environmentálních, kulturních či vzdělávacích), nutnost legislativního ukotvení pojmu "sociální ekonomika" a pravidel pro spolupráci ISP s dalšími aktéry, subjekty sociální ekonomiky. Do této oblasti lze zařadit nestátní neziskové organizace či např. jiným právním předpisem ukotvená sociální družstva. Lze očekávat i úvahy o oddělení subjektů s prostým zaměstnáním osob se zdravotním postižením od subjektů ISP, kteří těmto znevýhodněným zaměstnancům poskytují širší paletu aktivit k integraci daného okruhu zaměstnanců na trh práce i do společnosti obecně. Mezi další okruhy témat k celospolečenské debatě patří platforma pro zaměstnávání, resp. určitou sociální rehabilitaci osob s prakticky nulovým pracovním potenciálem, u kterých však existuje společenský zájem na vytvoření podmínek pro uspokojivou aktivitu těchto osob. Nabízí se v této souvislosti úvaha, zda by právní ukotvení těchto aktivit na rozhraní trhu práce a sociálních služeb pomohlo k zřetelnějšímu oddělení pojetí ISP s hmatatelným produktem pro spotřebitele od dříve popsaných aktivit, jejichž účelem je socializace a saturování sociálních potřeb hluboce znevýhodněných osob.

MPSV vnímá úzkou souvislost chudoby a sociálního vyloučení osob se specifickými potřebami s jejich nezaměstnaností, zejména s nezaměstnaností dlouhodobou, která představuje u skupiny sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených obyvatel vážný sociálně-patologický jev. Hlavním

cílem ZISP je přispět k integraci výše uvedené cílové skupiny na pracovní trh, a tím zvýšit předpoklad jejich začlenění do společnosti. Dalším důležitým nástrojem pro cílené začleňování osob se specifickými potřebami je integrační pracovní místo. Jeho účelem je poskytnout znevýhodněným osobám, resp. osobám se specifickými potřebami dostatečnou podporu pro jejich trvalou integraci na trh práce nebo zmírnění dopadů jejich specifických potřeb na schopnost dalšího pracovního uplatnění. Integrační pracovní místo slouží k vytvoření pracovních míst těmto osobám a k zajištění alespoň minimální integrační podpory v průběhu jejich zaměstnání, na což může zaměstnavatel získat finanční příspěvek.

MPSV se dlouhodobě snaží o udržitelný a zodpovědný přístup k zaměstnávání osob se zdravotním postižením (dále též OZP). Činí tak na jedné straně systémovou podporou zaměstnávání OZP na otevřeném trhu práce, na straně druhé inovováním chráněného trhu práce. Legislativní rámec chráněného trhu práce doznal v roce 2025 zásadních změn, jejichž dopady bude MPSV průběžně vyhodnocovat. Na základě vzniklých analýz bude následně ve střednědobém horizontu navrhovat takové legislativní a metodické změny, které povedou k co nejefektivnější integraci OZP na trh práce.

Další novinkou, která může mít pozitivní dopad nejen ve vztahu k sociálním podnikům je institut slevy na pojistném. Od února 2023 mají zaměstnavatelé zaměstnávající některou z šesti skupin osob znevýhodněných na trhu práce možnost uplatnit při jejich zkráceném úvazku 5% slevu na pojistném. Konkrétně jde o následující skupiny: osoby starší 55 let, pečující o dítě do 10 let věku, pečující osobu blízkou mladší 10 let, studující mladší 26 let věku, osoby na rekvalifikaci, osoby se zdravotním postižením a mladší 21 let.² Sleva je dlouhodobě nejvíce čerpána pečujícími rodiči, které převážně tvoří ženy, což podtrhuje význam genderového aspektu, který je při podpoře sociálního podnikání také nutné zdůraznit.

3.6 Oblasti strategické podpory

Cíle

Cíl 1: Propsat široké evropské pojetí sociální ekonomiky do českých koncepčních a strategických dokumentů.

Cíl 2: Provést evaluaci dopadů ZISP.

Cíl 3: Vytvořit stabilní a předvídatelné prostředí pro fungování sociálních podniků.

Cíl 4: Řešit vztah mezi chráněným trhem práce a sociálním podnikáním.

Klíčové aktivity

1. Systematicky prosazovat širší pojetí sociálního podnikání a sociální ekonomiky než to, které je spojeno pouze s ISP.

1. Při vhodných příležitostech (konference, workshopy, kulaté stoly) jednat o propojování různých strategií tak, aby vznikaly pozitivní dopady pro sociální podnikání.
2. Během dvou let zapsat do nově vzniklého registru sociálních podniků většinu dosavadních sociálních podniků, které jsou v databázi České sociální podnikání.
2. V každém dalším roce navyšovat počet registrovaných integračních sociálních podniků v rejstříku.
3. Standardními evaluačními mechanismy ověřit funkčnost účinné legislativy a v případě potřeby připravit odpovídající právní úpravu.
4. Průběžně sbírat a následně analyzovat kvantitativní a kvalitativní data v oblasti chráněný trh práce (dále též „CHTP“) ve vztahu k sociálnímu podnikání

Rizika a bariéry

1. Neochota zapracovat téma sociální ekonomiky a sociálních podniků do resortních dokumentů.
2. Sociální podniky nebudou chtít podstupovat vše, co jim ukládá zákon.
3. Politická neochota k prosazování právní úpravy ke zlepšování prostředí pro ISP
4. Odlišné postoje aktérů v oblasti CHTP ve vztahu k souvisejícím systémovým změnám.

Opatření

1. Osobní jednání s aktéry.
 1. Pořádání kulatých stolů a workshopů se sociálními podnikateli, se zástupci resortů.
2. Provedení analýz zaměřených na zjištění dopadu implementace zákona o integračním sociálním podniku.
3. Provedení evaluace stávající právní úpravy sociálního podniku. V případě nesplnění cílů ad 2 příprava parametrických změn právní úpravy.
4. Realizace fokusních skupin a vedení konstantního dialogu s aktéry působícími na CHTP.

4 Financování

Přístup k financování je klíčovým aspektem pro rozvoj a udržitelnost sociálních podniků a jednou z jejich základních charakteristik je vícezdrojové financování. Jedná se o využívání různých finančních zdrojů, které umožňují sociálním podnikům rozšiřovat své aktivity a dosahovat dlouhodobých cílů. Financování sociálního podnikání stojí na dvou pilířích, kterými jsou obchodování a veřejné financování. V případě veřejného financování je nezbytné dodržovat pravidla veřejné podpory. Veřejným zakázkám je vzhledem k jejich významu věnována samostatná kapitola.

4.1 Popis současného stavu

4.1.1 Veřejné financování

Zaměření a vývoj podpory z fondů EU

Prostřednictvím fondů EU, jako je zejména Evropský sociální fond plus (ESF+), jsou poskytované důležité finanční prostředky pro rozvoj sociálních podniků. Finanční prostředky fondů EU byly a stále ještě jsou pro zakládání a rozvoj sociálního podnikání hodně důležité a díky nim byl v ČR nastartován rozvoj sociálního podnikání. Většinu výzev implementovalo MPSV, které se časem stalo garantem sociálního podnikání. Výzvy procházely dílčími úpravami, jejich základní nastavení ale zůstávalo stejné. Od roku 2009 byly vyhlašovány s přestávkami různé výzvy k předkládání žádostí o podporu z fondů EU na podporu vzniku a rozšíření činnosti sociálních podniků.

- Výzvy byly financované z Evropského sociálního fondu a/nebo Evropského fondu regionálního rozvoje.
- Jednalo se o operační programy OP LZZ, IOP, OPZ, IROP a OPZ+.
- Celkem bylo za období 15 let podpořeno 623 projektů za 2.031.421.020 Kč.
- Zatím poslední ukončenou výzvou byla Výzva OPZ+ „Podpora sociálního podnikání“, č. 03_22_024, která podpořila 67 projektů za 225.696.000 Kč a z alokace bylo vyčerpáno 64 %.
- MPSV otevřelo v době přípravy tohoto strategického rámce výzvu č. 03_24_075 Podpora sociálního podnikání (2) s alokací ve výši 170.000.000 Kč. Příjem žádostí o podporu byl zahájen 3. 4. 2025. Do konce programového období, tj. do roku 2027 bude otevřena ještě jedna výzva.

Z Evropského sociálního fondu jsou na MPSV realizovány od roku 2016 systémové projekty na podporu ekosystému sociálního podnikání v ČR. V době přípravy tohoto strategického rámce se blíží konec realizace projektu Rozvoj ekosystému sociálního podnikání (dále též „RESP“) a připravuje se další projekt, který na něj bude navazovat.

Úvěr S-Podnik/S-Podnik plus

MPSV ve spolupráci s Národní rozvojovou bankou vytvořilo finanční nástroj s názvem S-Podnik, který v letech 2019–2023 nabízel sociálním podnikům úvěry za zvýhodněných podmínek. Jednalo se o prostředky Evropského sociálního fondu. Poskytl 43 úvěrů pro 34 podniků za 178.500.000 Kč a vyčerpal z alokace 47 %. Tento nástroj měl výhodné úvěrové podmínky a prošel od svého vzniku dílčími úpravami, přesto byl ale sociálními podniky poměrně málo využíván a svůj účel plnil jen v omezené míře.

Na něj navazuje finanční nástroj S-Podnik plus, který je otevřen od 1. 4. 2024 do 30. 6. 2029.

- Lze žádat o investiční a provozní úvěry ve výši 400.000 Kč – 25.000.000 Kč.
- Alokace na úvěry je 250.000.000 Kč a počítá se také s využitím prostředků navrácených v rámci předchozího programu S-podnik ve výši cca 120.000.000 Kč.
- Zvýhodnění:
 - 0% úroková sazba
 - odklad splácení až 3 roky od uzavření smlouvy o zvýhodněném investičním úvěru
 - odklad splácení až 1 rok od uzavření smlouvy o zvýhodněném provozním úvěru.

S-Podnik plus po svém spuštění vyvolal vlnu zájmu mezi sociálními podniky a za první půl rok jeho fungování bylo vyčerpano 18 % z přidělené alokace pro toto programové období.

Evropské úvěry a záruky

EU podporuje dlouhodobě mikropodniky a sociální podnikání prostřednictvím finančních nástrojů, které spravuje Evropský investiční fond. Vybírá si k tomu zprostředkovatele z řad národních institucí. V ČR to je například Česká spořitelna. Ta nabízí do roku 2027 zvýhodněné půjčky v rámci programu InvestEU, předtím působila v Programu mikrofinancování Progres. Informace o tom, jak tento program pomohl některým sociálním podnikům, nejsou dostupné.

Vhodným nástrojem pro podporu sociálních podniků je mikrofinancování, tedy úvěry do 25.000 EUR. V zahraničí běžně fungují poskytovatelé mikro úvěrů pro sociální podniky, v ČR ale tato nabídka chybí. Pro banky nebývá tento produkt zajímavý kvůli vysokým administrativním nákladům.

Krajské dotace

Kraje jsou pro financování sociálních podniků důležité ze dvou důvodů – disponují znalostí místní situace a poskytují dotace sociálním podnikům za méně náročných podmínek než instituce na národní úrovni, i když se jedná o nižší částky. V době přípravy strategického rámce poskytovalo pravidelné

dotace na podporu sociálních podniků pět krajů a dva kraje byly ve stádiu přípravy těchto dotačních programů.

Veřejné financování podpory zaměstnanosti

Integrační sociální podniky využívají často veřejné prostředky na podporu zaměstnanosti. Většina českých sociálních podniků zaměstnává osoby se zdravotním postižením (podle dotazníkového šetření MPSV z roku 2022 je jich 92 %) a jsou tzv. uznanými zaměstnavateli na chráněném trhu práce. Čerpají příspěvky na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením (§ 78a zákona o zaměstnanosti), které jim pomáhají vyrovnávat zvýšené náklady spojené se zaměstnáváním osob, které potřebují dodatečnou podporu a speciální úpravy pracovního prostředí. Tyto příspěvky tvoří zhruba pětinu jejich příjmů (podle dotazníkového šetření MPSV z roku 2022 to bylo 21 %) a jsou pro ně důležité. Necelá polovina sociálních podniků zaměstnává osoby dlouhodobě či opakovaně nezaměstnané (45 %), kterým poskytují speciální podporu a asistenci. Možnost čerpat na tyto jejich zvýšené náklady prostředky z aktivní politiky zaměstnanosti je však značně omezená a ohrožuje stabilitu zaměstnávání této cílové skupiny. Situace by se měla zlepšit s přijetím zákona o integračním sociálním podniku, který upravuje poskytování příspěvku na náklady spojené se zaměstnáváním osob se specifickými potřebami. Jedná se, stejně jako v případě ČHTP, o nárokový příspěvek, který ze ZISP při splnění podmínek náleží. Součástí ZISP je též motivační příspěvek, který ISP náleží za úspěšnou pracovní integraci osob se specifickými potřebami. Je potřeba zmínit také nový nástroj „integrační pracovní místo“, který je v současnosti pilotně ověřován v souladu s ustanovením § 106 ZoZ. V případě, že se tento nástroj osvědčí jako efektivní cesta k pracovní integraci mj. sociálně znevýhodněných osob, počítá MPSV po skončení pilotního ověřování s jeho trvalým začleněním mezi nástroje aktivní politiky zaměstnanosti do ZoZ.

4.1.2 Soukromé financování

Banky

Pokud se banky věnují sociálním podnikům, jedná se o jejich společenskou odpovědnost a nezajímají je jako specifický klientský segment. Sociálnímu podnikání se věnují dlouhodobě dvě banky. ČSOB realizovala v letech 2013 až 2022 grantový program Start It social na stabilizaci a rozvoj sociálních podniků, poté se stala generálním partnerem národních cen sociálního podnikání Zlatá váška. Česká spořitelna se věnuje sociálnímu podnikání dlouhodobě ve svém programu Sociální bankovníctví.

Nadace a nadační fondy

Nadace a nadační fondy se sociálnímu podnikání až na výjimky téměř nevěnují. Dříve se na něj zaměřovala dlouhodobě Nadace VIA a dvakrát vyhlásila grantové programy zaměřené na sociální

podniky. V roce 2020 to byl Program na podporu sociálních podniků realizovaný za finanční podpory Nadačního fondu Avast. Některé nadace a nadační fondy, které se zaměřují na určité regiony nebo cílové skupiny, podporují nákup vybavení a zařízení, což bývá pro sociální podniky velkou pomocí (např. Nadace ČEZ a Nadace VEOLIA).

Crowdfunding

Některé sociální podniky využívají crowdfundingové platformy, dochází k tomu ale jen v omezené míře a nejsou k tomu dostupná žádná data. Crowdfunding je pro sociální podniky slibným nástrojem, protože jim umožňuje oslovit širokou veřejnost a získat finanční podporu, aniž by musely spoléhat na tradiční zdroje financování; zároveň crowdfunding často nemá tak přísné podmínky splatnosti jako úvěr, podmínky využití financování jako dotační či nadační programy.

4.2 Proč je téma třeba řešit

V České republice čelí sociální podniky v oblasti financování značným výzvám, přičemž často nemají dostatečný přístup k finančním prostředkům, které by jim umožnily růst a rozvíjet se. Jejich finanční situaci popisuje dotazníkové šetření MPSV z roku 2022 (více viz část Analýza v tomto dokumentu). Sektor potřebuje specificky zaměřené finanční nástroje, které by reflektovaly jeho specifika, jako je např. nedostatek záruk, a aby lépe vyhovovaly potřebám sociálního podnikání jako celku. Samy sociální podniky opakovaně uvádějí jako svou největší slabou stránku nedostatek peněz na dlouhodobější investice, což potvrdily i výsledky dotazníkových šetření MPSV z let 2019 a 2022.

Tyto potřeby financování se dělí na klíčové oblasti veřejných a soukromých zdrojů, přičemž evropské i národní strategie kladou důraz na jejich efektivní propojení a koordinaci.

A. Potřeby v oblasti veřejného financování

Veřejné financování hraje v podpoře sociálních podniků zásadní roli. Přestože jsou dostupné různé programy podpory, stále se potýkají s řadou výzev, které je třeba překonat.

- **Potřeba zvýšené finanční podpory na regionální úrovni:** Krajské dotační programy jsou pro sociální podniky vhodným nástrojem díky menším částkám a jednodušší administrativě. Je třeba rozšířit stávající dobrou dotační praxi (např. Pardubického kraje) do více krajů. Potřeby sociálních podniků se také výrazně liší podle regionů, což vyžaduje cílené finanční investice.
- **Zachování role fondů EU:** Fondy EU by měly být i nadále důležitým zdrojem pro financování vzniku nových sociálních podniků a rozvoje těch stávajících. Nejdůležitějším z nich je ESF+, existuje ale i řada dalších fondů, které podporují inovace, regionální rozvoj, digitalizaci atd. Je

třeba jednat o zařazení sociálního podnikání mezi priority financované z EU fondů po roce 2027. Na základě doporučení z evropských iniciativ je také třeba klást důraz na snadnější přístup a administrativní zjednodušení těchto fondů, aby sociální podniky mohly využívat jejich podporu efektivněji.

- **Optimalizace veřejného financování podpory zaměstnanosti:** Sociálním podnikům se zhoršují ekonomické podmínky související se zaměstnáváním osob se specifickými potřebami. Jejich vyšší ekonomické náklady vydávané na podporu těchto zaměstnanců a objektivně i nižší produktivita práce těchto zaměstnanců zůstávají stejné, ale u příspěvků na zaměstnávání osob se zdravotním postižením není nastavena jejich pravidelná valorizace a opakovaně dochází ke zvyšování minimální mzdy, na kterou si někteří znevýhodnění zaměstnanci nejsou schopni vydělat. Požadavek na zlepšení podmínek příspěvků na zaměstnávání osob se znevýhodněním se opakovaně umístil velmi vysoko i v obou dotazníkových šetřeních sociálních podniků MPSV jako odpověď na otázku, co by podle nich nejvíce pomohlo rozvoji sociálního podnikání v ČR.
- **Financování podpůrných organizací, vzdělávacích institucí a sítí sociálních podniků:** V ekosystému sociální ekonomiky hrají tyto organizace velmi důležitou roli, a to jak pro sociální podniky, tak i pro veřejnou správu, která potřebuje mít funkční partnery pro jednání. Potřebu podporovat síť sociálních podniků z veřejných zdrojů potvrdilo i dotazníkové šetření MPSV. Podpora vzdělávacích institucí je důležitá pro přípravu budoucích zakladatelů sociálních podniků a jejich zaměstnanců, a také pro zvyšování povědomí o sociálním podnikání.

B. Potřeby v oblasti soukromého financování

Vedle veřejného financování je pro dlouhodobou udržitelnost nezbytné rozšířit přístup k soukromému financování. Sociální podniky potřebují podporu, která přesahuje tradiční granty a nabízí více možností pro investice, inovace a spolupráci s komerčním sektorem.

- **Podpora alternativních finančních nástrojů:** Sociální podniky by měly mít přístup k alternativním nástrojům jako je investování se sociálním dopadem a kapitálový vstup. Tento typ financování by podpořil inovativní a rizikovější projekty, které mají potenciál generovat významný společenský prospěch, ale nemusí odpovídat běžným finančním kritériím. Problémem implementace alternativních finančních nástrojů jsou nedostatky na straně nabídky (rigidní investiční prostředí) i na straně poptávky (nedostatečná připravenost sociálních podniků na kapitálový vstup)²⁰.

²⁰ Více informací viz Předběžné posouzení pilotního využití finančních nástrojů – Závěrečná zpráva projektu, MPSV 2017

- **Dlouhodobé investice a spolupráce s nadacemi, nadačními fondy a filantropy:** Významnou roli může hrát spolupráce s nadacemi za účelem poskytování grantů a soukromými filantropy, kteří by mohli poskytovat kapitál s nízkým nebo nulovým úrokem zaměřený na dlouhodobou udržitelnost sociálních podniků. Tyto subjekty by mohly také pomoci vyplnit mezery, které tradiční finanční instituce pokrývají jen obtížně.
- **Motivace soukromého sektoru:** Soukromý sektor může přispět k financování sociální ekonomiky prostřednictvím dodavatelsko-odběratelských vztahů založených na ESG kritériích a/nebo společenské odpovědnosti firem (CSR), která zahrnuje nákup zboží a služeb od sociálních podniků. Úsilí EU v této oblasti v podobě směrnic EU 2022/2464 CSRD – Corporate Sustainability Reporting Directive a EU 2024/1760 CSDDD – Corporate Sustainability Due Diligence Directive je proto klíčové také pro podporu rozvoje sociálního podnikání.
- **Inovativní nástroje měření dopadu:** Pro soukromé investory je důležité, aby mohli kvantifikovat společenský přínos svého investičního kapitálu. Implementace metodik měření sociálního dopadu zlepší transparentnost a přispěje k větší důvěře mezi investory a sociálními podniky.

4.3 Oblasti strategické podpory

Cíle

Cíl 1: Posílit přístup k vícezdrojovému financování.

Cíl 2: Podpořit tvorbu regionálních dotačních programů.

Cíl 3: Otevřít soukromý kapitál pro sociální podniky.

Cíl 4: Ověřit dostupnost finančních nástrojů.

Cíl 5: Podpořit financování podpůrných organizací a sítí sociálních podniků.

Cíl 6: Podpořit předvídatelnost a transparentnost legislativního a finančního prostředí v oblasti nástrojů podpory zaměstnanosti.

Rizika a bariéry

Celkové riziko: Slabost sektoru sociálních podniků.

Sektor sociálního podnikání se z dlouhodobého pohledu rozvíjí a zlepšuje, je ale stále ještě slabý. I když chybí objektivní statistické údaje o počtu podniků, jejich obratu a počtech zaměstnanců, z dostupných dat a analýz je patrné, že se jedná o sektor bez ekonomické důležitosti pro fungování národního hospodářství. Situace stávajících sociálních podniků je dlouhodobě křehká, jejich manažeři jsou přetíženi a většinou nemají dostatek času věnovat se rozvoji svých podniků a shánění

dlouhodobých zakázek. To vede na druhé straně k tomu, že sektor sociálního podnikání není za stávající situace zajímavý pro investory.

Bariéra 1: Obtížnost mezirezortní spolupráce.

Bariéra 2: Nezájem některých krajů o sociální podnikání.

Bariéra 3: Malá srozumitelnost fungování sociálních podniků kvůli nadřazení společensky prospěšného cíle.

Jednou ze základních charakteristik sociálních podniků je to, že upřednostňují plnění svého společensky prospěšného cíle před dosahováním zisku a snaží se poskytovat svým znevýhodněným zaměstnancům co největší podporu. Kvůli tomu jsou málo srozumitelní pro banky a investory, a také jim pak chybí finanční prostředky na rozvoj. Tato jejich společenská prospěšnost je v konkurenčním podnikatelském prostředí oslabuje. Je třeba vytvořit takové ekonomické podmínky, které sociálním podnikům umožní dlouhodobý rozvoj a stabilitu.

Bariéra 4: Omezený obchodní potenciál sociálních podniků.

Nabídka zboží a služeb sociálních podniků je omezená, a to z hlediska typu sortimentu i jeho množství, protože se jedná nejčastěji o mikropodniky nebo o malé a střední podniky s lokální působností a kapitálově nenáročným provozem. Je pro ně obtížné získat a plnit větší pravidelné zakázky, ať už z oblasti veřejné správy, korporátního sektoru nebo jako subdodavatelé pro komerční firmy. Pro pracovníky oddělení zakázek z veřejného i komerčního sektoru je často náročné poptávat u sociálních podniků, neboť se obávají omezených možností v nabídce i splnění zakázky. Je třeba podpořit rozvoj jednotlivých sociálních podniků, včetně obchodních dovedností, a také podávání společných nabídek a spolupráci na jejich plnění.

Bariéra 5: Požadavek na ručení při úvěrech směnkou s avalem, tj. osobní směnkou.

Veškeré nabídky úvěrů včetně programu S-Podnik, které v ČR pro sociální podniky existují, jsou podmíněné požadavkem ručení buď nemovitostmi, jimiž většina sociálních podniků nedisponuje, nebo požadavkem podpisu směnky s avalem ředitelem, tj. ručením jeho osobním majetkem (výjimkou jsou úvěry zajištěné zárukou Evropského investičního fondu, např. v rámci Sociálního bankovníctví České spořitelny). Tento požadavek je pro ně a pro jejich rodiny nepřijatelný. Většina z nich je kvůli vysokému osobnímu nasazení ohrožená vyhořením a nejsou k tomu navíc ještě ochotni podstupovat toto existenční riziko. Na druhé straně platí, že všechny české banky včetně

Národní rozvojové banky musí splňovat podmínky pro řízení rizika dané legislativou pro oblast bankovníctví, a tedy že úpravy postupů jsou výrazně limitované.

Bariéra 6: Obtížná předvídatelnost legislativního procesu a výsledných úprav v oblasti podpory zaměstnanosti.

Bariéra 7: Absence stabilního příspěvku na zaměstnávání osob dlouhodobě nezaměstnaných, které zároveň nespadají mezi osoby na chráněném trhu práce.

Klíčové aktivity

1. Jednání s ministerstvy o integraci sociálního podnikání do jejich programů

- Posílit mezirezortní spolupráci na Platformě sociálního podnikání při Úřadu vlády ČR za účelem využití různých dotací a finančních nástrojů na podporu sociálního podnikání.
- Jednat s MPO o možnosti zapojení sociálních podniků do jejich dotačních a investičních programů.
- Spolupracovat s MŽP a MZe na přípravě výzev pro podporu environmentálního podnikání a sociálního zemědělství.
- Spolupracovat s MŠMT na zapracování sociálního podnikání do vybraných programů.
- Jednat s MMR o zapracování sociálního podnikání do metodik regionálního rozvoje.
- Jednat s MF o využití možných nástrojů podpory pro sociální podniky včetně nástroje pro dlouhodobé zaměstnávání osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených.

2. Podpora spolupráce s kraji

- Zacílit na rozvoj krajských dotačních programů pro podporu sociálních podniků zejména v regionech, kde tato podpora chybí.
- Podporovat model, kdy se kraje podílí na stabilním financování nákladů na mzdy zaměstnanců sociálních podniků.
- Podporovat výměnu zkušeností mezi kraji o nastavení a fungování dotačních programů na podporu sociálního podnikání.
- Podporovat spolupráci regionálních poradenských center pro sociální podniky (SPointy) s kraji při tvorbě dotačních programů.

3. Rozvoj alternativních finančních zdrojů

- Jednat se soukromými investory o vytvoření investičního fondu pro rozvoj sociálních podniků.

- Navázat spolupráci se soukromými investičními fondy zaměřenými na sociální dopad, aby se zvýšila dostupnost investičního kapitálu.
- Podporovat využití crowdfundingu a komunitního financování pro sociální podniky.

4. Ověření a případná úprava finančních nástrojů

- Provést např. dotazníkové šetření mezi sociálními podniky k fungování stávajících finančních nástrojů (např. S-Podnik+, Sociální bankovníctví ČR).
- Jednat s relevantními institucemi (zejména MPSV s Národní rozvojovou bankou) o zmírnění požadavků na zajištění úvěrů, aby byly pro sociální podniky více přístupné.
- Provést u reprezentativního vzorku sociálních podniků finanční analýzu udržitelnosti sociálního podnikání oproštěného o jednorázové dotace či investice.

5. Posílení udržitelnosti podpůrných organizací a sítí sociálních podniků

- Jednat o dlouhodobém financování podpůrných organizací a sítí sociálních podniků.
- Jednat s kraji o podpoře regionálních sítí sociálních podniků.

6. Konzultační proces pro úpravy veřejných finančních nástrojů podpory zaměstnanosti

- Zpracovat analýzu nákladů a výnosů pro návrhy změn veřejných finančních nástrojů podpory zaměstnanosti včetně jejich vlivu na stabilitu financování běžného chodu sociálních podniků.
- Zavést mechanismus pravidelné komunikace mezi státní správou, sociálními podniky a dalšími aktéry o plánovaných změnách v legislativě a finanční podpoře, včetně konzultačního procesu k návrhům změn, který umožní zapojení sociálních podniků do přípravy nových opatření.

Opatření

1. Podpora zapojení sociálních podniků do národních programů a politik

- Nastavit procesy pro systematické zapojení sociálního podnikání do relevantních politik a programů jednotlivých ministerstev, a to včetně přípravy metodických materiálů a koordinace mezi resorty.
- Vytvořit plán na propagaci role sociálního podnikání v oblastech, jako je regionální rozvoj, environmentální udržitelnost nebo vzdělávání, a propojit je s existujícími strategiemi a prioritami státu.

2. Rozvoj a koordinace krajské podpory pro sociální podnikání

- Vytvořit metodické doporučení pro kraje na podporu sociálního podnikání, včetně návrhů dotačních schémat a dlouhodobých finančních nástrojů, která reflektují specifické potřeby regionů.
- Podpořit kraje v budování jejich kapacit pro spolupráci s regionálními poradenskými centry a dalšími aktéry, čímž se zajistí lepší koordinace a efektivita jejich podpory.

3 + 4. Zvýšení dostupnosti finančních nástrojů pro sociální podniky

- Provést úpravy stávajících finančních nástrojů (např. S-Podnik) s cílem zmírnit požadavky na zajištění úvěrů, například zavedením většího podílu státních nebo evropských záruk, a to v rámci možností daných podmínkami pro řízení rizik v oblasti bankovníctví.
- Podniknout vznik investičního fondu pro sociální podniky prostřednictvím jednání s potenciálními soukromými investory. Fond by měl nabízet flexibilní a administrativně nenáročné finanční produkty, které nevyžadují ručení směnkami s avalem, a zohledňovat specifické potřeby sociálních podniků.

5. Zajištění dlouhodobé stability a udržitelnosti podpůrné infrastruktury sociálních podniků

- Posílit systém financování podpůrných organizací a sítí sociálních podniků.
- Vytvořit udržitelný model financování podpůrných organizací, který umožní dlouhodobé poskytování kvalitních služeb sociálním podnikům.

6. Optimalizace veřejných finančních nástrojů podpory zaměstnanosti

- Zahájit diskusi o celkové úpravě chráněného trhu práce s cílem zvýšit jeho efektivitu a přizpůsobit ho aktuálním potřebám trhu a ekonomickým podmínkám, včetně možnosti přenesení výhod za zaměstnání osob se zdravotním postižením na integrační sociální podniky.
- Prozkoumat možnosti zlepšení a dlouhodobé udržitelnosti veřejných finančních nástrojů pro podporu zaměstnávání znevýhodněných osob, aby integrační sociální podniky měly stabilní podmínky pro poskytování pracovních příležitostí a podporu znevýhodněných zaměstnanců bez ohrožení své vlastní stability.

5 Trhy

5.1 Popis současného stavu

Spolupráce mezi korporátními společnostmi a sociálními podniky probíhala dosud zejména v následujících rovinách. Sociální podniky, které zaměstnávají OZP a OZZ, zajišťovaly náhradní plnění firmám, které nenaplnily povinný 4% podíl zaměstnávání OZP/OZZ. Další rovinou byla nahodilá podpora v rámci společenské odpovědnosti firem. Zakázky malého rozsahu se realizovaly v oblasti služeb či dodávek zboží (například dárky, nebo reklamní předměty), přičemž zakázky mohly být zadány sociálním podnikům i mimo standardní (často složité) nákupní proces, pokud to byla vůle managementu, nebo to umožňoval rozsah plnění/velikost zakázky. Větší, dlouhodobější zakázky se nerealizovaly z důvodu kvalitativních a ekonomických požadavků korporátních společností na jedné straně a kapacitní a zdrojové limitaci na straně sociálních podniků. Jednání firem v této oblasti ovlivňuje § 81 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, dále vnitřní pravidla a zvyklosti nákupu i celokorporátní regulace. Korporátní společnosti jako soukromoprávní subjekty a zadavatelé se chovaly tak, aby pokryly svoje potřeby v oblasti nákupu i náhradního plnění a nebyly sankcionovány.

Korporátním společnostem ukládají nové EU regulace (EU 2022/2464 CSRD – Corporate Sustainability Reporting Directive²¹ a EU 2024/1760 Směrnice CSDDD - Corporate Sustainability Due Diligence Directive²²) povinné standardy pro nefinanční reporting a náležitou péči se záměrem zvýšit jejich odpovědnost a transparentnost, povinnost sledovat dopady jejich podnikatelské činnosti na životní prostředí, lidská práva a životní podmínky osob v regionu a komunitu, kde působí i v celém hodnotovém řetězci, a činit preventivní, eliminační či kompenzační opatření k posílení udržitelnosti tak, jak je vnímána optikou evropských směrnic. Evropská komise předložila k výše uvedeným směrnici balíčky návrhů (tzv. Omnibus I a Omnibus II) s cílem jejich významné revize. Tento krok tak bude mít přímý dopad na nefinanční reporting z hlediska rozsahu i termínů zveřejnění zpráv.

Prostor pro spolupráci korporátních společností se sociálními podniky je značný, a to v několika rovinách:

- navázání či posílení dodavatelsko-odběratelského vztahu (standardní obchodní vztah bez ohledu na možnost/záměr čerpat náhradní plnění – nákup zboží či služeb a know-how)

²¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2464 ze dne 14. prosince 2022, kterou se mění nařízení (EU) č. 537/2014, směrnice 2004/109/ES, směrnice 2006/43/ES a směrnice 2013/34/EU, pokud jde o podávání zpráv podniků o udržitelnosti (CSRD): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>

²² Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1760 ze dne 13. června 2024 o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti a o změně směrnice (EU) 2019/1937 a nařízení (EU) 2023/2859 (CSDDD): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32024L1760>

- finanční, materiální a dobrovolnická podpora sociálních podniků v rámci kompenzačních opatření (investice do komunity)
- zaměstnávání osob přicházejících ze sociálních podniků
- čerpání náhradního plnění.

Nově se nahlíží na kvalitu dodavatelsko-odběratelských vztahů, přičemž korporace mají hodnotit své dodavatele nejen podle ceny, ale i podle plnění environmentálních a sociálních kritérií a kritérií řádné správy/odpovědného řízení (ESG). Některé korporátní společnosti tato kritéria již nyní uplatňují, jiné jsou opatrné z důvodu zachování transparentního výběrového procesu nebo z ekonomických důvodů. Korporátní společnosti nejčastěji reportují o své odpovědnosti ve zprávách o udržitelnosti nebo zprávách o společenské odpovědnosti.

Nákupní chování korporátních společností je rozmanité. Sociální podniky nejsou vnímány jako dlouhodobě funkční a významní dodavatelé. Pokud není hlavním výběrovým kritériem cena, je sociální kritérium vztaženo k náhradnímu plnění, což řeší problematiku zaměstnávání OZP/OZZ, nikoli však osob se specifickými potřebami. Klíčové je pro korporace téma kapacit a nepředvídatelnosti nebo možné nespolehlivosti sociálních podniků a kvalitativní požadavky na služby a produkty. Regulace na úrovni nákupních podmínek ve smyslu zvýhodnění sociálních podniků je jen těžko představitelná s ohledem na férovost a transparentnost procesu zadávacího řízení. Korporace navíc samy detekují slabé obchodní dovednosti sociálních podniků a upozorňují na jejich nízkou angažovanost v zakázkách.

Korporace vnímají pozici sociálních podniků spíše na úrovni subdodavatelů, tedy v nižších vrstvách dodavatelského řetězce, jelikož mají na dodavatele na první úrovni vysoké požadavky z hlediska due diligence²³ (náležité péče v oblasti udržitelnosti) nebo upřednostňují méně dodavatelů pro větší režimy plnění. Z hlediska charakteru sociálních podniků jakožto místních firem orientovaných na lokální trhy nelze očekávat ani v budoucnu zásadní nárůst zakázek pro velké komerční korporátní odběratele. Lze ale jednoznačně zvýšit povědomí korporátních společností o šíři služeb a produktů sociálních podniků (viz Katalog sociálních podniků a Adresář²⁴, o jehož existenci často zaměstnanci oddělení zakázek ani neví).

Pozitivně lze vnímat, že korporátní společnosti uznávají expertízu sociálních podniků a zaměstnavatelů OZP/OZZ a kupují jejich know-how v tématu zaměstnávání OZP/OZZ (například revize pracovišť, zaškolovací procesy, výběr kandidátů, informovanost o místech vhodných pro OZP) a/nebo jim pomáhají naplňovat CSR závazky.

²³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1760 ze dne 13. června 2024 o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti a o změně směrnice (EU) 2019/1937 a nařízení (EU) 2023/2859: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32024L1760>

²⁴ Viz. <https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku>

Spolupráce v různém rozsahu probíhá i mezi malými a středními podniky (nekorporátního typu) a sociálními podniky a posilování těchto vazeb zejména na místní úrovni je velmi žádoucí. Povinnost nefinančního reportingu a plnění závazků v oblasti ESG dolehne postupně i na střední a malé firmy za období od ledna 2026. Tedy lze očekávat zvýšení zájmu o řešení sociálních a environmentálních témat právě v tomto období (2027+) a bude vhodné vytvořit pro střední a malé firmy prostředí napomáhající vzájemné spolupráci (například společné podávání nabídek, subdodavatelství, cílená propagace služeb a zboží sociálních podniků).

5.2 Proč je téma třeba řešit

Vzájemná spolupráce mezi sociálními a komerčními podniky je klíčem k odpovědnějšímu podnikatelskému prostředí, přizpůsobení se novým legislativním požadavkům (CSRD) a naplnění cílů udržitelného rozvoje (SDGs)²⁵. Firmy však naráží na překážky jako jsou:

- **Legislativní tlak:** Regulace CSRD vyžaduje, aby firmy reportovaly plnění závazků v oblasti diverzity, inkluze a udržitelnosti. Stovky až nižší tisíce firem v ČR se budou muset přizpůsobit. To zahrnuje i požadavky na jejich dodavatele včetně sociálních podniků.
- **Nízká motivace ke spolupráci:** Sociální podniky často nenabízí specifickou výhodu (např. náhradní plnění jich nabízí pouze dvě pětiny) a nejsou konkurenceschopné cenou. Motivace firem ke spolupráci je spíše osobní než systémová.
- **Nedostatek dovedností a zkušeností:** Sociální podniky často postrádají obchodní dovednosti, marketingové kapacity, reference a potřebné zdroje. Tím se snižuje jejich konkurenceschopnost.
- **Absence podpory a nástrojů:** Neexistuje nástroj pro certifikaci či validaci sociálních podniků, což komplikuje výběr dodavatelů firmám obávajícím se reputačních rizik.
- **Finanční bariéry:** Sociální podniky mají omezené finanční možnosti a nejsou pro banky atraktivním klientem. Specifické finanční produkty pro sociální podniky by mohly situaci zlepšit.
- **Ekonomická realita:** Sociální podniky nejsou schopny konkurovat cenou, ale přidanou hodnotou. Současné obchodní modely firem však kladou důraz na nejnižší cenu.

Spolupráce mezi těmito sektory má potenciál přispět k plnění SDGs, podpoře lokálních komunit a udržitelnému rozvoji. K tomu je však nutné zlepšit povědomí, vytvořit podpůrné nástroje a zvýšit kompetence sociálních podniků.

²⁵ Cíle udržitelného rozvoje SDGs: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

5.3 Oblasti strategické podpory

Cíle

Cíl 1: Zvýšit informovanost (konvenčních) firem o odpovědném nakupování a posílit spolupráci se sociálními podniky.

Cíl 2: Zvýšit informovanost (konvenčních) firem o benefitech zaměstnávání osob se specifickými potřebami a vazbě na plnění ESG kritérií.

Cíl 3: Zvýšit motivaci sociálních podniků zapojit se do výběrových řízení korporátních společností.

Cíl 4: Zlepšit pozici sociálních podniků prostřednictvím systematické propagace.

Cíl 5: Zahájit řízený dialog mezi sociálními a běžnými podniky.

Cíl 6: Zapojit kraje do propagace spolupráce podniků na místní úrovni.

Cíl 7: Usnadnit působení sociálních podniků na vnitřním trhu.

Klíčové aktivity

Propagace tématu na systémové úrovni (kraje, resorty, sítě, asociace, komory)

- KA 1: Oslovit klíčové instituce jako hospodářské komory, asociace krajů, Asociaci malých a středních podniků, oborové asociace a místní akční skupiny (MAS) k šíření informací o možnostech spolupráce se sociálními podniky.
- KA 2: Informovat firmy o spolupráci v kontextu ESG kritérií a zákoně o integračním sociálním podniku.
- KA 3: Propagovat sociální podniky jako klíčové hybatele lokální ekonomiky a řešitele společenských problémů.

Přímá podpora sociálních podniků a spolupráce aktérů

- KA 4: Plánovaná opatření pro podporu tranzice malých a středních podniků budou adresována také sociálním podnikům.
- KA 5: Zajištění a poskytování podpůrných služeb sociálním podnikům (např. SPointy, kontaktní místa).

Vzdělávání a rozvoj

- KA 6: Kontinuální vzdělávání sociálních podniků v obchodních dovednostech a digitalizaci.
- KA 7: Metodické vedení pro konvenční firmy – odběratele v oblasti odpovědného nákupu.
- KA 8: Podpora prodejních příležitostí sociálních podniků.

Opatření

Zajištění finanční podpory a zdrojů:

- Zajistit dostatečnou finanční podporu pro vzdělávání zaměstnanců sociálních podniků (gesce MPSV, MPO, MZe, MŠMT).

Propagace a metodické vedení:

- Poskytovat metodické vedení, podpůrné materiály a příklady dobré praxe na platformě www.ceske-socialni-podnikani.cz a dostupných komunikačních kanálech např. oborových organizací (gesce MPSV Odbor integrace na trh práce).
- Informovat klíčové stakeholdery o Katalogu/Adresáři a registru sociálních podniků.
- Propagovat sociální podniky na lokální úrovni prostřednictvím kampaní, veletrhů a systémových projektů financovaných z Evropského sociálního fondu (gesce MPSV Odbor integrace na trh práce).

Poskytování asistenčních služeb a podpor:

- Zajistit dostupnost online postupů a asistenčních služeb pro sociální podniky (SPointy).
- Podporovat účast sociálních podniků na veletrzích, výstavách a zahraničních akcích, fórech malých a středních podniků (gesce kraje, Hospodářské komory, MAS, SPointy, oborové organizace).

Podpora spolupráce a synergií:

- Posilovat horizontální spolupráci mezi státními složkami, kraji a obcemi (gesce MPSV, MŽP, MPO, MZe, MF, Úřad vlády, kraje, obce).
- Určit klíčový odbor/oddělení odpovědné za téma sociálního podnikání a přiřadit tomu kapacity (gesce kraje).

6 Veřejné zakázky

6.1 Popis současného stavu

Zadavatelé veřejných zakázek realizují každoročně objednávky v objemu blížícím se 1.000.000.000.000 Kč²⁶. Výraznou část²⁷ tohoto objemu představují veřejné zakázky malého rozsahu, u nichž zákon klade nízké formální požadavky na proces.

Data o účasti či dokonce úspěšnosti sociálních podniků ve veřejném nakupování nejsou v současnosti systematicky sbírána a vyhodnocována. Sociální podniky deklarují o veřejné zakázce velký zájem. Podle dotazníkového šetření MPSV z roku 2022 je čtyři pětiny dotázaných podniků považovaly za perspektivní zdroj příjmů. Více než polovina dotázaných se o zakázky nicméně neucházela a pravidelně podávalo nabídky jen 14 % z nich. Většinou se jednalo o příležitostné zakázky na malé částky. Jedná se zejména o neznalost postupů, neznalost elektronických nástrojů, nedostupnost zakázek z důvodu jejich rozsahu, značnou administrativní náročnost atd.

Nabídka zboží a služeb sociálních podniků je omezená, ať už z hlediska sortimentu nebo množství, protože se jedná nejčastěji o mikropodniky nebo o malé a střední podniky s lokální působností a kapitálově nenáročným provozem. Je pro ně obtížné získat a plnit větší pravidelné zakázky, ať už z oblasti veřejné správy, korporátního sektoru nebo jako subdodavatelé pro komerční firmy. Pro pracovníky oddělení zakázek z veřejného i komerčního sektoru je často náročné poptávat u sociálních podniků, neboť se obávají omezených možností v nabídce i splnění zakázky. Je třeba podpořit jak rozvoj jednotlivých sociálních podniků, včetně obchodních dovedností, ale také podávání společných nabídek a spolupráci na jejich plnění.

Až na výjimky se jeví, že zadavatelé veřejných zakázek nepřístupují ke zohledňování sociálních podniků ve své nákupní praxi systematicky, nemají stanoveny konkrétní cíle, nevyužívají možnosti, které jim legislativa pro zohledňování sociálních podniků jako dodavatelů umožňuje.

6.2 Proč je téma třeba řešit

Sociální podniky mají hrát aktivní roli v ekonomickém prostředí a být spolehlivých partnerem a dodavatelem kvalitních dodávek, služeb a stavebních prací svým obchodním partnerům, a tak prostřednictvím vlastní podnikatelské činnosti přispívat k rozvoji svých regionů a sociální aktivizaci znevýhodněných osob. Zvláštní pozornost zasluhuje oblast veřejných nákupů, která svým

²⁶ Výroční zpráva o elektronizaci a stavu veřejných zakázek v ČR za rok 2023. [online]. [cit. 2024-11-15]. Dostupné z: [Výroční-zpráva-o-elektronizaci-a-stavu-VZ-za-rok-2023.pdf](#)

²⁷ Více než 550.000.000.000 Kč.

objemem představuje potenciálně významný zdroj finančních prostředků pro sociální podniky a je na rozdíl od sféry privátní teoreticky snáze ovlivnitelná metodickým působením.

Z dostupných dat nevyplývá, že zapojování sociálních podniků do veřejných nákupů probíhalo systematicky, strategicky, ani v dostatečné míře. Je identifikována celá řada překážek, které sociálním podnikům ztěžují přístup k veřejným nákupům.

Sociální podniky (zejména malé podniky a podniky nově vznikající) potřebují jednodušší přístup k veřejným zakázkám, aby mohly lépe využívat jejich potenciál jako stabilního zdroje příjmů. Vítané by byly zadávací procesy, které by zohledňovaly specifika a potřeby sociálních podniků a snížily administrativní náročnost. Dále by bylo přínosné zvýšit informovanost zadavatelů o přidané hodnotě a specifických potřebách sociálních podniků.

Z důvodu vázanosti zadavatelů veřejných zakázek předpisy v oblasti nakládání veřejnými prostředky a pro účely zvýšení jejich motivace podporovat sociální podniky svými nákupy se jeví jako vhodné vyčíslit sociální přidanou hodnotu poskytování plnění veřejné zakázky sociálním podnikem.

Jen poměrně malý počet zadavatelů veřejných zakázek v ČR má zpracovány strategické dokumenty vztahující se k tématům veřejného nakupování a/nebo sociálního podnikání, má stanoveny cíle v této oblasti, případně systematicky poptává plnění od sociálních podniků.

Zadavatelé veřejných zakázek mohou i nezáměrně ztěžovat sociálním podnikům přístup k veřejným nákupům (například nadměrně přísným nastavováním zadávacích podmínek, nezohledňováním možnosti dělení zakázky na části atd.).

Nejčastěji jsou samotnými sociálními podniky zmiňovány nákupy realizované v režimu malého rozsahu (realizované i mimo elektronický nástroj příslušného zadavatele).

Jako problematická se jeví připravenost sociálních podniků účastnit se zadávacích řízení, ovládat elektronické nástroje, poskytovat zadavatelům požadované předměty plnění či zajistit plnění v potřebném rozsahu, případně spojovat se s jinými dodavateli pro účely plnění jednotlivých veřejných zakázek.

Podmínkami k tomu, aby veřejná kupní síla byla významným zdrojem prostředků sociálních podniků, je vstřícné právní prostředí, metodické vedení, dostupnost informací, vzdělávání, podpora síťování, sdílení příkladů dobré praxe, podpora strategického přístupu zadavatelů veřejných zakázek k jejich nákupům atd.

6.3 Oblasti strategické podpory

Cíle

Cíl 1: Zlepšit možnosti veřejného nakupování od sociálních podniků rozvojem právního prostředí.

Cíl 2: Zajistit dostupné informace a metodickou podporu o možnostech veřejného nakupování od sociálních podniků.

Cíl 3: Zajistit přístup zadavatelů, komerčního sektoru i sociálních podniků ke vzdělávání nezbytnému pro zapojování sociálních podniků do veřejných nákupů.

Cíl 4: Podpořit strategický přístup státu, regionů i zadavatelů k veřejným nákupům pro širší zapojení sociálních podniků.

Cíl 5: Zvyšovat viditelnost sociálních podniků a jejich potenciálu jako obchodních partnerů pro zadavatele veřejných zakázek.

Klíčové aktivity

1. Rozvoj právní úpravy podporující veřejné nakupování od sociálních podniků (v návaznosti na definici sociálního podniku a napojení této definice na legislativu v oblasti veřejných zakázek, redefinici vyhrazené veřejné zakázky pro sociální podniky, výjimky pro podlimitní veřejné zakázky zadávané sociálním podnikům, navýšení limitů pro veřejné zakázky malého rozsahu) vč. prověření možnosti a vhodnosti úpravy výhrady podle čl. 77 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/24/EU ze dne 26. února 2014 o zadávání veřejných zakázek a o zrušení směrnice 2004/18/ES.
2. Příprava a aktualizace veřejně dostupných metodických doporučení a návodů pro zapojování sociálních podniků do veřejného nakupování.
3. Rozvoj příležitostí pro vzdělávání v oblasti zapojování sociálních podniků do veřejného nakupování, a to pro sociální podniky i pro zadavatele veřejných zakázek.
4. Vytváření katalogů či databází sociálních podniků (a dalších propagačních nástrojů) na národní i regionální úrovni.
5. Podpora příležitostí pro setkávání zadavatelů veřejných zakázek se sociálními podniky.
6. Průběžné shromažďování a propagace příkladů domácí i zahraniční dobré praxe v oblasti zapojování sociálních podniků do veřejných nákupů.

Opatření

- Podporovat strategický a plánovitý přístup jednotlivých institucí k veřejným nákupům se zohledněním sociálních podniků.
- Podporovat dostupnost informací a propagaci sociálních podniků formou databází a katalogů (například na úrovni krajů).
- Podporovat odstraňování administrativních a dalších bariér přístupu sociálních podniků k veřejným nákupům.
- Vytvářet a podporovat vzdělávací aktivity.

- Podporovat vytváření příležitostí pro setkávání, síťování a navazování kontaktů mezi sociálními podniky a jejich potenciálními odběrateli z řad zadavatelů veřejných zakázek, resp. dalších korporátních subjektů formou veletrhů, akcí typu “meet the buyer” atd.
- Podporovat postupné zlepšování sběru dat a realizovat výzkumy v oblasti zapojování sociálních podniků do veřejných zakázek.
- Posilovat horizontální spolupráci, synergie a předávání informací mezi složkami státu.
- Zapojovat se do mezinárodní spolupráce a síťování v rámci projektů, výzkumů, účasti na mezinárodních akcích atd.

7 Specializované služby a podpora

7.1 Popis současného stavu

Podpora sociálních podniků v ČR se začala rozvíjet po roce 1989 v rámci transformace ekonomiky, přičemž v prvních letech byla orientována na podporu malých a středních podniků často díky nestátním neziskovým organizacím a státním programům. Specifická podpora sociálního podnikání přišla později spolu s rozvojem konceptu sociální ekonomiky a sociálního podnikání. V posledních deseti letech vzrostl zájem o sociální podnikání a byly spuštěny různé programy pro jeho podporu, včetně vzniku aktivit jako je například Institut sociálního podnikání (InSP).

V Institutu sociálního podnikání, který funguje v rámci projektu RESP, je propojována teorie i praxe, probíhá spolupráce s odborníky z akademického prostředí i z každodenní reality sociálního podnikání. Institut poskytuje podporu rozvoje sociálního podnikání a systémové řešení vzdělávání v oblasti sociálního podnikání v ČR.

V současnosti se sociální podnikání stává stále důležitějším prvkem české ekonomiky, avšak přetrvávají bariéry zejména v oblasti financování, právního rámce a odborné podpory. Roste poptávka po systematických specializovaných službách, které podporují rozvoj podnikání, zvyšují jeho udržitelnost a umožňují zavádění inovací.

7.2 Proč je téma třeba řešit

Sociální podnikání má významný potenciál pro řešení sociálních a ekonomických výzev jako je zaměstnávání znevýhodněných skupin, podpora regionálního rozvoje, sociální začleňování, rezidenční desegregace a rozšiřování inkluzivní ekonomiky. Rozvoj těchto podniků přináší výhody pro společnost i stát, například ve formě úspor na sociálních dávkách a zdravotním pojištění. K naplnění tohoto potenciálu je však nutné posílit podporu a rozšířit nabídku specializovaných služeb, aby sociální podniky mohly efektivně naplňovat své cíle a dlouhodobě se rozvíjet.

7.3 Oblasti strategické podpory

Cíle

- C1: Poskytovat odbornou podporu, vzdělávání a poradenství pro sociální podniky, zaměřené na odborná témata jako jsou zejména právní, finanční a manažerské aspekty.
- C2: Rozvíjet inovační kapacity v sociálních podnicích s důrazem na digitalizaci a technologické inovace.
- C3: Zvýšit profesionalizaci a konkurenceschopnost sociálních podniků na trhu práce.

C4: Podpořit spolupráci s MPO, MMR – Agenturou pro sociální začleňování, CzechInvestem, kraji a oborovými organizacemi, které mohou pomoci s využitím dalších zdrojů a programů na podporu sociálního podnikání.

Rizika a bariéry

- Nedostatečné financování ze strany veřejných a soukromých zdrojů.
- Omezená spolupráce mezi veřejným sektorem, soukromými subjekty a sociálními podniky.
- Nízká informovanost o specializovaných službách mezi sociálními podnikateli.

Klíčové aktivity

KA 1: Programy odborného vzdělávání a poradenství

Poskytování specializovaného poradenství v oblastech jako právo, finance, marketing a technologie.

Navázání spolupráce se školami a dalšími stakeholdery.

KA 2: Podpora inovačních projektů

Rozvoj projektů přinášejících technologické a organizační inovace do praxe sociálních podniků.

KA 3: Networking a partnerství

Organizace setkání a akcí pro propojení sociálních podniků s veřejným a soukromým sektorem, podporující spolupráci a sdílení osvědčených postupů.

KA 4: Spolupráce se stakeholdery (např. MPO, MMR – Agenturou pro sociální začleňování, CzechInvest, kraje, členské a oborové organizace) Iniciování aktivit a projektů zaměřených na zapojení sociálních podniků do jejich programů a rozšíření služeb do více regionů prostřednictvím regionálních center podpory.

Opatření

- Zajištění financování – vyhledávání nových zdrojů financování ve spolupráci s veřejným a soukromým sektorem pro zajištění udržitelného rozvoje specializovaných služeb.
- Podpora spolupráce – navržení systému pravidelných setkání mezi sociálními podniky, veřejným sektorem a soukromými partnery zaměřeného na sdílení znalostí a budování partnerství. Zapojení sociálních podniků do sítí Agentury pro sociální začleňování MMR. Zvýšení povědomí – realizace kampaní na zvýšení informovanosti o dostupných službách a jejich možnostech pro sociální podniky, například prostřednictvím informačních kampaní a spolupráce s regionálními institucemi.

7.4 Měření/sledování sociálního dopadu

Měření sociálního dopadu je klíčovým prvkem efektivního fungování sociálních podniků. Umožňuje nejen vyhodnotit do jaké míry podniky přispívají k dosažení pozitivních společenských změn, ale také poskytuje cenné údaje pro strategické rozhodování a zlepšování efektivity jejich činností.

Sociální podniky se zaměřují na řešení společenských problémů, jako je zaměstnávání znevýhodněných skupin, sociální začleňování, nebo regionální rozvoj a systematické sledování a měření těchto dopadů posiluje jejich důvěryhodnost a atraktivitu pro investory, partnery i širší veřejnost. Současná praxe v ČR je rozmanitá, ale zatím chybí jednotný přístup a koordinace v měření sociálních dopadů, což brání efektivní evaluaci a srovnávání výsledků mezi podniky.

Existuje několik osvědčených metod měření sociálních dopadů, které mohou sociální podniky využít podle svých potřeb a kapacit. Mezi nejčastěji používané patří **metoda SROI (Social Return on Investment)**, která kvantifikuje společenský dopad podniku v peněžním vyjádření. Pomocí tohoto přístupu je možné vyjádřit, kolik společenské hodnoty se vytvoří na každou investovanou 1 Kč, což výrazně zvyšuje srozumitelnost výsledků pro širokou veřejnost i donory. Další metodou je **Teorie změny (Theory of Change)**, která pomáhá detailně popsat jednotlivé kroky vedoucí k dosažení zamýšlených změn. Tento přístup je vhodný pro strategické plánování, neboť poskytuje jasný přehled o cílech, aktivitách a očekávaných dopadech.

Pro sledování dopadů v praxi lze využít indikátory sociálních dopadů, například počet zaměstnaných osob z cílových skupin, snížení nákladů na sociální dávky, či míru zapojení komunity. Kvantitativní indikátory mohou být doplněny kvalitativními metodami jako jsou rozhovory a fokusní skupiny s příjemci služeb, které poskytnou hlubší vhled do kvalitativních aspektů dopadu jako je zlepšení kvality života či osobní spokojenost.

Pro sociální podniky je klíčové pravidelné hodnocení dopadů, které jim umožní pružně reagovat na potřeby cílových skupin a optimalizovat své služby. Důležitým aspektem je také transparentní komunikace výsledků měření směrem k veřejnosti a investorům, což zvyšuje důvěru v jejich činnost a může podpořit získávání financí. V kombinaci s metodami jako benchmarking, který umožňuje porovnání výkonu s podobnými podniky, je měření sociálních dopadů účinným nástrojem pro prokázání společenské hodnoty, kterou sociální podniky přinášejí.

Rešerše a osvědčené metody v EU

Pro základní přehled o metodách měření sociálního dopadu a ověřených přístupech v EU je možné provést rešerši na internetu, zejména na specializovaných platformách jako je www.gateway.eu. Rešerše by měla mít rozsah maximálně 1 strany a měla by se zaměřit na srovnání klíčových metod používaných v evropských zemích, které mohou být inspirativní pro implementaci v ČR.

Konzultace s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí (VÚPSV)

Doporučuje se konzultace s odborníky z VÚPSV, kteří mohou poskytnout cenný vhled do aktuálních možností a metod měření sociálních dopadů v českém kontextu, včetně doporučení pro výběr vhodných postupů.

Varianta 1: Spolupráce s univerzitou

Bude navázána spolupráce s univerzitou, která by se zaměřila na výzkum a implementaci měření sociálního dopadu a získala na tento účel grantové financování. Klíčovými partnery projektu budou:

- **MPSV**, které bude poskytovat metodickou a finanční podporu a koordinaci projektu.
- **Zastřešující organizace sociálních podniků**, která se zapojí do pilotního ověřování a podpoří sběr a analýzu dat přímo v terénu.

Univerzita spolu s MPSV a zastřešující organizací vybere přibližně tři metody měření sociálního dopadu, které budou pilotně ověřeny na vzorku sociálních podniků. Výsledky pilotního ověřování poslouží jako podklad pro vytvoření metodického rámce a doporučení pro širší uplatnění.

Varianta 2: Realizace v rámci systémového projektu MPSV

V rámci systémového projektu MPSV bude na měření sociálních dopadů vyčleněn externí spolupracovník (expert), který provede výběr cca tří metod vhodných pro aplikaci v českém prostředí.

- **Zastřešující organizace sociálních podniků** zajistí pilotní ověřování vybraných metod, bude zodpovědná za koordinaci a sběr dat a metodické vedení zapojených sociálních podniků.
- **MPSV** vypracuje manuál pro měření sociálního dopadu, který bude sloužit jako praktický návod pro sociální podniky, jak tyto metody využívat. Manuál bude zahrnovat příklady, postupy a doporučení pro různé typy sociálních podniků a cílových skupin.

V obou variantách je navrhováno vyzkoušení ověřených metod v pilotním provozu, což pomůže při výběru nástrojů, které budou nejefektivnější pro české prostředí a snadno adaptovatelné pro různé typy sociálních podniků.

8 Zvyšování povědomí

8.1 Popis současného stavu

V České republice se zájem o sociální podnikání začal rozvíjet po roce 1989, kdy se postupně vytvářely první sociální podniky a další struktury zaměřené na podporu zaměstnanosti znevýhodněných skupin. V minulosti byly aktivity podobné sociálnímu podnikání realizovány prostřednictvím družstev a spolků zaměřených na specifické skupiny. Během posledních deseti let došlo k významnému nárůstu počtu sociálních podniků a k rozvoji různých programů na podporu sociálního podnikání, přestože povědomí o jeho přínosech a hodnotách mezi širokou veřejností, médií i státní správou zůstává ní.

V současnosti roste potřeba systematického zvyšování povědomí o sociálním podnikání jako důležité složce ekonomiky, která pomáhá řešit sociální a ekonomické problémy. Hlavní bariéry zahrnují omezené povědomí veřejnosti a soukromého sektoru o přínosech sociálních podniků, nedostatečnou informovanost médií a omezenou podporu a zapojení veřejných institucí. Tato omezení brání většímu propojení a podpoře, které by sociálním podnikům umožnily dlouhodobě udržitelný růst.

8.2 Proč je téma třeba řešit

Zvyšování povědomí o sociálním podnikání je nezbytné pro jeho širší přijetí, podporu a uznání. Větší povědomí veřejnosti a klíčových aktérů může sociálním podnikům pomoci získat nové partnery, investory a další podporu. Vytvoření pozitivního vnímání a povědomí o hodnotách sociálního podnikání je klíčové pro podporu jejich dlouhodobé udržitelnosti, růstu a efektivnější spolupráce s komerčními subjekty, veřejným sektorem a médií.

8.3 Oblasti strategické podpory

Cíle

- C1: Zvýšit viditelnost a uznání sociálních podniků mezi veřejností, médií a soukromým sektorem.
- C2: Podpořit zapojení veřejných institucí do propagace sociálních podniků a jejich přínosů.
- C3: Posílit spolupráci mezi sociálními podniky a klíčovými aktéry a podpořit jejich vzájemné propojení.
- C4: Zvýšit informovanost o přínosech sociálního podnikání pro ekonomiku a společnost jako celek.
- C5: Zvýšení povědomí o sociálním podnikání u široké veřejnosti.

Rizika a bariéry

- Omezené finanční prostředky pro realizaci osvětových kampaní a regionálních akcí.

- Nízký zájem médií a veřejnosti o téma sociálního podnikání.
- Omezená spolupráce mezi sociálními podniky a komerčními sektory.

Ukazatele úspěchu

- Počet realizovaných mediálních kampaní a akcí zvyšujících povědomí.
- Nárůst počtu mediálních výstupů zaměřených na sociální podnikání.
- Zvýšení spolupráce mezi sociálními podniky, veřejnou správou a komerčními subjekty.

Klíčové aktivity

KA 1: Mediální kampaně

Realizace kampaní na podporu povědomí o sociálním podnikání prostřednictvím tradičních i digitálních médií, včetně spolupráce s influencery a klíčovými partnery.

KA 2: Konference a veletrhy

Organizování odborných akcí na národní i regionální úrovni, kde budou představeny příklady dobré praxe a úspěchy sociálních podniků.

KA 3: Regionální osvětové akce

Uspořádání sérií workshopů v různých krajích, kde odborníci představí možnosti založení a rozvoje sociálního podniku.

KA 4: Iniciativa "Buy social"

Podpora spolupráce mezi komerčními a sociálními podniky, zvýšení viditelnosti sociálních podniků na trhu a propagace produktů a služeb těchto podniků.

KA 5: Portál www.ceske-socialni-podnikani.cz

Využívání existujícího portálu pro poskytování aktuálních informací a sdílení příběhů úspěšných sociálních podniků, včetně Adresáře, zpravodaje a registru sociálních podniků.

Opatření

- Zajištění financování – hledání nových zdrojů financování pro realizaci kampaní a osvětových akcí ve spolupráci s veřejným a firemním sektorem.
- Podpora spolupráce s médii a influencery – navázání vztahů s médii a influencery, kteří mohou přispět k šíření informací a zvyšování zájmu o sociální podnikání.

- Propagace portálu www.ceske-socialni-podnikani.cz - posílení významu portálu jako platformy pro snadnější spolupráci mezi sociálními podniky, veřejným sektorem a komerčními partnery.

9 Vzdělávání a kompetence

9.1 Popis současného stavu

Vzdělávání v oblasti sociálního podnikání v České republice se začalo rozvíjet po roce 1989 s příchodem neziskových organizací a nadací, které poskytovaly neformální vzdělávací aktivity zaměřené na rozvoj dovedností a podporu znevýhodněných skupin. Postupem času se vzdělávací programy v této oblasti začaly institucionalizovat díky spolupráci s vysokými školami a odbornými institucemi. Dnes je vzdělávání v této oblasti důležité pro dlouhodobý růst a udržitelnost sociálních podniků, přestože systematická podpora stále chybí.

Současný stav vzdělávání v oblasti sociálního podnikání je charakterizován růstem nabídky školení, workshopů a odborných kurzů. Spolupráce s vysokými školami je v počátcích, ale je nutné její rozšíření, zejména ve spolupráci s MŠMT. Významnými překážkami jsou nedostatek finančních prostředků, omezená dostupnost komplexních vzdělávacích programů a nízká informovanost o výhodách vzdělávání v této oblasti.

9.2 Proč je téma třeba řešit

Vzdělávání a rozvoj kompetencí v oblasti sociálního podnikání jsou klíčové pro dosažení konkurenceschopnosti a udržitelnosti těchto podniků. Potřeba vzdělávání zahrnuje rozvoj podnikatelských, manažerských a odborných dovedností, které jsou nezbytné pro efektivní řízení a inovace v sektoru. Cílená podpora vzdělávání zaměřená na různé skupiny včetně studentů, pedagogů a veřejných institucí přispěje k širšímu uznání a integraci sociálního podnikání do české ekonomiky.

9.3 Oblasti strategické podpory

Cíle

C1: Zajistit pravidelné vzdělávání pro všechny zaměstnance sociálních podniků, s akcentem na integrační personalistiku a osoby se specifickými potřebami. C2: Posílit informovanost a kompetence zástupců veřejné správy při zavádění nástrojů podpory sociálního podnikání.

C3: Rozvíjet odborné a manažerské dovednosti vedoucích pracovníků sociálních podniků, zaměřit se na rozvoj jejich podnikatelských kompetencí a zavádění inovací.

C4: Iniciovat a rozvíjet specializované vzdělávací programy na středních a vysokých školách, budovat tak systematicky expertní zázemí pro rozvoj sociálního podnikání.

Rizika a bariéry

- Nedostatek finančních prostředků na realizaci vzdělávacích programů.
- Omezená dostupnost vzdělávací infrastruktury.
- Nízký zájem a motivace cílových skupin o účast na vzdělávacích programech.

Ukazatele úspěchu

- Počet absolventů vzdělávacích programů.
- Počet navázaných partnerství s vysokými a středními školami a odbornými institucemi.
- Počet soukromých, veřejných a odborných institucí, které implementují nové nástroje podpory sociálního podnikání.
- Zvýšení kompetencí absolventů v tématech sociálního podnikání.

Klíčové aktivity

KA 1: Formální vzdělávání

Vypracování a realizace studijních programů zaměřených na sociální podnikání ve spolupráci se školami, univerzitami a dalšími odbornými institucemi.

KA 2: Neformální vzdělávání

Organizace workshopů, školení a mentoringových programů pro zaměstnance sociálních podniků, s akcentem na integrační personalistiku a osoby se specifickými potřebami, rozvoj podnikatelských kompetencí manažerů sociálního podnikání a zavádění inovací.

KA 3: Online vzdělávání

Implementace e-learningových platforem, webinářů a online kurzů, které umožňují flexibilní přístup ke vzdělávání pro různé skupiny zájemců.

KA 4: Praktické učení

Nabídka stáží, exkurzí, dobrovolnických programů a praktických projektů v rámci sociálních podniků, které pomohou účastníkům získat potřebné zkušenosti.

Opatření

- Implementovat vzdělávací programy pro všechny zaměstnance sociálních podniků, s akcentem na integrační personalistiku a vzdělávání osob se specifickými potřebami, rozvoj podnikatelských kompetencí managementu a zavádění inovací.
- Vzdělávání zástupců veřejné správy pro implementaci nástrojů podpory sociálního podnikání.
- Podpora spolupráce s institucemi – prohloubení spolupráce se středními a vysokými školami, univerzitami a dalšími odbornými institucemi za účelem rozšíření nabídky a kvality vzdělávacích programů.
- Propagace vzdělávání – realizace informačních kampaní a motivačních programů zaměřených na zvýšení povědomí o nabídce vzdělávacích programů.
- Zajištění financování – aktivní vyhledávání nových finančních zdrojů, spolupráce s veřejnými a soukromými subjekty při realizaci vzdělávacích programů na podporu sociálního podnikání.

10 Inovace a spolupráce

10.1 Popis současného stavu

Sociální ekonomika v České republice pokračuje ve svém rozvoji od doby vzniku ČR v 90. letech 20. století, kdy byly položeny základy prvních sociálních podniků, především v oblasti zaměstnávání znevýhodněných osob. Navazuje tak na dlouhou tradici zaměstnávání znevýhodněných v družstvech invalidů a historii družstev od druhé poloviny 19. století.

Od roku 2009 neformálně funguje platforma TESSEA, která podporuje výměnu zkušeností a rozvoj kapacit mezi veřejnou správou (zejména MPSV), neziskovým a podnikatelským sektorem. MPSV zahrnuje sociální podnikání do svého spektra podpory, jakož i další ministerstva a veřejné instituce (např. MMR anebo kraje) a od roku 2009 jsou s přestávkami vyhlašovány dotační výzvy z operačních programů OP LZZ, IOP, OPZ, IROP a OPZ+ na podporu zakládání a rozvoje sociálních podniků. Více bylo o těchto aspektech pojednáno v předchozích kapitolách. MPSV podporuje také od roku 2014 ve svých operačních programech OPZ a OPZ+ sociální inovace²⁸.

V posledních deseti letech kromě institucionalizace TESSEA (2015) vznikají další národní a regionální sdružení sociálních, lokálních a odpovědných podniků: Klaster sociálních inovací a podniků SINEC (2015)²⁹, Sociální podniky Vysočiny (2019) a Deklarace odpovědného podnikání (2023).

V současné době v ČR působí široké spektrum sociálních podniků, které je nejlépe zachyceno ve výše zmíněném Adresáři – většina stále s největší působností v gastro-sféře, nicméně narůstá počet podniků s vysoce kvalitními produkty a službami včetně těch environmentálně udržitelných. I když panuje přetrvávající nedůvěra v obchodní vztahy se sociálními podniky popsaná v kapitolách výše, je pozorována větší ochota u zákazníků ze soukromé i veřejné sféry nakupovat odpovědně, což je prokázáno i v několika průzkumech³⁰. Obecně lze říci, že sociální podnikatelé a podnikatelky zvládli dobu covidu, energetické krize i narušení dodavatelských řetězců kvůli ozbrojeným konfliktům dobře, ale za cenu velkého nasazení manažerů, vedoucích i samotných zaměstnanců se znevýhodněním. Pozorujeme vyšší zájem a porozumění fungování a přínosu sociálních podniků, situace je však daleka ideálu a lepšímu fungování v okolních zemích středovýchodní Evropy (např. Polsko anebo Rakousko). Ze sledování praxe podpory sociálního podnikání v jiných zemích EU je patrné, že v ČR téma sociálního podnikání zůstává tématem zejména MPSV, i když se jedná

²⁸ Viz. <https://www.esfcr.cz/socialni-inovace-projekty-opz>

²⁹ Do roku 2018 popsáno ve výzkumné zprávě EMES Sociální podniky a jejich ekosystémy v Evropě: Národní správa za ČR <https://www.tessea.cz/cz/socialnipodnikani/veda-a-vyzkum/520-socialni-podniky-a-jejich-ekosystemy-v-evrope-narodni-zprava-za-ceskou-republiku-2019>

³⁰ Průzkum Změny k lepšímu a Omnicom media group Udržitelný byznys 2023, viz <https://www.klepsimu.cz/udrzitelny-byznys-2023> a průzkum agentury Ipsos 2024, viz <https://www.ipsos.com/cs-cz/esg-cesi-temer-neznaji-od-firem-ale-zodpovedne-chovani-ocekavaji>

o meziresortní záležitost. Záměrem strategického rámce je rozšíření záběru sociálního podnikání o další resorty a aktéry.

V současné době se ekosystém sociálního podnikání potýká s několika klíčovými problémy:

- Malé povědomí o přínosu sociálního podnikání a jeho uznání.
- Únava a dlouhodobý nedostatek kapacit vedoucích pracovníků.³¹
- Nedostatečně rozvinuté podnikatelské a provozní dovednosti dalších pracovníků.
- Omezený přístup k financování pro zakládání nových sociálních podniků a rozvoj stávajících.
- Nevyužitý potenciál sociálních podniků co do sociálních a environmentálních inovací.
- Nedostatečné propojení mezi sociálními podniky, veřejnými institucemi a soukromým sektorem.
- Nedostatečná podpůrná infrastruktura pro národní a regionální spolupráci.
- Absence stability financování běžného provozu sociálních podniků, zejména těch, které zaměstnávají osoby sociálně vyloučené, či sociálním vyloučením ohrožené, které zároveň nejsou osobami na chráněném trhu práce.

Zároveň se otevírají nové příležitosti, jako je využití fondů na regionální rozvoj, transformaci uhelných regionů, rozvoj digitalizace a green skills v ekosystému sociální ekonomiky kromě inspirace opatřeními popsány evropským Akčním plánem pro sociální ekonomiku. Příležitosti jsou nadále spatřovány v odpovědných nákupech firem (na základě plnění CSR, SDGs a nejnovějšího rámce ESG) a veřejných institucí podle Národní strategie veřejného zadávání MMR³², kde je kladen důraz na sociálně a environmentálně odpovědná kritéria zadavatelů.

10.2 Proč je téma třeba řešit

Podpora inovací a spolupráce je klíčová pro rozvoj celé naší společnosti, sociální podniky nevyjímaje. Bez toho nebudou vznikat nové ani se rozvíjet ty stávající. Sociální a environmentální inovace mohou přispět ke zvýšení efektivity provozu podniků, šíření povědomí o jejich přínosu, rozšíření jejich přístupu na trh a řešení společenských výzev – nejen zaměstnanost znevýhodněných osob, ale zejména rozvoj jejich nevyužitého potenciálu a také třeba mezigenerační solidaritu a rozdíly mezi městem a venkovem. Dále je potřeba řešit postupný přechod na zelenější ekonomiku, zavádět nové byznys modely a udržitelné technologie, kde se bez sociálních a environmentálních inovací neobejdeme.

³¹ Situace vedoucích pracovníků sociálních podniků popsána v Dotazníkovém šetření MPSV z roku 2022: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/publikace/4867-vyhodnoceni-dotaznikoveho-setreni-socialnich-podniku-v-cr-2022> anebo ve výzkumné zprávě TAČR Krizové řízení sociálních podniků <https://www.tessea.cz/cz/socialnipodnikani/veda-a-vyzkum/759-krizove-řízení-socialnich-podniku>

³² Viz. <https://www.sovz.cz/narodni-strategie-verejneho-zadavani-v-cr/>

Posilování spolupráce mezi sektory, jak zmíněnými resorty MPSV, MPO, MF, MMR, MŽP a MZe, tak kraji a dalšími dotčenými aktéry (Svaz měst a obcí, Asociací krajů, Národní sítě MAS, oborové organizace apod.) přispívá k lepšímu sdílení zdrojů a odbornosti. Atmosféra spolupráce napomáhá překonávat strukturální bariéry, kterým ČR čelí v současné době multiplikovaných krizí, což má přirozeně vliv i na ekosystém sociálního podnikání. Již tu byla řeč o křehkosti sociálních podniků, nejen pro fakt, že zaměstnávají osoby se znevýhodněním, ale i pro svoji často nedostatečnou konkurenceschopnost kvůli nedostatku finančních zdrojů i kapacit pracovníků.

10.3 Oblasti strategické podpory

Cíle

C1: Posílit spolupráci mezi sociálními podniky, veřejným a soukromým sektorem.

C2: Podpořit rozvoj inovativních řešení, včetně digitalizace a udržitelných byznys modelů, osvětou, vzděláváním, nastavením opatření včetně finanční podpory.

C3: Podpořit fungování a rozvoj národních a regionálních sítí sociálních podniků.

Rizika a bariéry

Celkové riziko: Nedostatečná ochota spolupráce mezi sektory a aktéry sociální ekonomiky.

Ekosystém sociálního podnikání se z dlouhodobého hlediska rozvíjí a diverzifikuje, stále však v něm panuje křehkost. Ta je způsobena nedostatečným ukotvením sektoru v rámci fungování národního hospodářství (způsobeno relativně malými obraty sociálních podniků v poměru s konvenčními firmami), nedostatečným povědomím a uznáním přínosů sociálního podnikání pro českou společnost v očích veřejnosti (zejména podnikatelských aktérů), jakož i nezajímavostí sektoru pro investory. Přínosy pro místní rozvoj, lokální ekonomiku, společenskou soudržnost a kvalitu života jsou však značné, sociální podniky začínají sloužit jako příklad odpovědného podnikání pro další firmy. To je třeba zohlednit v meziresortnosti tématu, které je třeba materializovat v podobě debat, akcí, ale i praktických nástrojů, opatření a politik. Riziko ustrnutí ekosystému sociálního podnikání v oblasti zaměstnanosti je třeba mít na zřeteli při diskusích s relevantními aktéry z různých sfér: komerční, sociální, vzdělávací, osvětové a komunitní, a je třeba na to pamatovat při strategických debatách a nastavování opatření.

Bariéra 1: Nedostatečná koordinace mezi sektory a riziko nespolutpáče mezi fungujícími sítěmi, státní a veřejnou správou na národní i regionální úrovni.

Bariéra 2: Nedostatečné pochopení důležitosti a neexistence podpory inovativních řešení v sociálních podnicích – nejen v podobě sociálních a environmentálních inovací, ale i digitalizace a zavádění udržitelných byznys modelů.

Bariéra 3: Omezená dostupnost národních finančních zdrojů na podporu sítí, nedostatečná znalost a využívání dostupných finančních zdrojů ze zahraničí (částečně způsobené jazykovou bariérou a nedostatečnými časovými kapacitami), riziko fragmentace aktivit mezi regiony.

Bariéra 4: Absence stabilního financování, zejména u sociálních podniků, které se nezaměřují na osoby na chráněném trhu práce

Klíčové aktivity

1. Podpora spolupráce mezi institucemi a dalšími aktéry sociálního podnikání

- Vytváření nových partnerství: Podpora projektů zaměřených na spolupráci mezi sociálními podniky, veřejnými institucemi (ministerstva – MPSV, MMR, MPO, MF, MŽP, MZe, Úřad vlády ČR), kraji, obcemi, podnikatelskými sdruženími, asociacemi stavějících na hodnotách Cílů udržitelného rozvoje (SDGs) s akcentem na nová partnerství a rozvoj těch stávajících.

2. Financování a institucionální podpora inovací a digitalizace

- Využití dalších evropských fondů k financování sociálních a environmentálních inovací a podporu nových udržitelných byznys modelů sociálních podniků nad rámec OPZ+, např. OP Spravedlivá transformace, Sociálně klimatický fond a Kohezní fondy EU, s cílem podpořit synergii mezi environmentálními a sociálními cíli (např. skrze environmentální sociální podniky).
- Posílení spolupráce s oddělením sociálních inovací MPSV.
- Nastavení spolupráce s MPO a CzechInvestem – zajistit poradenské a mentoringové programy v oblasti inovací a technologického rozvoje a zahájit jednání o vytváření podpůrných nástrojů a případných dotačních titulů.
- Regionální centra sociálního podnikání: Posílit síť SPointů, které budou poskytovat školení na sociální inovace a nové byznys modely a zajistí technickou a finanční podporu sociálním podnikům.

3. Podpora národních a regionálních sítí

- Podpora rozvoje národních a regionálních sítí za účelem sdílení know-how mezi sociálními podniky navzájem a s podnikatelským sektorem za účelem kultivace odborného zázemí sítí pro jejich profesionální fungování.

- Poskytování zpětné vazby z praxe fungování sociálních podniků a expertních návrhů veřejné správě za účelem zlepšování ekosystému sociálního podnikání.

11 Výzkum a sběr dat

11.1 Popis současného stavu

Rešerše doposud uskutečněných výzkumů v oblasti sociální ekonomiky

Téma sociální ekonomiky a sociálního podnikání se čím dál více dostává do povědomí české společnosti, a to jak odborné, tak i laické veřejnosti. Tématem sociálního podnikání a sociální ekonomiky se dlouhodobě zabývá například Katedra studií občanské společnosti FHS UK, která v této oblasti vzdělává každoročně desítky studentů.

Nedávno uskutečněný kvalitativní výzkum zaměřený na sociální podnikání v ČR v době pandemie COVID-19 realizovala Technologická agentura České republiky v roce 2021, v jejíž výzkumné zprávě byly prezentovány výsledky kvalitativního výzkumu zaměřeného na rozpoznání základních postojů a přístupů sociálních podnikatelů ke krizovému řízení v době pandemie COVID-19. Souhrnná výzkumná zpráva z uvedeného kvalitativního výzkumu je k dispozici on-line.³³

V roce 2021 vydal VÚPSV studii nesoucí název *“Sociální podniky a zaměstnávání znevýhodněných osob I.”*³⁴ Jedná se o vstupní analýzu datových zdrojů o sociálních podnicích pracujících s osobami staršími 50 let. Studie se zaměřuje na vyjasnění segmentu sociálních podniků zaměstnávajících osoby ve věku 50 let a více a na přiblížení rámce pro zaměstnávání těchto osob.

MPSV realizovalo v roce 2019 do té doby nejrozšířenější dotazníkové šetření sociálních podniků v ČR, jehož cílem bylo získat statistické údaje o sociálních podnicích v ČR. Stanovená definice rozlišuje tři druhy sociálních podniků. Jedná se o obecné sociální podniky plnící společensky prospěšný cíl, sociální podniky integrační zaměstnávající minimálně 30 % znevýhodněných osob a poslední skupinu tvoří sociální podniky environmentální naplňující environmentálně zaměřený společensky prospěšný cíl. Šetření bylo primárně postaveno na principech integračního sociálního podniku, které byly pro jeho účely upraveny i pro neintegrační sociální podniky. Na základě získaných dat bylo konstatováno, že sociální podniky jsou poměrně významným zaměstnavatelem znevýhodněných osob nastavující těmto osobám příznivé podmínky. Dále bylo zjištěno, že v oblastech podnikání v tu dobu vedly gastronomické služby a v cílové skupině zaměstnanců zdravotně postižení. Celé vyhodnocení proběhnuvšího dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR z roku 2019 je k dispozici on-line.³⁵

Druhé dotazníkové šetření realizované MPSV bylo uskutečněno v roce 2022 za účelem získání aktualizovaných údajů o sektoru sociálních podniků a jejich komparace s daty získanými v roce 2019.

³³ Viz. https://www.tessea.cz/images/pdf/SVZ_kvalitativn_vzkum_TAR.pdf

³⁴ Viz. https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_483.pdf

³⁵ Viz. https://ceske-socialni-podnikani.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2570/f239/Vyhodnoceni_dotaznikove_setreni_2019.pdf

Autorky výzkumu konstatovaly, že v době sběru dat došlo v porovnání s rokem 2019 kvůli pandemii COVID-19 k poklesu počtu osob zaměstnaných v sociálních podnicích a ke zhoršení ekonomické situace sociálních podniků. Byly zároveň porovnány právní formy sociálních podniků a jejich oblasti působení. Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR 2022 je dostupné on-line.

V současné době MPSV připravuje další dotazníkové šetření, které bude vycházet z již získaných dat a jehož cílem je nadále rozšiřovat potřebné údaje v oblasti sociální ekonomiky a sociálního podnikání.

Reflexe výzkumného problému v horizontu následujících tří let

Jaké výzkumy v oblasti sociální ekonomiky a sociálního podnikání je zapotřebí uskutečnit a která relevantní data nejsou k dispozici a je potřebné je empiricky získat?

Jedním z cílů tohoto strategického rámce a ZISP, jenž nabyl účinnosti 1. 1. 2025, je integrace osob se specifickými potřebami, které zákon vymezuje v § 3, do společnosti a na volný trh práce. Přesto, že je míra nezaměstnanosti v současné době relativně nízká, konkrétně 2,6 % ve druhém čtvrtletí 2024, činí podíl nezaměstnaných osob, které ZISP definuje jako osoby se specifickými potřebami, oproti většinové společnosti výrazně vyšší. Zároveň jsou v míře nezaměstnanosti významné regionální rozdíly, kde strukturálně zatížené regiony vykazují vyšší nezaměstnanost.

Jedním z dopadů strategického rámce a ZISP by tak mělo být ještě výraznější snížení celkové nezaměstnanosti tím, že bude zaměstnána skupina osob, která tvoří výraznou část podílu nezaměstnaných a která bývá z objektivních i subjektivních důvodů na volném trhu práce znevýhodněna. Problematika nezaměstnanosti osob se specifickými potřebami bude kvalitativně i kvantitativně empiricky zkoumána, aby bylo možné prokázat, jaký vliv bude mít účinnost ZISP a strategického rámce na vývoj podílu nezaměstnanosti v ČR. Lze předpokládat, že snižováním nezaměstnanosti sociálně vyloučené části obyvatelstva či sociálním vyloučením ohrožené, kterou tvoří z velké části cílová skupina osob se specifickými potřebami, bude zároveň docházet ke snižování sociálního napětí ve společnosti.

Dopady účinků strategického rámce a ZISP však lze očekávat nejen v oblasti veřejných financí, ale také na situaci skupiny osob se specifickými potřebami. Výrazná část osob se specifickými potřebami totiž čelí sociálnímu vyloučení, či je sociálním vyloučením ohrožena, v krajním případě žije v sociálně vyloučených lokalitách izolovaně od většinové společnosti. Tato skutečnost představuje pro fungování většinové společnosti ohrožující faktor a zásadním způsobem přispívá k sociálnímu napětí mezi majoritní částí společnosti a sociálním vyloučením ohroženou částí obyvatel. Na základě tohoto přístupu nahlížení ZISP bude výše popsané monitorováno a následně zpracováno několik případových studií za účelem zjištění dopadu daného zákona na situaci osob ohrožených sociálním vyloučením. Ambicí uvedené právní regulace a tohoto strategického rámce je

totiž nejen snižovat výdaje státního rozpočtu na sociální systém, zejména na dávky hmotné nouze, ale také zmírňovat negativní dopady sociálního vyloučení čili podporovat sociální integraci osob se specifickými potřebami do společnosti. Strategický rámec a ZISP tak budou přispívat ke zlepšení situace nejen sociálně vyloučené části obyvatel, ale také většinové společnosti celkovým snižováním sociálního napětí. Případné účinky a dopady zákona lze proto zkoumat prostřednictvím průběžného sběru dat u stanoveného počtu výzkumného vzorku, který budou tvořit osoby v nepříznivé sociální situaci, a následného zpracování případových studií za účelem komparace jejich situace na začátku účinnosti ZISP a po stanovené době jeho účinnosti. Analýza případových studií přinese zjištění, jakou měrou ovlivňuje účinnost uvedeného zákona a strategického rámce situaci sociálně vyloučené části obyvatel, případně jaké změny bude zapotřebí uskutečnit tak, aby ke kýženému cíli skutečně docházelo.

V horizontu tří let tak proběhne empirický výzkum koncipovaný do tří částí. První část výzkumu bude zaměřena na zkoumání dopadů zákona na státní rozpočet čili na snižování výdajů ze státního rozpočtu na nástroje řešící sociální situaci osob ohrožených sociálním vyloučením (zejména na dávky sociálního systému ČR). Druhou část výzkumu bude představovat kvantitativní studie, zaměřená na dostupná data získaná například ze zpráv o činnosti jednotlivých sociálních podniků, ČSSZ a Úřadu práce ČR (dále též ÚP). Třetí část výzkumu bude realizována prostřednictvím komparativní analýzy případových studií výzkumného vzorku, který budou tvořit osoby se specifickými potřebami, které čelí sociálnímu vyloučení, kvůli kterému se dostávají do konfliktu s většinovou společností. V rámci empirického výzkumu budou sledována data o osobách dle pohlaví, protože to je důležité pro správnou identifikaci potřeb a výzev, kterým na pracovním trhu ženy a muži čelí (např. v oblasti volby profesních drah, zajištění péče, očekávání či předsudků nebo zastoupení na rozhodovacích pozicích).

Výběr relevantních dat pro následující období

V souvislosti s výše popsáním zaměřením výzkumu v oblasti sociálního podnikání je namístě zvolit statistická data, se kterými bude v následujícím období tří let operováno. Podstatnou část těchto dat budou tvořit údaje získané od MF zaměřené na dopady ZISP na státní rozpočet, a to zejména za účelem zjištění, zda a případně o kolik, se v následujících letech po nabytí jeho účinnosti sníží veřejné výdaje na systém sociálního zabezpečení, například na výplatu dávek hmotné nouze. Dle závěrečné zprávy RIA zpracované k uvedenému návrhu zákona by měla být bilance nákladů a přínosů příslušné kapitoly státního rozpočtu v prvním roce po nabytí účinnosti + 326.857.955 Kč.

Podstatnou část dat, se kterými bude v následujících třech letech operováno, budou rovněž představovat údaje o veřejných zakázkách vyhrazených pro registrované sociální podniky.

Za tímto účelem bude monitorován počet a objem veřejných zakázek vyhrazených pro podniky zapsané v registru vedeném MPSV.

V období následujících tří let budou dále shromažďována a analyzována obecná data o ISP vedených v registru MPSV.

11.2 Oblasti strategické podpory

Cíle

Cíl 1: Zhodnotit dopady ZISP na státní rozpočet.

Cíl 2: Zhodnotit dopady ZISP na situaci osob se specifickými potřebami.

Cíl 3: Zpracovat kvantitativní studii zaměřenou na dostupná data týkající se sociálního podnikání (např. Ministerstva financí, České správy sociálního zabezpečení, Úřadu práce, zpráv o činnosti jednotlivých integračních sociálních podniků).

Opatření

1. Zpracovat výzkum zaměřený na analýzu souhrnných dat týkajících se dopadů ZISP na státní rozpočet (např. data Ministerstva financí).
2. Zpracovat komparativní analýzu případových studií stanoveného počtu osob se specifickými potřebami za účelem zjištění dopadů ZISP na situaci osob se specifickými potřebami z krátkodobého a dlouhodobého hlediska.
3. Sbírat a průběžně monitorovat data za účelem tvorby kvantitativní studie zaměřené na dostupná data týkající se sociálního podnikání (např. od ČSSZ, ÚP, zpráv o činnosti jednotlivých integračních sociálních podniků, Ministerstva financí).

12 Analýza sociálního podnikání v ČR

12.1 Úvod do problematiky a vymezení pojmů

Sociální ekonomika a sociální podnikání jsou dynamicky se rozvíjející oblastí ekonomiky nejen v České republice, ale i ve všech zemích EU a na celém světě. Tento typ aktivit má kořeny v družstevním hnutí 19. století, dnes se však rozvíjí v mnohem širším rámci. Sociální ekonomika se objevila zhruba před 20 lety. Postupně začaly být tyto aktivity uchopovány v definicích a získávaly stále silnější politickou podporu, která se promítá i do legislativy jednotlivých států. Lze konstatovat fakt, že sociální ekonomika je obecně vládami vnímána jako jeden z úspěšných mechanismů boje proti nezaměstnanosti, chudobě, sociálnímu vyloučení a nerovnosti.

Sociální ekonomika je souhrn aktivit uskutečňovaných sociálními podniky a podpůrnými institucemi, jejichž cílem je zvýšit zaměstnanost v místních podmínkách anebo uspokojit další potřeby a cíle místního společenství v oblasti udržitelného ekonomického, sociálního, kulturního a environmentálního rozvoje.

Sociální ekonomika a sociální podnikání jsou pro stát a společnost významnou přidanou hodnotou. Sociální podnikání podporuje vlastní aktivitu lidí (růst sebedůvěry, smysluplnost práce, z uživatelů sociálních služeb se stávají pracující lidé), přináší do podnikání etický a společensky odpovědný rozměr, šetří státní prostředky (namísto dotací dochází k aktivní tvorbě přidané hodnoty a zisku, rozšíření nabídky služeb a zboží a snížení závislosti na státu), snižuje nezaměstnanost a závislost na veřejné podpoře, podporuje místní/komunitní rozměr lidského života, využívá místní potenciál, podporuje solidaritu ve společnosti (a to jak mezigenerační, tak sociální) a při tom všem propojuje soukromý (podnikatelský), veřejný a neziskový sektor. Sociální podnikání je rozšířeno po celém světě. Podporu sociálnímu podnikání poskytuje na evropském kontinentě jednak EU, ale i vnitrostátně členské státy samotné. Podpora je důležitá jak při vzniku sociálního podniku, tak i po dobu jeho následného fungování (například se může jednat o formu zvýhodněných půjček, v ideálním případě o slevy na daních apod.).

Sociální podniky jsou podniky, které zároveň naplňují společensky prospěšné a ekonomické cíle a účelem jejich aktivit je snaha řešit společenské a environmentální problémy tím, že sociální podnik je činný na trhu. Společensky prospěšný cíl je tedy nadřazen cíli ekonomickému, i když v praxi musejí být oba cíle v rovnováze. Sociální podniky jsou podniky s primárně sociálními cíli, jejichž přebytky se zpravidla znovu investují do podniků nebo do komunity, než aby se jako zisk rozdělovaly vlastníkům a zúčastněným stranám.

V ČR stále ještě chybí oficiální vymezení, co je to sociální podnik. Pro vymezení sociálního podniku jsou používány definice Tematické sítě pro sociální ekonomiku TESSEA, což je široká názorová

platforma vzešla z evropského programu EQUAL. Definice byly vytvořeny na základě širokého konsenzu a schváleny spolu s tabulkou principů sociálního podniku a tabulkou indikátorů na konferenci Tematické sítě TESSEA v roce 2011. Tyto definice a principy byly používány v mírně upravené podobě MPSV ve výzvách na založení sociálního podniku č. 30 OP LZZ a č. 1, resp. č. 8 IOP. Od svého vzniku jsou také používány pro účely výzev bank – používala je Česká spořitelna v pilotním programu půjček, podobně i ČSOB ve svém grantovém programu. V roce 2023 byly definice a tabulky principů nově upraveny.

Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Sociální podnikání hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku nebo pro jiné společensky prospěšné cíle. Pro sociální podnik je stejně důležité dosahování zisku jako zvýšení veřejného prospěchu.

Sociální podnik je „subjekt sociálního podnikání“, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo její součást nebo fyzická osoba, který splňuje principy sociálního podniku. Sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v zakládacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu (z angl. “triple bottom line”) – ekonomického, sociálního a environmentálního.

Specifickým a zatím nejčastěji se vyskytujícím typem sociálního podniku v českém prostředí je integrační sociální podnik, který zaměstnává osoby znevýhodněné na trhu práce.

Integrační sociální podnik je „subjekt sociálního podnikání“, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo fyzická osoba, které splňují principy integračního sociálního podniku. Integrační sociální podnik naplňuje společensky prospěšný cíl, kterým je zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, a tento cíl je formulován v zakládacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.

Principy sociálního podniku slouží jako orientační rámec pro každodenní práci v sociálním podniku a pomáhají definovat a naplňovat jeho cíle směrem dovnitř. Zároveň poskytují hodnoty a vodítka, které pomáhají dlouhodobě budovat důvěru, angažovanost a udržitelnost v podnikání i směrem navenek. TESSEA revidovala v roce 2023 tabulku principů sociálního podniku a tabulku principů integračního sociálního podniku a nově také vytvořila Kodex integračního sociálního podniku, který stručně vyjadřuje nejdůležitější pravidla jeho fungování (více viz příloha 5 *TESSEA: tabulka principů sociálního podniku, tabulka principů integračního sociálního podniku a Kodex integračního sociálního podniku*).

V českém právním řádu je od 1. 1. 2025, kdy nabyl účinnosti zákon č. 468/2024, o integračním sociálním podniku, definován integrační sociální podnik v §1 bod 2 takto: „*integrační sociální podnik vykonává*

svou činnost v souladu s hodnotami sociální a environmentální udržitelnosti, solidarity, důvěry, vzájemnosti, místního rozvoje, sociální soudržnosti a začleňování.“

12.2 Priority na úrovni Evropské unie

Sociální podnikání je klíčovým prvkem evropského sociálního modelu. Evropská komise podporuje sociální ekonomiku už dlouho, ale od roku 2011 se pro ni stalo sociální podnikání jasnou prioritou a politickým cílem.

Předseda komise vyhlásil v roce 2011 tzv. Iniciativu pro sociální podnikání (Social Business Initiative), která je zaměřena na tři hlavní témata:

- zlepšit přístup sociálních podniků k financování,
- zlepšit viditelnost sociálního podnikání,
- zlepšit právní prostředí pro sociální podnikání.

Od roku 2011 je v celé EU zřetelný posun k podnikatelskému přístupu a chování a stále více se hovoří o sociálním podnikání než o sociální ekonomice v původním teoretickém pojetí.

Jedním z tematických cílů nové politiky soudržnosti je rovněž sociálnější Evropa zahrnující provádění evropského pilíře sociálních práv a podpoře kvalitní zaměstnanosti, vzdělávání, dovedností, sociálního začleňování a rovného přístupu ke zdravotní péči.

Evropská komise schválila v roce 2021 Akční plán pro sociální ekonomiku, jehož účelem je pomoci evropské sociální ekonomice prosperovat a využít jejího hospodářského potenciálu a potenciálu tvorby pracovních míst, jakož i jejího příspěvku ke spravedlivému oživení podporujícímu sociální začleňování a k ekologickému a digitálnímu přechodu. Komise se zaměřila na tři oblasti:

1. Vytvoření vhodných podmínek pro rozvoj sociální ekonomiky.

Politické a právní rámce jsou klíčové pro vytvoření správného prostředí pro rozkvět sociální ekonomiky. Patří sem zdanění, veřejné zakázky a rámec státní podpory, které je třeba přizpůsobit potřebám sociální ekonomiky.

2. Vytváření příležitostí pro organizace sociální ekonomiky, aby mohly začít podnikat a rozšiřovat se.

Subjekty sociální ekonomiky mohou využívat podporu rozvoje podnikání, aby mohly začít podnikat a rozvíjet se, jakož i rekvalifikovat a zvyšovat kvalifikaci svých pracovníků. Pro období 2021-2027 Komise zvýšila svou finanční podporu. Komise v roce 2023 spustila portál EU Social Economy Gateway (Brána sociální ekonomiky EU), kde je možné na jednom místě najít všechny potřebné informace

o financování, politikách, odborné přípravě a iniciativách EU. Každá členská země včetně ČR tam má svou vlastní stránku.

3. Zajištění uznání sociální ekonomiky a jejího potenciálu

Cílem Akčního plánu je zviditelnit sociální ekonomiku a zlepšit uznání její práce a potenciálu. Komise provádí komunikační aktivity zdůrazňující úlohu a specifika sociální ekonomiky.

V rámci implementace Akčního plánu pro sociální ekonomiku přijala Komise v roce 2023 Doporučení Rady o vytvoření rámcových podmínek pro sociální ekonomiku C/2023/1344³⁶. Cílem opatření je posílit sociální inovace, podpořit rozvoj sociální ekonomiky a uvolnit její sociální a hospodářskou transformační sílu. Cílem doporučení je podpořit přístup na trh práce a sociální začleňování tím, že členské státy podpoří integraci sociální ekonomiky do svých politik a vytvoří podpůrná opatření a příznivé prostředí pro subjekty sociální ekonomiky. Podporou sociální ekonomiky má doporučení rovněž rozvíjet sociální inovace, udržitelný hospodářský a průmyslový rozvoj a přispět k územní soudržnosti v členských státech. Doporučení obsahuje pokyny pro členské státy k následujícím otázkám:

- jak lze přizpůsobit veřejné politiky a právní rámce tak, aby podporovaly činnosti sociální ekonomiky, zejména v oblastech, kde je méně rozvinutá,
- jak lze přizpůsobit správní a organizační struktury, aby podporovaly subjekty sociální ekonomiky a spolupracovaly se zúčastněnými stranami v oblasti sociální ekonomiky.

Členským státům se doporučuje přijmout nebo aktualizovat strategie pro sociální ekonomiku do 24 měsíců od přijetí doporučení.

EU řeší společenské problémy, které mimo jiné vyžadují sociální inovace. Je proto nutná mobilizace všech zúčastněných stran a zdrojů ve společnosti, aby bylo možné přinést nová udržitelná řešení na podporu a zlepšení sociální situace v Evropě. V této souvislosti zdůrazňuje balíček Komise v oblasti sociálních investic význam dobře navržených systémů sociálního zabezpečení, v nichž jsou sociální podniky a sociální podnikatelé podporováni jakožto průkopníci změn a inovací, které doplňují opatření veřejného sektoru.³⁷ I v ČR je vhodné se při řešení problémů, na které tradiční nástroje sociální politiky a politiky zaměstnanosti nestačí, rovněž zaměřit na podporu rozvoje sociálních inovací, jakožto možných alternativ ke stávajícím nástrojům.

³⁶ Doporučení Rady ze dne 27. listopadu 2023, ohledně vypracování rámcových podmínek sociální ekonomiky (OJ C, C/2023/1344, 29.11.2023, ELI: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ%3AC_202301344

³⁷ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému výboru a Výboru regionů COM/2013/083 final. Dostupné online na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013DC0083&from=CS>

12.3 Situace v České republice

12.3.1 Počet sociálních podniků, vývojová tendence

Jelikož do současné doby nebyla v ČR zavedena závazná právní definice sociálního podniku, s výjimkou přelomového ZISP s účinností od 1. 1. 2025, pro rozpoznání sociálního podniku od ostatních jsou používány shora uvedené definiční znaky, které se již ustálily v praxi; pracují s nimi např. i dosud prováděné průzkumy a analýzy. Tyto znaky byly použity při vytváření seznamu sociálních podniků v roce 2010 (k 30. 9. 2011 zapsáno celkem 45 subjektů³⁸, následně je použila také organizace P3 – People, Planet, Profit o.p.s., když v roce 2012 na tuto databázi navázala, a vytvořila tak Adresář sociálních podniků. Tento Adresář byl od svého vzniku v roce 2012, kdy bylo zapsáno celkem 143 subjektů, průběžně aktualizován a rozšiřován – jednak z vlastní iniciativy dalších subjektů, dále na základě expertního monitoringu a telefonických rozhovorů. Adresář převzalo od roku 2016 MPSV. Jedná se v současnosti o jediný seznam sociálních podniků, který je známý po celé ČR. Odvolávají se na něj průzkumné a analytické materiály. Počet sociálních podniků registrovaných v Adresáři se stále zvyšuje, v únoru 2013 bylo zapsáno 143 subjektů, v prosinci 2014 se počet zvýšil na celkem 208. K 2. 1. 2025 bylo v Adresáři vedených celkem 260 sociálních podniků a 442 jejich provozoven. Podmínkou pro zveřejnění v Adresáři je vyplnění tzv. Identifikátoru sociálního podniku, který vyhodnocuje míru naplňování principů sociálního podniku.

Tendence vzrůstajícího počtu sociálních podniků kopíruje i vývoj v ostatních evropských státech. Vzhledem k různorodosti především právních forem v jednotlivých členských zemích EU by číselná srovnání nebyla relevantní.

Podle expertních odhadů je v ČR 400 až 600 sociálních podniků. V Adresáři sociálních podniků bylo k 1. 1. 2025 260 registrovaných podniků (počet unikátních IČ). V dosud posledním šetření MPSV z roku 2022 bylo osloveno 421 organizací podle seznamu připraveného ze strany MPSV. Kontaktované byly přitom tyto skupiny organizací:

- organizace v Adresáři sociálních podniků MPSV,
- žadatelé nebo příjemci dotací z evropských strukturálních fondů na podporu sociálních podniků,
- organizace, které byly aktivně vyhledány pracovníci MPSV zodpovědnými za zpracování dotazníkového šetření.

³⁸ Dostupné jako příloha publikace Studie infrastruktury sociální ekonomiky (v tištěné formě nebo online na <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/publikace/2145-studie-infrastruktury-socialni-ekonomiky-v-cr>).

12.3.2 Přínosy a pozitivní dopady sociálního podnikání³⁹

Vzhledem k výše zmíněným expertním odhadům (400 až 600 sociálních podniků) lze předpokládat, že v rámci šetření MPSV byla oslovena většina z nich. Údaje o počtech znevýhodněných zaměstnanců uvedlo v šetření MPSV 89 z celkem 421 oslovených organizací, tj. zhruba 21 %. V těchto 89 sociálních podnicích bylo dle odpovědí zaměstnáno celkem 1 756 znevýhodněných zaměstnanců, kteří dohromady naplňovali celkem 1 132 plných pracovních úvazků. Kdybychom tento vzorek extrapolovali na celou populaci sociálních podniků, znamenalo by to, že v jednom sociálním podniku pracuje v průměru 19,73 znevýhodněných zaměstnanců, kteří naplňují celkem zhruba 12,72 pracovních úvazků.

Pokud by se tak počet sociálních podniků s novou legislativní úpravou zvýšil o níže uvedené počty, lze předpokládat, že počet nově zaměstnaných znevýhodněných osob by se zvýšil po plném projevení se účinků ZISP zhruba na téměř dvacetinásobek tohoto počtu. Hypotetické počty na trhu práce znevýhodněných osob, které by mohly najít pracovní uplatnění v nově založených sociálních podnicích, uvádí v několika scénářích tabulka níže. Scénáře se liší v počtu nově založených sociálních podniků, jež jsou hlavním determinantem toho, kolik znevýhodněných bude mít šanci v jejich strukturách nalézt uplatnění, kolik plných pracovních úvazků tím vytvoří a samozřejmě také jaké dopady bude mít jejich činnost v oblasti daní, odvodů a dalších finančních i nefinančních socioekonomických benefitů.

Tabulka 1 Scénáře možného vývoje v počtu nově zaměstnaných znevýhodněných osob

Scénář	Počet nových sociálních podniků	Počet nově zaměstnaných znevýhodněných osob	Počet nových úvazků (FTE) ⁴⁰
scénář 1	100	1973	1272
scénář 2	150	2960	1908
scénář 3	200	3946	2544
scénář 4	300	5919	3816

Z měřitelných přínosů ZISP se jedná především o snížení nezaměstnanosti v rámci skupin znevýhodněných osob. Průměrné roční náklady na jednu celoročně nezaměstnanou osobu činily v roce

³⁹ Údaje jsou převzaty z textu RIA k zákonu o integračním sociálním podniku

<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=661&CT1=0>

⁴⁰ Ekvivalent plného pracovního úvazku.

2020 dle VÚPSV téměř 291.000 Kč⁴¹. Lze předpokládat, že v roce 2025 jsou tyto náklady vyšší v řádech desítek tisíc. Úřad práce evidoval k 31. 7. 2023 celkem 258 933 uchazečů o zaměstnání. S odhadovanými náklady na jednu celoročně nezaměstnanou osobu v roce 2023 na 300.000 Kč a počtem osob v evidenci ÚP v červenci 2023 tak lze konstatovat, že při aktuálních hodnotách celkové náklady na nezaměstnané osoby za rok 2023 byly 77.679.900.000 Kč.

Vezmeme-li v úvahu vývoj dle scénáře č. 4 ve výše uvedené tabulce čili 300 nových integračních sociálních podniků v prvním roce od nabytí účinnosti ZISP a příslušný podíl sociálních podniků zaměřujících se toliko na osoby se specifickými potřebami vně skupiny OZP, lze očekávat 1 300 nově zaměstnaných znevýhodněných osob. Na základě toho lze očekávat finální úspory ve státním rozpočtu ve výši 390.000.000 Kč (dle odhadovaných nákladů na 1 osobu v evidenci ÚP za rok 2023) ve druhém roce po nabytí účinnosti zákona.

Po úplném projevení účinků ZISP a příslušného podílu integračních sociálních podniků zaměřujících se toliko na osoby se specifickými potřebami vně skupiny OZP a OZZ v prostupném modelu, lze očekávat ustálených 600 sociálních podniků a v této souvislosti zaměstnaných 6 000 znevýhodněných osob. V tomto případě se pak úspory ve státním rozpočtu zvýší až na 1.800.000.000 Kč.

Rovněž je nutné podotknout, že částka zhruba 300.000 Kč ročně nezahrnuje určitou výšeč finančně ocenitelných externalit. Mezi nejzásadnější lze zařadit například úbytek kriminality při operativním a účelném zaměstnávání osob po výkonu trestu odnětí svobody či pozitivní vliv na děti osob, které pečují o znevýhodněné děti, v důsledku čehož nemohou najít smysluplné zaměstnání.

12.3.3 Informace z Dotazníkového šetření MPSV z roku 2022

V této části je uvedeno manažerské shrnutí výsledků dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR, které realizovalo MPSV v roce 2022⁴². Cílem šetření bylo získat aktualizované statistické údaje o sektoru sociálních podniků v ČR a porovnat je s výsledky předešlého rozsáhlého šetření, které MPSV realizovalo v roce 2019. Otázky byly z velké části zachované kvůli porovnatelnosti výsledků, nově byly přidány zejména otázky týkající se pandemie COVID-19 a uprchlické krize související s válkou na Ukrajině.

⁴¹ Viz JAHODA, Robert. Odhad nákladů veřejných rozpočtů vynakládaných na jednoho nezaměstnaného za rok 2021 - Aktualizace studie. Praha: VÚP

⁴² Dotazníkové šetření sociálních podniků v ČR realizovalo MPSV v roce 2022. Platných dotazníků bylo 105. Zjištěná data vypovídají zejména o podnicích, které se šetření přímo účastnily, a jen obtížně je lze zobecňovat na všechny české sociální podniky. Více viz [Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR 2022](#), část 2.4 Výběr a charakteristika zkoumaného vzorku.

Informace z tohoto dotazníkového šetření není možné srovnat se závěry ze šetření provedených v roce 2024 (viz přílohy) z důvodu výrazného rozdílu v počtech respondentů z řad sociálních podniků (23 v roce 2024, 105 v roce 2022).

Šetření z roku 2022 bylo primárně postaveno na definici a principech integračního sociálního podniku dle MPSV, které byly pro účely dotazníkového šetření upraveny i pro neintegrační sociální podniky. Sběr dat probíhal v období od 10. 5. 2022 do 30. 6. 2022 formou telefonických rozhovorů v kombinaci s vyplňováním dotazníku on-line samotnými respondenty a respondentkami. Podmínkou pro zařazení do vyhodnocení bylo vyplnění alespoň 75 % povinných otázek. Platných dotazníků, které splnily tuto podmínku, bylo 105. Množství i kvalita dat byly nižší než v šetření 2019, protože tentokrát chyběla pozitivní motivace zařazení do Adresáře sociálních podniků a Katalogu sociálních podniků.

Klíčem pro vyplnění dotazníku byla existence IČO (tj. 1 dotazník = 1 IČO). Respondenti a respondentky pak v rámci svého dotazníku vyplňovali tzv. karty provozoven, resp. středisek. Pokud byl sociální podnik součástí větší organizace, vyplňovali dotázaní personální a ekonomické údaje pouze za část organizace, která se zabývá sociálním podnikáním. Součástí předložené zprávy bylo porovnání výsledků z roku 2022 s výsledky šetření z roku 2019 a v několika případech i s výsledky výzkumů starších. Přes polovinu podniků ve stávajícím šetření odpovídalo také na otázky v roce 2019.

Při celkovém srovnávání výsledků z roku 2022 se šetřením 2019 lze konstatovat, že došlo zejména k poměrně výraznému snížení počtu osob zaměstnaných v sociálních podnicích a ke zhoršení ekonomické situace sociálních podniků. Na datech z roku 2021 se tak již plně projevil negativní vliv koronavirové krize. Ostatní výsledky byly při srovnávání velmi podobné a rozdíly většinou zanedbatelné.

Co se týče základního profilu zkoumaných sociálních podniků, téměř polovina z nich měla právní formu společnosti s ručením omezeným a více než třetina měla některou z neziskových právních forem (obecně prospěšné společnosti, spolky a ústavy byly zastoupeny téměř stejným poměrem). Tři čtvrtiny z dotazovaných podniků byly samostatnou právnickou osobou, pětina jich fungovala jako součást větší organizace a 6 % podnikalo jako OSVČ. Průměrný počet provozoven na jedno IČO byl 1,9.

Nejčastější oblastí podnikání⁴³ byl opět Obchod s 30 %, na druhé a třetí pozici se nově oproti roku 2019 objevily s 26 % Textil – výroba, recyklace, re-use a Propagační a dárkové předměty. Pokles zaznamenala kategorie Úklidové služby a potřeby. Sečteme-li ovšem tři oblasti podnikání týkající se jídla, tj. 20 % Potravinářská výroba, 19 % Stravování a 16 % Catering, lze říci, že gastroslužby jsou s 55 procenty tím, čemu se zkoumané sociální podniky věnovaly nejčastěji. Jednalo se o potvrzení

⁴³ Respondenti si mohli zvolit více oblastí podnikání.

poznatků z šetření v roce 2019. Největším překvapením byla kategorie Umělecká a řemeslná tvorba, kterou uvedlo 16 % podniků oproti nulové hodnotě v roce 2019.

Ve zkoumaném vzorku bylo 85 % integračních sociálních podniků, zbylých 15 % patřilo do kategorie sociálních podniků, které nejsou primárně orientované na zaměstnávání znevýhodněných osob. Ve srovnání s rokem 2019 došlo k navýšení těchto „neintegračních“ sociálních podniků o 10 %.

Náhradní plnění nabízely téměř dvě pětiny dotázaných organizací. Necelá čtvrtina podniků měla certifikáty a značky kvality. Členem nějaké sítě sdružující sociální podniky byla polovina dotázaných podniků. Naprostá většina dotázaných sociálních podniků (93 %) se veřejně hlásila k tomu, že jsou sociální (společensky prospěšný) podnik. Na zkoumaný vzorek byla aplikována Definice mikropodniků, malých, středních a velkých podniků - 54 % patřilo do kategorie mikropodniků, 34 % z nich byly malé a 12 % střední podniky.

Co se týče podrobnějších údajů v oblasti zaměstnanosti, ve zkoumaných podnicích byl průměrný úvazek všech zaměstnaných 0,78 a průměrný úvazek znevýhodněných zaměstnaných pak 0,64. Ve srovnání s předchozím šetřením došlo k navýšení průměrného úvazku všech zaměstnaných o 0,11. Průměrný počet zaměstnaných jednoho podniku v roce 2021 čítal 24 lidí (resp. 19 plných přepočtených úvazků), zatímco průměrný počet znevýhodněných zaměstnaných byl 20 (při přepočteném počtu úvazků 13). Ve srovnání s rokem 2018 došlo k podstatnému snížení průměrného počtu zaměstnaných z 33 na 24, obdobně u znevýhodněných zaměstnaných z 22 na 13. Vysvětlení pro tento pokles lze hledat v pandemii COVID-19, kdy byly sociální podniky nuceny snižovat počty zaměstnaných, aby toto složité období přežily. Dotázané integrační sociální podniky zaměstnávaly průměrně 71 % znevýhodněných zaměstnanců a zaměstnankyň, což je více než dvojnásobek povinných třiceti procent.

Naprostá většina dotázaných integračních sociálních podniků zaměstnávala⁴⁴ osoby se zdravotním postižením (92 %) a necelá polovina zaměstnávala osoby dlouhodobě či opakovaně nezaměstnané (45 %). Toto pořadí platilo i v šetření 2019, u obou těchto skupin došlo ale v šetření 2022 k procentním výkyvům – u osob se zdravotním postižením došlo k navýšení o 9 %, kdežto zastoupení osob dlouhodobě či opakovaně nezaměstnaných bylo naopak o 7 % nižší. Co se týče typů zdravotního postižení, podniky nejčastěji zaměstnávaly osoby s tělesným postižením (77 %), s poměrně malým odstupem následovaly osoby s duševním onemocněním (70 %) a dále osoby s mentálním postižením (52 %).

V oblasti ekonomického fungování sociálních podniků z šetření vyplynulo, že průměrný celkový výnos v roce 2021 byl 9.600.000 Kč. Z důvodů koronavirové krize došlo od roku 2018 ke snížení

⁴⁴ Respondenti mohli zvolit více možností cílových skupin znevýhodněných zaměstnanců.

průměrného výnosu o 3.400.000 Kč, tj. o 27 %. Zisk vykázala v roce 2021 necelá polovina zkoumaných sociálních podniků (48 %), zhruba nulu 28 % podniků. Téměř čtvrtina (24 %) pak hospodařila se ztrátou. Více než polovinu celkových výnosů tvořily podle průměru z uvedených odhadů respondentů a respondentek tržby z vlastní ekonomické činnosti (57 %), s velkým odstupem následované příspěvky poskytovanými dle zákona o zaměstnanosti (21 %). Dotace z evropských operačních programů tvořily pouze 10 %. Sečteme-li tržby z vlastní podnikatelské činnosti s příspěvky ze zákona o zaměstnanosti, které nejsou v pravém slova smyslu dotacemi, protože se jedná o platbu státu za integraci osob se zdravotním postižením na trh práce, dostaneme se na 77 % příjmů z vlastní činnosti. Výsledky ze šetření 2019 byly téměř stejné. V roce 2019 byl tento závěr překvapením, v roce 2022 ale již bylo jasné, že sociální podniky si na svou činnost většinou vydělaly a dotace představovaly pouze doplňkový zdroj jejich příjmů.

Blok otázek na veřejné zakázky v podstatě potvrdil zjištění z šetření v roce 2019. Dotázané podniky měly o veřejné zakázky velký zájem – čtyři pětiny dotázaných podniků je považovaly za perspektivní zdroj příjmů – realita byla ovšem odlišná. Více než polovina dotázaných se o zakázky neucházela a pravidelně podávalo nabídky jen 14 % z nich. Alespoň nějakou veřejnou zakázku získalo přes polovinu sociálních podniků, které někdy nabídku podaly, většinou se ale jednalo o příležitostné zakázky na malé částky. S trochou zjednodušení lze říci, že sociální podniky mívají ohledně veřejných zakázek velká očekávání, reálně toho ale nedělají dost pro to, aby tuto možnost mohly začít využívat. Je třeba hledat cesty a odstraňovat bariéry jak na straně veřejných zadavatelů, tak i na straně sociálních podniků.

Poslední část výzkumu mapovala, jak se sociálním podnikům dařilo, a to na úrovni jednotlivých subjektů i v rámci širšího ekosystému sociálních podniků v ČR. Přes polovinu dotázaných podniků ohodnotilo svou celkovou situaci středovou hodnotou, tj. že se jim nedaří ani dobře, ani špatně. Kladné odpovědi volilo 41 % dotázaných sociálních podniků, pouhých 7 % hodnotilo svou situaci negativně. Oproti šetření z roku 2019 se část původně kladných hodnocení přesunula do středu. Mezi své silné stránky řadily dotázané podniky svou schopnost integrace znevýhodněných zaměstnaných, pružnou reakci na potřeby trhu a kvalitu své nabídky. Jako nejčastější slabé stránkami uváděly podniky nedostatek peněz na dlouhodobější investice, nedostatek kapacit na propagaci a marketing a chronickou přetíženost vedoucích pracovníků a pracovníků.

Přes polovinu respondentů a respondentek se zapojilo do pomoci v souvislosti s válkou na Ukrajině. Konkrétní formy pomoci přitom zahrnovaly celou škálu aktivit, kterých jsme byli svědky i na úrovni celé společnosti. Část podniků přímo zaměstnala ukrajinské uprchlíky, poskytla ubytování či ho pomohla zprostředkovat, poskytla slevy na své produkty či přímo poskytovala např. jídlo zdarma skupině potřebných. Podniky se také aktivně zapojovaly do organizace pomoci ve své lokalitě.

Co se týče celkového pohledu na ekosystém sociálního podnikání v ČR, mezi respondenty a respondentkami výrazně vedl zájem o poradenství pro stávající podniky. Obdobně výrazný byl požadavek na zlepšení podmínek příspěvků na zaměstnávání osob se znevýhodněním. Dotazníkové šetření z roku 2019 přineslo stejná zjištění, tyto nedostatky tedy lze označit za dlouhodobé: potřeby sociálních podniků jsou známy, ale zůstávají chronicky neuspokojené.

Nakonec se vraťme ještě jednou k hlavním rozdílům v situaci sociálních podniků v roce 2019 a 2022, zejména co se týče poklesu v oblasti zaměstnanosti a hospodářských výsledků. Při interpretaci těchto údajů je třeba mít na paměti, že více než polovina sociálních podniků dlouhodobě působí v gastroslužbách, které byly pandemií COVID-19 velmi silně zasažené. Druhým faktem je, že sociální podniky neměly v době koronakrizy žádnou specifickou podporu, která by jim pomohla překlenout toto těžké období. Z výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že se podniky snažily přednostně o to, aby redukovaly zbytečné náklady, protože jim šlo o udržení pracovních míst svých znevýhodněných zaměstnanců. Pokud docházelo k jejich propouštění, bylo to děláno v nezbytné míře tak, aby byl zachován chod sociálního podniku. Došlo k omezování některých jejich podnikatelských činností a investic, čímž z dlouhodobého hlediska oslabují udržitelnost svého podnikání. Je třeba hodnotit kladně, že i za těchto ztížených podmínek většina ze zkoumaných sociálních podniků udržela své aktivity v chodu, protože jim jde nejvíc ze všeho o zachování pracovních míst pro jejich znevýhodněné zaměstnance a zaměstnankyně a plnění integrační funkce.

12.3.4 Mezirezortní přístup k sociálnímu podnikání a klíčoví aktéři

Mohlo by se zdát, že sociální podnikání a jeho podpora patří výlučně do gesce MPSV, integrační sociální podniky však tvoří pouze část sociálních podniků. Je také třeba podotknout, že MPSV disponuje nástroji, kterými může podporovat zaměstnanost osob se specifickými potřebami, podpora v rámci sociálního podnikání má ale směřovat k podniku samotnému, neváže se vždy na pracovní místo. Vzhledem k výše řečenému a k šíři zaměření sociálních podniků je sociální podnikání oblastí meziresortní. Proto není vhodné sociální podnikání (a jeho podporu) ponechávat v kompetenci jednoho resortu. Záležitost spadá do kompetence více ministerstev, v ČR se kromě zmíněného MPSV jedná především o MPO, MMR, MŽP, MZe a MF. V níže uvedené tabulce je uvedeno, s jakými prioritami státu a resortů je sociální podnikání provázáno.

Tabulka 2 Priority státu a resortů provázané se sociálním podnikáním

Priorita	Resort
legislativní zakotvení vzniku a rozvoje sociálních podniků a tvorby politiky sociálních inovací	<i>vláda, EU</i>
ukotvení sociálního podnikání (nastavení jasných pravidel) a podpora jeho rozvoje	<i>ČR</i>
Snížování nezaměstnanosti a podpora trvale udržitelného zaměstnávání znevýhodněných osob	<i>MPSV</i>
regionální rozvoj a podpora sociálního začleňování v regionech	<i>MMR</i>
fungování sociálních podniků sníží mandatorní výdaje státního rozpočtu	<i>MF</i>
rozvoj inovačního a trvale udržitelného podnikání nového segmentu malých a středních podniků	<i>MPO</i>
podpora sociálního zemědělství/sociálních farem	<i>MZe</i>
podpora environmentálního podnikání	<i>MŽP</i>

Ministerstvo zemědělství je klíčovým aktérem pro sociální zemědělství. Posláním sociálního zemědělství je nejen produkce a prodej zemědělských produktů, ale také možnost nabízet nová pracovní místa na farmách, poskytovat sociální služby, vzdělávací aktivity a uskutečňovat rozmanité druhy terapií pro široké spektrum osob, především se zdravotním a sociálním znevýhodněním.⁴⁵ Sociální zemědělství je v širším kontextu součástí sociální ekonomiky. Sociální farmy mají rysy sociálního podniku a některé se přímo profilují jako sociální podnik. Při vytváření koncepčních dokumentů je třeba pamatovat na to, že sociální zemědělství je specifickou oblastí sociální ekonomiky, kterou je třeba podporovat.

⁴⁵ Viz <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/temata/socialni-zemedelstvi> nebo www.socialni-zemedelstvi.cz.

Do sociálního podnikání a sociální ekonomiky, která je širším pojmem, vstupuje velké množství aktérů z veřejného, podnikatelského a neziskového sektoru. Ti nejdůležitější jsou zachyceni v tabulce uvedené níže.

Tabulka 3 Aktéři sociálního podnikání

Subjekt	Důvod
sociální podniky: – podnikatelé – právnické osoby, – nestátní neziskové organizace a – podnikající fyzické osoby	• uznání a koncepční přístup státu k nim • jednotná definice, od které se bude odvíjet vypisování výzev k podporám a která bude moci být zohledněna při zadávání veřejných zakázek • možný dodatečný prospěch na základě navazujícího právního předpisu
pracovní a poradní orgán vlády	• pracovní a poradní orgán – zakotvení složení orgánu v zákoně o integračním sociálním podniku – koordinace jednotné politiky – zpracování podkladů pro vládu k vytváření strategie – nadresortnost • správce veřejného seznamu – jednoznačný výklad zákona – efektivní fungování systému
ústřední orgány státní správy, zejm.: – MPSV – Ministerstvo průmyslu a obchodu – Ministerstvo pro místní rozvoj – Ministerstvo životního prostředí – Ministerstvo zemědělství	• poskytování podpor – při stanovení podmínek podpor se odvolají na definici v zákoně o integračním sociálním podniku – při výběru sociálních podniků použijí veřejný seznam
veřejní zadavatelé, zejm.: – obce	• zohlednění sociálního dopadu v zadávací dokumentaci

– kraje – města	– zaměstnávání znevýhodněných osob – jiné dopady (např. místní prospěch)
vzdělávání – školy a školská zařízení, vysoké školy – vzdělávací instituce – soukromé školy a vzdělávací instituce – oborové organizace	• podpora rozvoje sociální ekonomiky • důsledné propojení se sociálními inovacemi
osoby znevýhodněné	• snížení nezaměstnanosti • podpora trvale udržitelného zaměstnávání • pracovní a sociální integrace • pocit užitečnosti pro společnost

Kraje jsou klíčovými aktéry a jejich důležitost v ekosystému sociálního podnikání stále roste. Postupně dochází k nárůstu počtu krajů, které podporují sociální podnikání na svém území. MPSV zmapovalo nástroje podpory sociálního podnikání v jednotlivých krajích k 1. 1. 2025, což bude využito v rámci monitoringu. V příloze 4 *Nástroje podpory sociálního podnikání v krajích* jsou vidět velké rozdíly, kdy některé kraje využívají všechny nástroje podpory, a některé naopak nevyvíjejí v tomto směru žádnou aktivitu.

12.3.5 Důvody vzniku zákona o integračním sociálním podniku

Od 1. 1. 2025 nabyl účinnosti zákon č. 468/2024 Sb., o integračním sociálním podniku a zákon č. 469/2024 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o integračním sociálním podniku. Níže jsou uvedeny hlavní důvody, pro které zákon vznikl:

1. Vymezení obsahu pojmu sociální podnik, podmínek registrace sociálních podniků a deklarace toho, že sociální podnikání existuje jako součást sociální ekonomiky a jde o významný segment trhu zboží a služeb.
2. Možnost podpořit zaměstnávání osob nacházejících se na trhu práce ve znevýhodněném postavení skrze registrované sociální podniky.
3. Využití iniciativy občanů a komunit pro řešení místních a regionálních problémů s očekávaným budoucím dopadem na snížení veřejných výdajů.
4. Vyřešení kompetencí pro podporu sociálního podnikání.

5. Podpora strategie a budování infrastruktury pro rozvoj sociálního podnikání.
6. Otevření možností konkrétním benefitům pro sociální podniky (např. v zákoně o zaměstnanosti, o daních z příjmu, možnost zvýhodnit sociální podniky při zadávání veřejných zakázek apod.).

Ad 1) V České republice se v poslední době sektor sociálního podnikání výrazně rozvíjí a zájem o zakládání sociálních podniků vzrůstá, v praxi ale chyběla jednotná definice a právní regulace. Potřeba sjednocovat právní prostředí v oblasti sociálního podnikání vychází ze samotné praxe, kdy existuje nejednotnost v pojetí definičních znaků subjektů sociálního podnikání. Po legislativním ukotvení sociálního podnikání volaly samotné sociální podniky, finanční instituce poskytující podporu i veřejná správa. Pro sociální podniky samotné je rovněž důležité, aby tyto podniky získaly uznání ze strany státu, že jejich činnost je prospěšná pro společnost. Finanční instituce se v posledních několika letech také začínají zabývat podporou sociálního podnikání a existence zákonné definice a postup registrace sociálních podniků jim pomůže při rozhodování o tom, koho podpořit. Právní definování sociálních podniků je však nejdůležitější pro veřejnou správu, protože je pro ni sociální podnikání bez legislativního ukotvení a jasných definičních znaků daných zákonem obtížně uchopitelné, a tudíž i obtížně podporovatelné. To, že v ČR neexistovala jednotná, závazná definice daná zákonem, a ani předpisy EU tuto definici závazně nestanovují, s sebou neslo reálné riziko nejednotnosti pojmání tohoto typu podnikání, neboť absentující definice kladla zásadní a zbytečné požadavky na její vytváření v řadě případů, např. při vytváření architektury dotačních titulů.

Ad 2) Dalším důležitým důvodem pro vznik zákona o integračním sociálním podniku bylo také to, že pro stávající sociální podniky bylo velmi obtížné zaměstnávat sociálně znevýhodněné osoby. V ČR existuje propracovaný a historicky ukotvený způsob podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením, u kterých stát do určité míry zaměstnavatelům kompenzuje nižší efektivitu jejich práce a vyšší náklady spojené s jejich zaměstnáváním. Pro osoby se sociálním znevýhodněním (v terminologii zákona „osoby se specifickými potřebami“) tento systém chyběl, i když dílčí podporu jejich zaměstnávání zákon o zaměstnanosti umožňoval již dříve. Příprava zákona umožnila MPSV provést úpravy v zákoně o zaměstnanosti, které podpořily zaměstnávání dlouhodobě nezaměstnaných osob se sociálním znevýhodněním.

Ad 3) Existence zákona o integračním sociálním podniku (ZISP) podpoří iniciativu občanů a komunit při řešení problémů v obcích a regionech, a pomůže tak při jejich rozvoji. Pro sociální podniky je typické to, že jsou zpočátku malé a většinou vznikají na základě místní spolupráce a partnerství. Přispívají k podpoře místních ekonomických aktivit, a to zejména těch, které vycházejí z místních potřeb.

U sociálního podnikání se nejedná pouze o zaměstnávání znevýhodněných osob, jeho důležitým rozměrem je také posilování lokální ekonomiky a místního rozvoje. Kromě toho sociální podniky pomáhají snižovat výdaje státního rozpočtu na podporu v nezaměstnanosti a na dávky poskytované ze systému sociálního zabezpečení, přispívají k výběru daní a odvodů do státního rozpočtu a zvyšují koupěschopnost obyvatel.

Ad 4) Zákon i integračním sociálním podnikem také pomůže vyřešit kompetenční příslušnost sociálního podnikání, protože dosavadní stav brání jeho rozvoji. Sociální podnikání je oblastí, která se týká několika resortů a zajistit jejich koordinovaný postup bývá obtížné. Sociální podnikání se dotýká problematiky MPSV zejména s ohledem na zaměstnanost, MPO z hlediska podnikání, MMR zejm. z hlediska nastavení veřejných zakázek ve prospěch sociálních podniků z pohledu místního rozvoje a MŽP z hlediska jeho environmentální dimenze. Důležitým aktérem je rovněž MZe kvůli potenciálu sociálního podnikání pro rozvoj venkova. Jak dokazuje zahraniční praxe, sociální podnikání může využít také Ministerstvo kultury pro fungování místních kulturních organizací a MZ jako jednu z možných forem fungování podpůrných systémů pro poskytování zdravotnických služeb. Nejvíce se k sociální ekonomice hlásí MPSV (od roku 2007 v programu EQUAL a v dalších programových obdobích ESF) a v posledních letech také MPO (v Konceptu podpory malých a středních podnikatelů na období let 2014–2020 a následně pro období let 2021–2027). Úřad vlády ČR se problematikou sociálního podnikání zabývá od roku 2006, kdy Rada vlády pro NNO uspořádala první konferenci k sociální ekonomice, a od té doby se touto tematikou dlouhodobě zabývala. Agentura pro sociální začleňování, která v tu dobu vznikla v roce 2008 jako odbor Úřadu vlády ČR a od roku 2020 působí jako Odbor sociálního začleňování na MMR, se sociálnímu podnikání věnuje soustavně od svého vzniku, protože ho vnímá jako důležitý nástroj rozvoje sociálně vyloučených lokalit.

Ad 5) Dalším důvodem pro systematickou podporu fungování sociálních podniků je skutečnost, že jejich postavení na trhu je ztíženo kvůli jejich duální funkci, tj. současnému naplňování společensky prospěšných a ekonomických cílů. Sociální podniky vytvářejí sociální (společenský) kapitál a jejich činnost má společensky prospěšný dopad. Tím že sledují i jiné než čistě ekonomické cíle, mívají také vyšší náklady na své fungování a je pro ně obtížné obstát v konkurenčním prostředí. Tato skutečnost se týká zejména podniků, které zaměstnávají znevýhodněné osoby. Prostřednictvím splnění podmínek a následné registrace dojde k zajištění předpokladů pro získání další podpory těchto podniků.

Vzhledem k tomu, že kapitola Analýza sociálního podnikání, včetně podkapitoly Důvody vzniku zákona o integračním sociálním podniku, byla zpracovaná z velké části z podkladů RIA k ZISP,

je třeba na závěr uvést, jaké jsou hlavní rozdíly mezi původním návrhem zákona o sociálním podniku a jeho platným zněním v ZISP:

- Ustanovení o sociální ekonomice bylo v průběhu procesu z návrhu vypuštěno.
- Součástí zákona není deklarace toho, že sociální podnikání existuje jako součást sociální ekonomiky.
- Nedošlo k vymezení pojmu sociální podnik, je pouze legislativně zakotven pojem integrační sociální podnik.

Seznam zkratek

CSR: Corporate Social Responsibility, 29
ESF: Evropský sociální fond, 77
ESG: Environmental, Social and Governance reporting, 29
CHTP: chráněný trh práce, 23
IČ: Identifikační číslo, 66
IOP: Integrovaný operační program, 63
IROP: Integrovaný regionální operační program, 24
ISP: Integrovaný sociální podnik, 20
MAS: Místní akční skupina, 55
MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 10
MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 31
NNO: Nestátní nezisková organizace, 77
OP LZZ: Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, 63
OPZ: Operační program Zaměstnanost, 24
OPZ+: Operační program Zaměstnanost+, 24
OZP: osoba se zdravotním postižením, 22
OZZ: osoba se zdravotním znevýhodněním, 34
RESP: Rozvoj ekosystému sociálního podnikání, 24
RIA: Regulatory Impact Assessment, 14
SDGs: Sustainable Development Goals, 36
TAČR: Technologická agentura ČR, 54
TESSEA: Tématická síť pro sociální ekonomiku, 62
ÚP: Úřad práce, 60
VÚPSV: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 68
ZoZ: zákon o zaměstnanosti, 21
ZZVZ: zákon o zadávání veřejných zakázek, 21

Seznam tabulek

Tabulka 1 Scénáře možného vývoje v počtu nově zaměstnaných znevýhodněných osob	67
Tabulka 2 Priority států a resortů provázané se sociálním podnikáním	73
Tabulka 3 Aktéři sociálního podnikání	74

Seznam příloh

Příloha 1 Participace 1: Shrnutí témat online setkání	81
Příloha 2 Participace 2: Vyhodnocení dotazníkového šetření	82
Příloha 3 Participace 3: Vyhodnocení dotazníkového šetření krajů	89
Příloha 4 Nástroje podpory sociálního podnikání v krajích	98
Příloha 5 TESSEA: tabulka principů sociálního podniku, tabulka principů integračního sociálního podniku a Kodex integračního sociálního podniku	99

Přílohy

Příloha 1 Participace 1: Shrnutí témat online setkání

Veřejného online setkání, které se uskutečnilo 28. 8. 2024, se zúčastnilo 38 osob. Níže je přehled hlavních témat, která účastníci zmínili v dotazech.

Hlavní tematické okruhy:

1. Nové trendy a strategie pro rozvoj sociálního podnikání:

- Zahrnuje zájem o obecné trendy, strategie a konkrétní novinky v sociálním podnikání, včetně směřování environmentálního podnikání a jeho formy podpory.

2. Legislativa a zákony:

- Účastníci vyjádřili zájem o stav a změny v zákonech týkajících se sociálního podnikání, včetně zákona o integračním sociálním podniku a jeho provázanosti s dalšími právními předpisy (např. zákon o zaměstnanosti, zákoník práce).
- Zmiňovány byly také dotazy na konkrétní legislativní parametry a jejich výhledy.

3. Podpora pro sociální podniky:

- Témata zahrnovala otázky na dostupnou podporu, doporučené formy podpory v začátcích podnikání, ESG možnosti, a také specifické dotazy na efektivní zakládání a dlouhodobou udržitelnost sociálních podniků.

4. Udržitelnost sociálních podniků a jejich integrace na trh:

- Diskutovaná témata zahrnují nastavení veřejných zakázek, dlouhodobou udržitelnost sociální ekonomiky, a integraci zaměstnanců ze sociálních podniků na otevřený trh práce.

5. Specifická témata a individuální zájmy:

- Někteří účastníci zmínili specifické zájmy, jako jsou strategie s dopadem na kraje, problémy posuzování invalidity, nebo dotazy na konkrétní projekty v rámci připravované strategie.

Přehled účastníků podle četnosti a sektoru:

- **Neznámý:** 15 účastníků
- **Soukromý sektor:** 9 účastníků
- **Nezisková organizace:** 6 účastníků
- **Státní správa:** 6 účastníků
- **Akademický sektor:** 2 účastníci

Vyhodnocení dotazníku ke strategickému rámci

Dotazník k tvorbě strategického rámce sociálního podnikání v České republice byl zaměřen na získání názorů a zpětné vazby od různých typů organizací a jednotlivců působících v oblasti sociálního podnikání. Sběr dat proběhl v srpnu 2024. Zúčastnilo se **53 respondentů**, přičemž nejčastěji byly zastoupeny **sociální podniky** (43 %), následované **neziskovými organizacemi** (19 %) a **soukromými osobami** (8 %). Dotazník se zaměřil na čtyři hlavní oblasti: údaje o respondentech, hodnocení stávajících nástrojů podpory, vize a cíle pro sociální podnikání v příštích třech letech a identifikace hlavních bariér, které brání rozvoji tohoto sektoru.

BLOK I: Údaje o respondentech

1. Jaký typ organizace zastupujete?

Respondenti měli na výběr z několika typů organizací. Níže jsou kvantifikované výsledky:

- Sociální podnik: 23 respondentů (nejčastěji zastoupená skupina)
- Nestátní nezisková organizace: 10 respondentů
- Soukromá osoba: 4 respondenti
- Výzkumná a/nebo vzdělávací organizace: 3 respondenti
- Kraj: 2 respondenti
- Zastřešující organizace sociálních podniků: 2 respondenti
- Jiné – prosím uveďte: 1 respondent
- Běžný podnik: 1 respondent
- Obec: 1 respondent
- Ministerstvo: 1 respondent
- Zastřešující organizace: 1 respondent

Analýza:

- Sociální podniky tvoří největší podíl respondentů, což ukazuje na jejich klíčový zájem o tvorbu strategie sociální ekonomiky.
- Nestátní neziskové organizace také představují významnou část respondentů, což naznačuje jejich zapojení do podpory sociálních podniků a širší společnosti.
- Respondenti, kteří se identifikovali jako soukromé osoby nebo z výzkumných a vzdělávacích institucí, ukazují širší zájem o téma sociální ekonomiky, i mimo rámec konkrétních organizací.

2. V jakém kraji působíte?

Respondenti byli vyzváni, aby uvedli, kde jsou nejvíce aktivní. Zde jsou výsledky podle krajů:

- Celá ČR: 13 respondentů
- Praha: 7 respondentů
- Olomoucký kraj: 5 respondentů
- Moravskoslezský kraj: 5 respondentů
- Ústecký kraj: 3 respondenti
- Jihomoravský kraj: 3 respondenti
- Středočeský kraj: 3 respondenti
- Kraj Vysočina: 3 respondenti
- Královehradecký kraj: 2 respondenti
- Zlínský kraj: 2 respondenti
- Liberecký kraj: 2 respondenti
- Jihočeský kraj: 1 respondent

Analýza:

- Nejvíce respondentů působí na celonárodní úrovni (13), což zdůrazňuje potřebu koordinace strategií na celostátní úrovni.
- Praha a Olomoucký kraj jsou mezi regiony s vyšším zastoupením, což může být způsobeno větší koncentrací institucí a aktivit v těchto oblastech.
- Regiony jako Moravskoslezský kraj a Ústecký kraj mají silné zastoupení respondentů, což může souviset s vyššími sociálně-ekonomickými potřebami v těchto regionech.

BLOK II: Hodnocení stávajících nástrojů podpory

Respondenti hodnotili jednotlivé nástroje podpory na škále od 1 do 5 (1 = nejhorší, 5 = nejlepší). Níže jsou průměrná hodnocení pro každý nástroj podpory.

Průměrná hodnocení stávajících nástrojů podpory:

- Zakázky/nákup produktů/služeb: 2,29
- Dotace: 2,65
- Půjčky a záruky: 2,29

- Příspěvky na zaměstnávání osob se zdravotním postižením: 3,10
- Náhradní plnění: 3,00
- Legislativní prostředí (zatím bez zákona o integračním sociálním podniku): 2,35
- Vzdělávání na školách: 2,37
- Marketing, propagace, zvýšení povědomí o sociálních podnicích: 2,39
- Podpora regionálních poradenských center, aktivit a síťování: 2,92
- Propojování sociálních podniků s komerční sférou: 2,33
- Uznání: 2,29
- Síťování a sdílení zkušeností mezi sociálními podniky: 3,02
- Regionální dostupnost podpory (např. rozdíly mezi kraji): 2,53
- Podpora inovačních projektů: 2,27

Analýza:

1. Nejlépe hodnocené nástroje podpory:
 - Příspěvky na zaměstnávání osob se zdravotním postižením (3,10) a Náhradní plnění (3,00) byly hodnoceny relativně pozitivně, což ukazuje, že tyto nástroje fungují dobře, ale stále je zde prostor pro zlepšení.
2. Nejhůře hodnocené nástroje podpory:
 - Zakázky/nákup produktů/služeb (2,29), Půjčky a záruky (2,29), a Uznání (2,29) byly hodnoceny nejnižšími průměry, což naznačuje nedostatečné využití těchto nástrojů nebo potřebu výrazných zlepšení.
3. Legislativní prostředí (2,35) je další slabou stránkou, kde respondenti volali po zavedení zákona o sociálním podnikání, který by poskytl právní rámec pro jejich fungování.
4. Marketing a propagace (2,39) ukazuje na potřebu zvýšení povědomí o sociálních podnicích, což může vést k jejich širšímu přijetí ve společnosti a zvýšení poptávky po jejich produktech a službách.

Hlavní témata z komentářů:

1. **Nedostatečné povědomí o sociálních podnicích:**
 - Několik respondentů poukazuje na to, že jak laická veřejnost, tak i odborná veřejnost nemá dostatečné povědomí o významu a činnosti sociálních podniků. To komplikuje jejich růst a přijetí ve společnosti. Potřeba zvýšit informovanost a marketingová podpora byly často zmiňovány.

2. **Byrokracie a složitý přístup k podpoře:**

- Respondenti opakovaně zmiňovali byrokratické překážky spojené s čerpáním státní podpory, dotací nebo grantů. Zjednodušení administrativních procesů by mohlo významně pomoci organizacím, zejména těm menším a novým.

3. **Podpora pro nové organizace:**

- Někteří respondenti se vyjádřili, že nové organizace mají problémy s přístupem k podpoře, protože jejich činnost teprve začíná. Pro začínající sociální podniky a neziskové organizace je důležité zajistit dostupnější formy podpory a snazší vstup do systému.

4. **Alternativní přístupy v sociální ekonomice:**

- Byly zmíněny specifické oblasti, jako například alternativní formy hospodaření, zejména v zemědělství. Tyto oblasti by mohly být zahrnuty do strategie jako příklady inovativních přístupů.

Závěry:

- **Zvýšení povědomí:** Je potřeba se zaměřit na informovanost a propagaci sociálních podniků, a to nejen mezi veřejností, ale i v odborných kruzích.
- **Zjednodušení byrokracie:** Komplikované administrativní procesy jsou velkou překážkou pro organizace, zejména pro ty menší. Zlepšení přístupu k podpoře by mělo být prioritou.
- **Podpora pro nově vznikající organizace:** Zajistit větší podporu a usnadnit přístup k financování pro organizace, které jsou teprve na začátku své činnosti.

Nejčastější návrhy pro rozvoj sociálního podnikání:

1. **Legislativní prostředí:**

- **Přijetí zákona o integračním sociálním podniku** je nejčastěji zmiňovaný návrh. Respondenti považují vytvoření jasného legislativního rámce za klíčové pro stabilitu a další rozvoj sociálních podniků.

2. **Veřejné zakázky a propojení s komerčním sektorem:**

- Respondenti navrhují, aby stát, města a obce aktivně zadávaly **veřejné zakázky** sociálním podnikům. Tím by se zajistil pravidelný přísun zakázek pro tyto podniky, což by pomohlo jejich růstu.
- **Propojování s komerční sférou** je dalším častým návrhem, kde sociální podniky vidí velký potenciál v navázání spolupráce s tradičními firmami.

3. **Podpora regionálních poradenských center a síťování:**

- **Regionální poradenská centra a síťování mezi podniky** jsou klíčové pro zajištění lepší spolupráce, sdílení zkušeností a přenosu know-how. Tato centra by mohla pomoci sociálním podnikům v různých regionech s jejich rozvojem.
4. **Dotace a finanční podpora:**
- **Dotace** byly často zmiňovány jako důležitý nástroj podpory, ale respondenti vyjadřovali potřebu zjednodušení přístupu k nim. Zároveň je třeba zajistit stabilní a dlouhodobou finanční podporu pro sociální podniky.
5. **Marketing a propagace:**
- **Zvýšení povědomí o sociálních podnicích** prostřednictvím marketingových kampaní je nezbytné pro jejich lepší přijetí veřejností a širší uznání jejich přínosů.
6. **Vzdělávání na školách:**
- Respondenti zmiňovali **vzdělávání o sociálním podnikání na školách** jako důležitý krok pro dlouhodobý rozvoj, kdy mladší generace získá povědomí o výhodách a smyslu sociálního podnikání.

Závěry:

- **Klíčovým návrhem je zlepšení legislativního prostředí** a přijetí zákona o sociálním podnikání.
- **Veřejné zakázky a propojení s komerčními firmami** jsou považovány za důležité nástroje pro podporu růstu sociálních podniků.
- **Regionální centra a síťování**, stejně jako **vzdělávání, dotace a marketingová podpora**, jsou dalšími často zmiňovanými kroky, které by měly být součástí strategie pro sociální podnikání v následujících třech letech.

BLOK IV: Bariéry

Respondenti hodnotili jednotlivé bariéry, které omezují rozvoj sociálního podnikání, na škále od 1 do 5 (1 = nejmenší bariéra, 5 = největší bariéra). Níže jsou průměrná hodnocení pro každou z nich:

Průměrná hodnocení bariér:

1. Nedostatečná infrastruktura pro síťování a sdílení znalostí mezi regiony: 2,65
2. Chybí legislativní vymezení sociálních podniků: 3,33
3. Nedostatek širší politické podpory: 3,73
4. Nedostatečné uznání většinovou společností: 3,67

5. Zneužívání náhradního plnění: 3,08
6. Malá dostupnost individualizovaného poradenství pro sociální podniky: 2,82
7. Nejistota ohledně budoucnosti veřejné finanční podpory sociálních podniků: 3,82
8. V praxi nefunguje sociálně odpovědné zadávání pro sociální podniky: 3,92
9. Je těžké získat dotace na založení nebo rozšíření sociálního podniku: 3,45
10. Příspěvky na zaměstnávání osob se znevýhodněním nejsou dobře nastavené: 3,51
11. Pro sociální podniky je těžké získat peníze na investice: 3,69
12. Nedostatečná podpora sociálních podniků na úrovni krajů: 3,20
13. Nedostatek kvalifikovaných odborníků a poradců: 3,08
14. Chybí podpora sítí sociálních podniků z veřejných zdrojů: 3,22
15. Neexistence systému podpory při legislativních změnách: 3,57

Analýza nejvýznamnějších bariér:

1. **V praxi nefunguje sociálně odpovědné zadávání pro sociální podniky** (3,92) je největší bariérou, kterou respondenti identifikovali. To ukazuje na nutnost zlepšení v zadávání veřejných zakázek tak, aby více zohledňovaly sociální podniky.
2. **Nejistota ohledně budoucnosti veřejné finanční podpory** (3,82) je další zásadní bariéra, která vyvolává obavy u sociálních podniků ohledně dlouhodobé udržitelnosti financování.
3. **Nedostatek politické podpory a uznání většinovou společností** (3,73 a 3,67) ukazují na to, že sociální podnikání stále není dostatečně podporováno politicky a společensky.
4. **Problémy s financováním** jsou také výrazné, jak naznačují bariéry týkající se **dotací** (3,45) a **přístupu k investicím** (3,69), což výrazně omezuje růst těchto podniků.
5. **Chybějící legislativní rámec** (3,33) stále představuje významnou překážku. Respondenti volají po jasném vymezení a regulaci sociálních podniků, což by jim poskytlo stabilitu a lepší přístup k podpoře.

Závěry:

- **Sociálně odpovědné zadávání a finanční nejistota** jsou klíčové oblasti, které je nutné řešit pro zlepšení podmínek pro sociální podniky.
- **Politická podpora a společenské uznání** jsou stále nedostatečné, což brání širšímu rozvoji tohoto sektoru.

Závěrečné shrnutí:

Na základě výsledků dotazníku je zřejmé, že sociální podniky v České republice čelí několika klíčovým výzvám. Respondenti nejčastěji uváděli nedostatečné legislativní vymezení sociálních podniků, nejistotu ohledně budoucnosti veřejné finanční podpory a nedostatek politické podpory jako hlavní překážky jejich rozvoje. Kromě toho respondenti upozorňovali na byrokracii spojenou s čerpáním dotací a složitý přístup k investicím, což výrazně omezuje jejich růst a stabilitu.

Zároveň respondenti vyjádřili potřebu zlepšit povědomí o sociálním podnikání mezi veřejností i v odborných kruzích a volali po zjednodušení administrativních procesů. Velkou výzvou zůstává také nedostatečné propojení sociálních podniků s komerčním sektorem a chybějící podpora sítí sociálních podniků na regionální úrovni. Důležité bude i rozšíření vzdělávání o sociálním podnikání na školách a mezi mladými lidmi, aby se zajistila budoucí generace podnikatelů zaměřených na sociální přínosy.

Doporučení pro další rozvoj zahrnují přijetí zákona o sociálním podnikání, který by jasně definoval tento sektor a poskytl mu stabilní právní rámec, dále zavedení mechanismů pro podporu veřejných zakázek pro sociální podniky, zlepšení finanční podpory a přístup k investicím. V oblasti vzdělávání a marketingu by mělo být zaměřeno více úsilí na propagaci sociálního podnikání a rozvoj vzdělávacích programů pro mladou generaci.

Celkově dotazník přinesl důležité poznatky pro formulaci budoucí strategie, která by měla podpořit dlouhodobý a udržitelný rozvoj sociálních podniků v České republice.

Dotazník pro kraje k tvorbě Strategického rámce sociálního podnikání v ČR

Dotazník o podpoře sociálního podnikání v krajích byl vytvořen jako nástroj pro získání podkladů k tvorbě Strategického rámce sociálního podnikání v České republice.

Cílem bylo komplexně zmapovat současný stav podpory sociálního podnikání v regionech, identifikovat funkční nástroje, pojmenovat bariéry a získat návrhy na konkrétní opatření k jejich odstranění. Podařilo se nám získat odpovědi od všech krajů ČR.

Dotazník byl rozdělen do několika tematických částí, které pokrývaly širokou škálu otázek – od existence strategických dokumentů a dotačních programů, přes vzdělávání a síťování až po legislativní rámec. Odpovědi byly doplněny o komentáře a návrhy od zástupců SPointů v krajích, což umožňuje hlubší vhled do specifických potřeb a problémů jednotlivých regionů. Tento sběr dat poskytuje důležité informace pro zlepšení koordinace mezi kraji, státem a sociálními podniky a podtrhuje význam mezioborové spolupráce při rozvoji této oblasti.

Dotazník o podpoře sociálního podnikání v krajích byl distribuován v průběhu června až srpna 2024 s cílem získat podrobné informace a zpětnou vazbu od krajských úřadů a jejich zástupců. Tento sběr dat byl součástí širší iniciativy MPSV zaměřené na tvorbu Strategického rámce sociálního podnikání v České republice.

Vyhodnocení bloku I: Zmapování nástrojů podpory sociálního podnikání

Blok I dotazníku se zaměřil na zmapování aktuální situace a nástrojů podpory sociálního podnikání v jednotlivých krajích. Respondenti odpovídali na 12 otázek, přičemž měli možnost vybírat z možností „Ano“, „Ne“ nebo „V přípravě“. Tento blok umožňuje posoudit, jak jednotlivé kraje podporují sociální podnikání a identifikovat oblasti, které vyžadují zlepšení.

Souhrn odpovědí na otázky

1. Dokument kraje ukotvující sociální podnikání:

- **Ano:** 8 krajů, např. Pardubický, Královéhradecký kraj a Vysočina, mají zavedený strategický dokument.
- **Ne:** 4 kraje, např. Jihomoravský, strategický dokument nemají.
- **V přípravě:** 1 kraj (Ústecký) pracuje na jeho zavedení.
- **Komentáře:** Některé kraje zdůrazňují důležitost takového dokumentu, jiné popisují legislativní překážky bránící jeho vytvoření.

2. Poradenství pro sociální podniky:

- **Ano:** Poskytováno většinou krajů, i když dostupnost a kvalita se liší.
- **Ne:** Některé kraje, kde není poradenský systém zaveden, uvádějí plánované kroky k jeho implementaci.

3. **Opakovaný/pravidelný nákup výrobků od sociálních podniků:**

- Tento nástroj je zaveden v méně než polovině krajů.
- **Ne:** Více krajů uvádí nedostatek zakázek na výrobky sociálních podniků.

4. **Dotace pro sociální podniky:**

- **Ano:** Většina krajů nabízí dotační programy.
- **Ne:** Problémy s dostupností financí a komplikovaností žádostí byly často zmiňovány.

5. **Propojování sociálních podniků s komerční sférou:**

- **Ano:** Některé kraje (např. Královéhradecký) mají zavedené aktivity propojující podniky s komerčním sektorem.
- **Ne:** Chybí systematický přístup v méně aktivních krajích.

6. **Síťování a sdílení zkušeností:**

- Síťování funguje především v krajích s rozvinutější podporou sociální ekonomiky, jako je Vysočina.
- **Ne:** V některých regionech tento nástroj zcela chybí.

7. **Vzdělávání pro sociální podniky:**

- **Ano:** Podpora vzdělávání je zavedená v omezeném počtu krajů.
- **V přípravě:** Několik krajů plánuje rozšíření vzdělávacích programů.

8. **Konference:**

- Počet konferencí zaměřených na sociální podnikání je omezený.
- Některé kraje uvádějí, že plánují pravidelné konference a workshopy.

9. **Osvěta:**

- **Ano:** Organizována většinou krajů, ale často v omezeném rozsahu.
- **Ne:** V některých krajích osvěta chybí kvůli nedostatku zdrojů.

10. Katalog sociálních podniků:

- **Ano:** Pouze několik krajů má zavedený katalog.
- **V přípravě:** Několik dalších krajů plánuje vytvoření databáze.

11. Prodejní akce:

- Prodejní akce jsou organizovány pouze v některých krajích (např. Královéhradecký).
- **Ne:** Většina krajů tyto akce nepořádá.

12. Vzdělávání na školách/univerzitách:

- **Ano:** Zavedené v několika krajích (např. Vysočina).
- **V přípravě:** Často plánováno, ale zatím nerealizováno.

Hlavní identifikované bariéry

- **Financování:** Dotace jsou často složité na administrativu, chybí dlouhodobá podpora.
- **Personální kapacity:** Nedostatek proškolených odborníků na podporu sociálního podnikání.
- **Informovanost:** Nízká povědomost o výhodách a možnostech sociálního podnikání.
- **Nedostatečná spolupráce:** Chybí systematické propojení sociálních podniků s veřejnou správou a komerční sférou.

Závěry a doporučení

Blok I odhalil značné rozdíly mezi kraji v přístupu k podpoře sociálního podnikání. Zatímco některé regiony (např. Pardubický, Královéhradecký, Vysočina) mají funkční nástroje, jiné kraje (např. Jihomoravský) teprve pracují na základních mechanismech podpory. Doporučení zahrnují:

1. Zavedení strategických dokumentů v krajích, kde chybí.
2. Rozšíření dotačních programů a jejich větší propagace.
3. Posílení osvěty a vzdělávacích aktivit zaměřených na sociální podniky.
4. Organizace pravidelných síťovacích akcí a konferencí.
5. Vytvoření katalogů sociálních podniků na úrovni krajů.

Tento přehled poskytuje cenné podklady pro formulaci konkrétních opatření, která mohou zlepšit situaci sociálního podnikání v regionech.

Vyhodnocení bloku II: Vize a cíle kraje

Blok II dotazníku se zaměřil na očekávání jednotlivých krajů ohledně rozvoje sociálního podnikání v horizontu tří let. Zkoumal také potřebné legislativní či jiné změny a služby, které by kraje očekávaly od regionálních poradenských center (SPoint). Odpovědi poskytují přehled o budoucích prioritách a návrzích na zlepšení.

1. Jak by měla ideálně vypadat podpora sociálního podnikání za 3 roky?

1. Posílení financování:

- Většina krajů zdůrazňuje potřebu stabilních a dlouhodobých dotačních programů.
- **Příklad:** Kraje jako Jihočeský a Vysočina chtějí větší flexibilitu a dostupnost financí.

2. Síťování a spolupráce:

- Kraje očekávají rozvoj struktur na podporu propojení mezi sociálními podniky, veřejnou správou a komerční sférou.
- **Královéhradecký kraj:** Cíl vytvořit více dodavatelských vztahů mezi sociálními podniky a veřejnou sférou.

3. Vzdělávání:

- Zapojení škol a univerzit do vzdělávacích programů zaměřených na sociální podnikání.
- **Příklad:** Kraj Vysočina plánuje rozšíření vzdělávacích programů na více úrovní.

4. Rozvoj osvěty:

- Zlepšení informovanosti o přínosech a možnostech sociální ekonomiky v regionech.

2. Jaké legislativní změny by nejvíce přispěly k rozvoji sociálního podnikání?

1. Zákon o sociálním podnikání:

- Téměř všechny kraje zdůrazňují potřebu legislativního ukotvení sociálního podnikání.
- **Obsah zákona:**
 - Jasná definice sociálních podniků.

- Daňové zvýhodnění pro sociální podniky.
- Podpora zakládání podniků v této oblasti.

2. Změny ve veřejném zadávání:

- Začlenění sociálních podniků do preferovaných dodavatelů v rámci veřejných zakázek.
- **Komentář:** Několik krajů uvádí potřebu novelizace zákona o veřejném zadávání.

3. Podpora vzdělávání:

- Legislativní rámec, který by umožnil jednodušší začlenění vzdělávání o sociální ekonomice do školních osnov.

4. Dotační mechanismy:

- Návrh na vytvoření zákonného rámce pro pravidelné dotační tituly na podporu sociálních podniků.

3. Jaké služby očekávají kraje od SPointu?

1. Poradenství a vzdělávání:

- Kraje vidí SPoint jako klíčového partnera pro poskytování odborného poradenství a organizaci vzdělávacích aktivit.
- **Příklad:** Královéhradecký kraj očekává pravidelná setkání zaměřená na vzdělávání a výměnu zkušeností.

2. Propagace a osvěta:

- Zvýšení povědomí o možnostech SPointu a jeho roli jako poradenského centra.

3. Síťování:

- Organizace setkání a workshopů, které by pomohly propojovat sociální podniky s dalšími aktéry (komerční sférou, veřejnou správou).

4. Specifické služby:

- Podpora v oblasti marketingu, přístupu na trh a rozvoje podnikatelských plánů.

Hlavní trendy a bariéry identifikované v bloku II

1. Silná orientace na legislativu:

- Kraje vnímají absenci zákona o sociálním podnikání jako klíčovou překážku dalšího rozvoje.

2. Nedostatek financování:

- Kraje volají po dlouhodobých a dostupnějších dotačních programech.

3. Nízká informovanost a vzdělávání:

- Zapojení škol a univerzit je vnímáno jako prioritní, avšak v současnosti spíše v počátečních fázích.

4. Role SPointu:

- Kraje mají jasné očekávání, že SPoint bude plnit aktivní roli v oblasti vzdělávání, síťování a osvěty.

Závěr a doporučení

Blok II ukázal, že kraje mají jasnou představu o ideálním rozvoji sociálního podnikání, avšak současný stav tuto vizi zatím plně nepodporuje. Klíčová doporučení zahrnují:

1. **Legislativa:** Přijetí zákona o sociálním podnikání, který odstraní právní nejistoty a zavede podporu podniků.
2. **Financování:** Vytvoření dlouhodobých dotačních titulů s jednodušší administrativou.
3. **Podpora SPointu:** Posílení jeho role jako klíčového regionálního partnera.
4. **Vzdělávání:** Zavedení vzdělávacích programů na školách a univerzitách s cílem podpořit nové generace podnikatelů v sociální ekonomice.

Tento blok poskytl důležité podněty pro tvorbu strategického rámce, který zohlední potřeby jednotlivých krajů a zároveň vytvoří stabilní prostředí pro sociální podnikání.

Vyhodnocení bloku III: Co by vám pomohlo

Blok III dotazníku se zaměřil na konkrétní návrhy a opatření, která by jednotlivým krajům pomohla v rozvoji sociálního podnikání. Kraje mohly vybírat z předem definovaných možností a doplnit další návrhy prostřednictvím komentářů. Tento blok poskytuje přehled o klíčových potřebách a očekáváních jednotlivých regionů.

Nejčastěji zmiňované faktory, které by pomohly:

1. Zákon o integračním sociálním podniku:

- Téměř všechny kraje jej uvádějí jako klíčový faktor pro další rozvoj sociální ekonomiky.
- **Obsah zákona:** Jasná pravidla, definice sociálního podniku, daňové úlevy, zvýhodněné podmínky pro účast na veřejných zakázkách.

2. Dotační programy:

- **Pro kraje:** Většina krajů zdůrazňuje potřebu zavedení pravidelných a víceletých dotačních titulů na podporu sociálního podnikání.
- **Pro zastřešující organizace:** Specifické financování pro organizace, které pomáhají rozvíjet sociální podniky na regionální a národní úrovni.

3. Osvětová kampaň na národní úrovni:

- Zvýšení povědomí o tom, co je sociální podnikání, jaké přínosy přináší a proč je důležité jej podporovat.
- **Navrhovaná média:** Online kampaně, regionální setkání, vzdělávací akce.

4. Sdílení zkušeností mezi kraji:

- Kraje volají po lepší komunikaci a výměně dobrých praxí mezi jednotlivými regiony.
- **Forma:** Pravidelná setkání, konference, online platformy pro sdílení úspěšných projektů.

5. Podpora vzdělávání:

- Větší zapojení státu do podpory vzdělávacích aktivit zaměřených na sociální podnikání.
- **Navrhované aktivity:** Kurzy pro začínající podnikatele, školení pro pracovníky veřejné správy a učitele.

Další návrhy z komentářů:

- **Jednodušší administrativa dotačních programů:** Respondenti opakovaně zdůrazňovali potřebu zjednodušení žádostí a snížení administrativní zátěže.
- **Zapojení soukromého sektoru:** Propojení sociálních podniků s komerčními firmami, které by mohly podporovat jejich aktivity (např. formou odběru produktů).

- **Lepší propagace úspěšných projektů:** Zvýšení viditelnosti úspěšných sociálních podniků jako inspirace pro další iniciativy.
- **Podpora infrastruktury:** Poskytnutí prostorů a technické podpory pro začínající podniky.

Hlavní bariéry, které brání rozvoji navržených opatření:

- **Finanční omezení:** Nedostatek prostředků na implementaci nových programů a opatření.
- **Nízká informovanost:** Veřejnost i mnozí úředníci stále nemají dostatečné povědomí o možnostech a výhodách sociálního podnikání.
- **Chybějící legislativa:** Absence zákonného rámce brání stabilnímu rozvoji a podporuje nejistotu v sektoru.

Závěry a doporučení:

Blok III jasně ukázal, že kraje potřebují cílenou podporu v několika klíčových oblastech:

1. Legislativní podpora:

- Přijetí zákona o integračním sociálním podniku.
- Novelizace zákona o veřejném zadávání.

2. Financování:

- Zavedení pravidelných a víceletých dotačních programů.
- Zacílení podpory na začínající podniky i zastřešující organizace.

3. Osvěta:

- Spuštění národní kampaně, která by vysvětlovala význam sociálního podnikání.
- Zaměření na širokou veřejnost i odborníky.

4. Síťování:

- Organizace pravidelných konferencí a setkání zaměřených na sdílení dobré praxe a navazování spolupráce.

5. Vzdělávání:

- Rozvoj kurzů a vzdělávacích programů na školách a univerzitách.

- Poskytnutí školení pro pracovníky veřejné správy.

Tento blok zdůrazňuje, že úspěšná implementace navržených opatření vyžaduje koordinaci na národní i regionální úrovni, lepší legislativní rámec a efektivnější využití dostupných zdrojů.

Závěr

Výsledky dotazníkového šetření přinesly přehled o stavu podpory sociálního podnikání v krajích České republiky, a zároveň odhalily značné regionální rozdíly. Některé kraje, jako Pardubický, Královéhradecký nebo Vysočina, již mají zavedené strategie a efektivní nástroje podpory, zatímco jiné, například Jihomoravský kraj, se nacházejí spíše v počáteční fázi budování podpory.

Mezi hlavní bariéry patří absence jasného legislativního rámce, nedostatečné financování, nízká informovanost a chybějící personální kapacita. Respondenti však nabídli i konkrétní návrhy na zlepšení, například zavedení zákona o sociálním podnikání, vytvoření dotačních programů na víceleté bázi či větší zapojení škol a univerzit.

Tyto podněty budou hrát důležitou roli při formulování strategického rámce, který by měl zajistit rovnoměrný rozvoj sociálního podnikání napříč všemi regiony. Úspěch této iniciativy bude záviset na schopnosti propojit aktivity sociálních podniků s veřejnou správou, vzdělávacími institucemi a komerční sférou, což je klíč k vytvoření stabilního a inkluzivního prostředí pro sociální podnikání.

Příloha 4 Nástroje podpory sociálního podnikání v krajích

název kraje	dokument kraje, který ukotvuje sociální podnikání	poradenství pro sociální podniky	opakovaný nákup od sociálních podniků v rámci veřejného nakupování kraje	dotace pro sociální podniky	propojování sociálních podniků s komerční sférou v regionu	síťování a sdílení zkušeností mezi sociálními podniky	vzdělávání pro sociální podniky/oblast sociálního podnikání	konference	osvěta	katalog sociálních podniků	prodejní akce s výrobky sociálních podniků
Hlavní město Praha	ne	ne	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Středočeský kraj	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ano	ne	ano	ne	ano
Jihočeský kraj	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Kraj Vysočina	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	v přípravě	ano
Olomoucký kraj	ano	ne	ano	v přípravě	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
Zlínský kraj	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	v přípravě	ano	v přípravě	ano
Moravskoslezský kraj	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne	ano
Pardubický kraj	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
Královehradecký kraj	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
Liberecký kraj	ano	v přípravě	v přípravě	ne	v přípravě	v přípravě	v přípravě	ano	v přípravě	v přípravě	v přípravě
Ústecký kraj	ano	ne	ano	ano	v přípravě	ano	ano	ano	v přípravě	v přípravě	v přípravě
Karlovarský kraj	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Plzeňský kraj	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Jihomoravský	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano

Tabulka zachycuje stav k 1. 1. 2025, který byl zjišťován od zástupců krajů nebo SPointů. Pokud byl nástroj podpory realizován SPointem pouze s podporou projektu RESP, je to v tabulce uvedeno jako NE. Tabulka znázorňuje vlastní aktivitu krajů.

PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU

Sociální podniky musí naplňovat jak preambuli, tak i všechny tři principy.

Definice sociálního podnikání

Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku, protože jeho společensky prospěšný cíl je nadřazen tvorbě zisku.

Definice sociálního podniku

Sociálním podnikem se rozumí „subjekt sociálního podnikání“, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo její součást nebo fyzická osoba, které splňují principy sociálního podniku. Sociální podnik naplňuje společensky prospěšný cíl, který je formulován v základacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.

Preambule	1. Sociální princip	2. Ekonomický princip	3. Environmentální princip
0a) Společensky prospěšný cíl formulován v základacích dokumentech.	1a) Provozování aktivity prospívající společnosti a/nebo specifické skupině lidí. 1b) Participativní a demokratický charakter podniku. 1c) Důraz na rozvoj kompetencí zaměstnanců.	2a) Případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění společensky prospěšných cílů. 2b) Nezávislost (autonomie) v manažerském rozhodování a řízení na veřejné správě. 2c) Alespoň minimální podíl tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech. 2d) Omezení nakládání s majetkem, pokud ho do podniku vložila obec (tzv. uzamčení aktiv).	3a) Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby a/nebo provozování aktivit prospívajících životnímu prostředí.

PRINCIPY INTEGRAČNÍHO SOCIÁLNÍHO PODNIKU

Sociální podniky musí naplňovat jak preambuli, tak i všechny tři principy.

Definice sociálního podnikání

Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku, protože jeho společensky prospěšný cíl je nadřazen tvorbě zisku.

Definice integračního sociálního podniku

Integračním sociálním podnikem se rozumí „subjekt sociálního podnikání“, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo fyzická osoba, které splňují principy integračního sociálního podniku. Integrační sociální podnik naplňuje společensky prospěšný cíl, kterým je zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, a tento cíl je formulován v základacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.

Preamble	1. Sociální princip	2. Ekonomický princip	3. Environmentální princip
0a) Hlavním společensky prospěšným cílem je zaměstnávání a začleňování osob se specifickými potřebami; tento cíl/cíle jsou formulovány v základacích dokumentech.	1a) Zaměstnávání a začleňování osob se specifickými potřebami. 1b) Participativní a demokratický charakter podniku. 1c) Důraz na rozvoj a/nebo udržení kompetencí zaměstnanců.	2a) Případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění společensky prospěšných cílů. 2b) Nezávislost (autonomie) v manažerském rozhodování a řízení na veřejné správě. 2c) Alespoň minimální podíl tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech. 2d) Omezení nakládání s majetkem, pokud ho do podniku vložila obec (tzv. uzamčení aktiv).	3a) Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby a/nebo provozování aktivit prospívajících životnímu prostředí.

Kodex integračního sociálního podniku

1. Hlavním společensky prospěšným cílem podniku je zaměstnávání a začleňování osob se specifickými potřebami.
2. Podnik má definované cílové skupiny osob, na které jsou zaměřeny jeho aktivity a podíl těchto osob tvoří více než 30 % zaměstnanců.
3. Zaměstnancům se specifickými potřebami je poskytována podpora, která přihlíží k těmto jejich potřebám.
4. Podnik klade důraz na rozvoj a udržení kompetencí všech svých zaměstnanců.
5. Manažerské řízení podniku je nezávislé na veřejné správě.
6. Podnik funguje participativně a demokraticky. Umožňuje zapojení zaměstnanců a členů do řízení a plánování aktivit podniku, a to s ohledem na jejich schopnosti a případné znevýhodnění.
7. Podnik přednostně spolupracuje s místními aktéry, podporuje lokální ekonomiku a potřeby místní komunity.
8. Tržby z prodeje výrobků a služeb tvoří alespoň 30 % z celkových ekonomických výnosů podniku.
9. Podnik reinvestuje více než 50 % případného zisku do svého rozvoje nebo naplňování svých společensky prospěšných cílů.
10. Podnik je environmentálně šetrný při své výrobě, spotřebě a provozu.